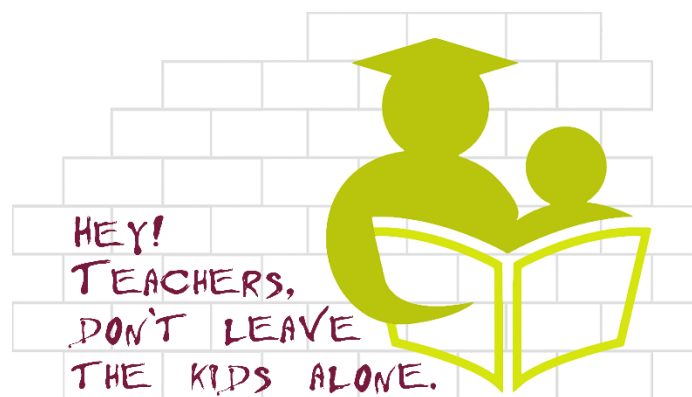
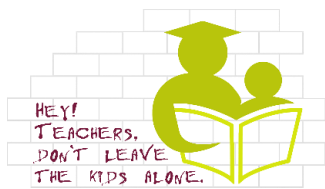

Erasmus + KA2 Bendrojo ugdymo strateginės partnerystės projektas

Ei! Mokytojai, nepalikite vaikų vienu

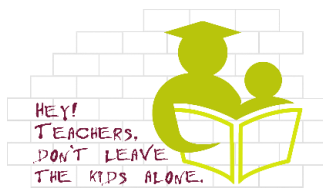

IO 1 Tarptautinė analizė

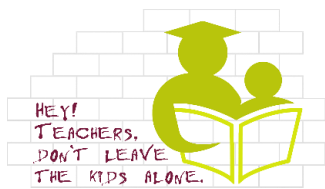

Turinys

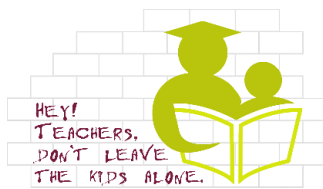
Tyrimo apžvalga	5
Pagrindinės sąvokos.....	5
Tyrimo uždaviniai.....	6
Individualūs interviu.....	7
Kaip buvo vykdomi interviu.....	8
Dalyviai.....	9
TĖVAI.....	10
MOKYTOJAI.....	10
VAIKAI	11
Rezultatai	12
TĖVAI.....	12
Nuomonė apie įtraukijį ugdymą.....	12
Bendradarbiavimas tarp mokytojų ir tėvų.....	17
SUP vaikai mokykloje	24
Gerovė	29
VAIKAI	31
Santykiai su mokytojais	31
Santykiai su bendraamžiais.....	33
Ugdymas	37
MOKYTOJAI	39
Nuomonė apie įtraukijį ugdymą.....	39
Švietimo sistema.....	43
Mokytojo vaidmuo įtraukiamame ugdyme	46
Bendradarbiavimas tarp mokytojų ir tėvų.....	51

Išvados	55
TĖVAI.....	55
VAIKAI	55
MOKYTOJAI	56
Interviu su tikslinėmis grupėmis.....	57
Interviu su tikslinėmis grupėmis tikslai.....	58
Dalyviai.....	59
Tyrimo išvados	60
TĖVAI.....	60
Lenkija – Lodzės universitetas.....	60
Kipras – Panayias’o Tricherousas’o 26-oji pradinė mokykla.....	61
Italija – Bolonijos universitetas ir Europos mokslinių tyrimų ir mokymo bei profesinio orientavimo institutas (IERFOP).....	62
Lietuva – Vilniaus kolegijos administracija, Vilnius.....	63
Slovėnija – Novo Mesto vystymosi ir ugdymo centras	63
Išvados:	65
MOKINIAI.....	66
Lenkija – Lodzės universitetas.....	66
Kipras – Panayias’o Tricherousas’o 26-oji pradinė mokykla.....	66
Italija – Bolonijos universitetas ir Europos mokslinių tyrimų ir mokymo bei profesinio orientavimo institutas (IERFOP).....	67
Lietuva – Vilniaus kolegijos administracija, Vilnius.....	68
Slovėnija – Novo Mesto vystymosi ir ugdymo centras	68
Išvados:	69
MOKYTOJAI	70
Lenkija – Lodzės universitetas.....	70

Kipras – Panayias’o Tricherousas’o 26-oji pradinė mokykla.....	71
Italija – Bolonijos universitetas ir Europos mokslinių tyrimų ir mokymo bei profesinio orientavimo institutas (IERFOP).....	72
Lietuva – Vilniaus kolegijos administracija, Vilnius.....	73
Slovėnija – Novo Mesto vystymosi ir ugdymo centras	73
Išvados:	75
Bendros išvados	76
Literatūros apžvalga.....	78
Bendroji ataskaita apie antrinius šaltinius	79
Pagrindiniai įtraukiojo ugdymo aspektai reikalingi žmonėms, turintiems specialiųjų ugdymo poreikių išanalizuotose šalyse (Slovėnijoje, Kipre, Italijoje, Lietuvoje, Lenkijoje)	79
Knygos.....	84
Straipsniai/žurnalai.....	85
Pristatymai konferencijose	88
Reglamentai ir teisės aktai.....	88
Tinklalapiai.....	90

Tyrimo apžvalga

Siekiant išvystyti metodus, padėsiančius sukurti labiau integruotą ugdymo modelį, ir pradėti vykdyti veiklas, padedančias mokiniams su specialiaisiais ugdymo poreikiais, jų šeimoms, bei mokytojams, būtina nustatyti ir išanalizuoti visų trijų tikslinių grupių poreikius.

Pagrindinės sąvokos

Poreikis – vidinis stokos jausmas, skatinantis tokius pojūčius, mąstymą ir elgesį, kad dabartinė situacija, susijusi su bet kuria gyvenimo sritimi, kurioje žmogus funkcionuoja – biofizine, socialine, kultūrine – kurią individas(-ai) suvokia, kaip nepatenkinamą, būtų pakeista.

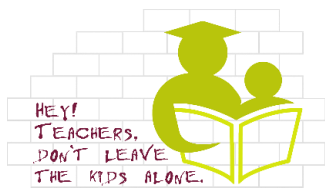
Vaikas, turintis specialiųjų ugdymo poreikių (vaikas turintis SUP, SUP vaikas) – vaikas, turintis spektrą simptomų, kurie apsunkina arba panaikina gebėjimą funkcionuoti motorinių, sensorinių, kognityvinių, komunikacinių, emocinių, socialinių ir/arba protinių įgūdžių atžvilgiu ir tai turi neigiamos įtakos jų gyvenimo kokybei bei gebėjimui atlikti socialinius vaidmenis dabar ir/arba ateityje.

Vaikas, neturintis specialiųjų ugdymo poreikių (vaikas neturintis SUP) – vaikas, neturintis spektro simptomų, trukdančių arba visiškai neleidžiančių funkcionuoti fiziškai, kognityviai, emociškai arba socialiai.

Įtraukusis ugdymas – ilgas procesas, kurio tikslas – sukurti mokykloms galimybes prisitaikyti, pakeičiant sąlygas pagal mokinių poreikius, kad ir kokie skirtingi jie būtų. Įtraukiosios mokyklos turėtų suteikti galimybę ugdymo procese dalyvauti mokiniams su įvairiomis negaliomis bei įvairia socialine padėtimi.

Negalia – bet koks ribotumas ar negalėjimas (kylantis iš negalios) trukdantis gyventi aktyvų gyvenimą taip, kaip yra įprasta visiems žmonėms. Tai apima: kurčiuosius ir neprigirdinčius, akluosius ir silpnaregius ir turinčius fizinę ir/arba protinę negalią.

Socialinė atskirtis – padėtis kai individas ar grupė patiria sunkumų arba visiškai negali teisėtai atlikti savo socialinių vaidmenų, naudotis socialinę naudą nešančiais produktais ar kita socialine infrastruktūra bei rinkti išteklius ir oriai užsidirbti pragyvenimui, kadangi tam tikros žmonių grupės yra stigmatizuojamos ir stereotipizuojamos, joms primetama tam tikra perspektyva, kaip jos turėtų suvokti save bei savo padėtį.

Tyrimo uždaviniai

Pagrindiniai šios poreikių analizės tikslai:

- Nustatyti, kokios kompetencijos reikalingos mokytojams, norint įgyvendinti įtraukiojo ugdymo uždavinius ir su kokiais sunkumais susiduriama;
- Nustatyti specialiųjų ugdymo poreikių turinčių vaikų ir jų šeimų poreikius;
- Iširti asmenines kompetencijas bei išteklius (įskaitant jų efektyvumą, metodologiją bei gautą socialinę paramą), taip nustatant sritis, kuriose galėtų būti vykdomos veiklos antrajame projekto etape, idant būtų skatinamas efektyvus bendradarbiavimas tarp trijų tiriamųjų grupių (mokytojų, mokinių ir mokinių šeimų).

Tyrimo metodai

Pirmiausia, siekiant sužinoti mokytojų, tėvų ir mokinių/vaikų nuomones apie įtraukiojo ugdymo sunkumus bei sėkmingus pavyzdžius, buvo parengti 3 klausimynai, sudaryti remiantis sąrašu problemų, kurios bus aptariamose vėlesniuose interviu su tikslinėmis grupėmis.

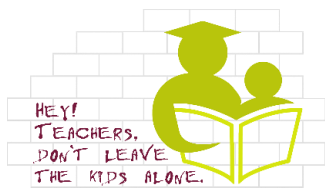
Tuomet buvo surengti interviu su tikslinėmis grupėmis, kurių tikslas – pagilinti žinias apie mokytojų, mokinių ir tėvų poreikius. Pokalbiai akis į akį, kuriuose dalyvavo visų trijų tiriamųjų grupių atstovai, leido sukonkretinti ir praplėsti hipotezes, iškeltas remiantis ankstesniais klausimynais, bei suformuoti pradines rekomendacijas konkrečioms veikloms kitame projekto etape.

Be to, norint iš pagrindų išnagrinėti įtraukiojo ugdymo padėtį kiekvienoje šalyje, buvo parengta literatūros apžvalga.

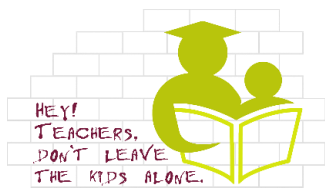
Tyrimas buvo atliktas laikantis etikos normų. Prieš prasidedant tyrimui, dalyviai buvo išsamiai supažindinti su apklausos tikslu. Taip pat jiems buvo pateikta informacija apie apklausos metodus bei sąlygas ir mokslinę naudą, kurios buvo tikimasi iš tyrimo. Kiekvienas dalyvis žinojo, kad turi galimybę bet kada nutraukti dalyvavimą apklausoje ir kad atitinkami duomenys į projektą bus įtraukti tik gavus jų sutikimą. Visi dokumentai, susiję su mokytojais, tėvais ir vaikais, buvo konfidencialūs, o apklausos metu surinkta informacija buvo panaudota tik moksliniams tikslams.

Surinktos žinios tapo pagrindu vadovui

bei mokymų ir kūrybinių dirbtuvių programai

Individualūs interviu

Kaip buvo vykdomi interviu

Visi klausimynai apėmė pagrindinius klausimus, kuriuos reikėjo aptarti visuose interviu, su visais respondentais. Aptariant kai kuriuos klausimus, jie buvo papildyti ir praplėsti, siekiant daugiau sužinoti apie respondentus bei jų gyvenimo aplinkybes.

Klausimyne, skirtame mokytojams, dirbantiems pradinio ugdymo mokyklose, aptariamais klausimais buvo suskirstyti į 4 pagrindines sritis:

- Mokytojų nuomonė apie įtraukijį ugdymą;
- Kiek mokyklos aplinka yra paruošta tinkamai atsižvelgti į mokinių specialiuosius ugdymo poreikius;
- Mokytojų kvalifikacijos, kompetencijos ir galimai išskylantys sunkumai, susiję su įtraukiuoju ugdymu;
- Mokytojų santykis su mokinių, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, šeimomis.

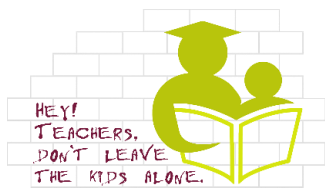
Klausimyne skirtame mokiniams bei vaikams, buvo aptarti klausimai, priklausantys šioms sritims:

- Santykiai su mokytojais;
- Santykiai su bendraamžiais;
- Paramos poreikis, paramos prieinamumas bei jos formos;
- Socialinės gerovės lygio įvertinimas.

Klausimyne, skirtame mokinių bei vaikų tėvams, buvo aptarti klausimai, priklausantys šioms sritims:

- Tėvų nuomonė apie įtraukijį ugdymą;
- Santykiai su mokytojais;
- Santykiai su mokiniais bei vaikais;
- Paramos poreikis, paramos prieinamumas bei jos formos;
- Socialinės gerovės lygio įvertinimas.

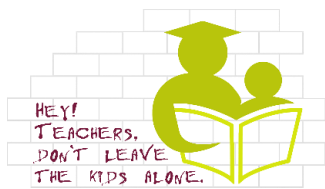
Dalyviai

Siekiant surinkti informaciją, buvo būtina užmegzti ryšius su pradinio ugdymo mokyklomis, kuriose mokytojai dirbdami su mokiniais naudoja įtraukiojo ugdymo metodus arba (bent jau) pasitelkia tam tikrus jų elementus. Mokyklų direktorių paskirti darbuotojai nurodė mokinius, kuriems grėsė patirti atskirtį tiek dėl socioekonominių, tiek dėl su sveikata susijusių priežasčių, bei jų tėvus.

Pirmojoje tyrimo dalyje dalyvavo trys tiriamųjų grupės:

- Pradinio ugdymo mokyklų mokytojai;
- Pradinio ugdymo mokyklų mokiniai, turintys specialiųjų ugdymo poreikių;
- Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, tėvai arba globėjai.

Remiantis pagrindinėmis prielaidomis, apklausos metu mokytojai dirbo pradinėse mokyklose, įtraukiojo ugdymo kontekste. Pradinių klasių mokiniai, turintys specialiųjų ugdymo poreikių turėjo būti įtraukti į įtraukiojo ugdymo sistemą. Tyrime dalyvavo 7-13 m. amžiaus mokiniai, gebantys pasisakyti apie įtraukiojo ugdymo idėją, reflektuoti apie su ja susijusias patirtis. Apklaustų mokinių grupę sudarė nuo 8 iki 12 vaikų, atstumtų dėl socioekonominių ir su sveikata susijusių priežasčių (pvz. negalios, disleksijos, ADHD ir t.t.) (2 mergaitės, 2 berniukai). Paskutiniąją grupę sudarė atrinktų mokinių, turinčių specialiųjų ugdymo poreikių, tėvai. Kadangi apklausa buvo savanoriška, joje dalyvavo bent vienas kiekvieno vaiko tėvas. Abiejų tėvų dalyvavimas nebuvo būtinas.

TĖVAI

Šalis	Dalyvių skaičius*					Amžius	
	Viso	V	M	N	Nuo-iki	Vid.	SN**
Kipras	9	0	9	0	35-50	40.22	4.60
Italija	4	1	3	0	30-43	39.00	6.10
Lietuva	12	1	11	0	24-46	35.00	6.87
Lenkija	8	0	8	0	29-37	33.25	2.61
Slovėnija	8	1	7	0	36-52	42.13	5.49
Viso	41	3	38	0	24-52	37.59	6.16

*V – Vyras, M – Moteris, N – Nenurodyta; **SN – Standartinis nuokrypis

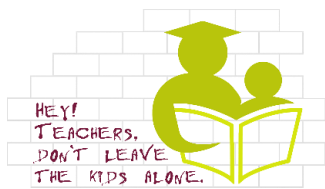
Tėvų, kaip ir mokytojų grupėje, daugumą sudarė moterys (92.7%). Tik 7.3% tėvų buvo vyrai. Šeimyninės padėties analizė parodė, kad 26.8% buvo vedę, 65.9% – nevedę, o 7.3% į šį klausimą neatsakė.

MOKYTOJAI

Šalis	Dalyvių skaičius*					Amžius	
	Viso	V	M	N	Nuo-iki	Vid.	SN**
Kipras	9	0	9	0	38-49	42.67	3.78
Italija	12	0	8	4	36-62	50.40	10.55
Lietuva	10	0	10	0	24-55	37.50	10.82
Lenkija	8	0	8	0	27-51	36.25	7.92
Slovėnija	8	2	6	0	31-52	41.25	10.01
Viso	49	2	41	6	24-62	40.78	9.50

*V – Vyras, M – Moteris, N – Nenurodyta; **SN – Standartinis nuokrypis

Mokytojų grupės analizė parodė, kad 83.7% iš jų buvo moterys, 4.1% vyrai, o 12.2% lyties nenurodė. Vidutinis amžius buvo beveik 41-eri, darbo patirtis svyravo nuo 3 iki 40 metų (Vid. – 17.22; SN – 10.32). Kalbant apie ugdymo sistemų skirtumus, visose keturiose šalyse mokomųjų dalykų sąrašai skyrėsi: Lietuvoje, Lenkijoje ir Kipre visų dalykų

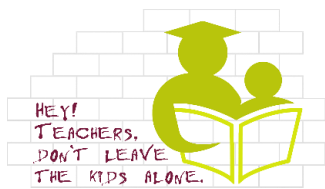
buvo mokoma atskirai, Italija ir Slovėnija turėjo įvairias matematikos, gamtos mokslų, geografijos ir kūno kultūros dalykų variacijas, Lietuvoje, Lenkijoje, Italijoje ir Slovėnijoje buvo mokoma skirtingų gimtosios ir užsienio kalbų kombinacijų.

VAIKAI

Šalis	Dalyvių skaičius*				Amžius		
	Viso	V	M	N	Nuo-iki	Vid.	SN**
Kipras	9	5	4	0	9-12	10.56	1.33
Italija	8	4	4	0	10-12	10.44	0.73
Lietuva	12	6	6	0	7-11	8.92	1.16
Lenkija	8	4	4	0	9-12	10.25	1.28
Slovėnija	8	5	3	0	10-13	12.00	1.20
Viso	45	21	24	0	7-13	10.30	1.52

*V – Vyras, M – Moteris, N – Nenurodyta; **SN – Standartinis nuokrypis

Berniukų (53.3%) ir mergaičių (46.7%) tarpusavio santykis buvo beveik lygus. Visų šalių vaikai buvo daugiaž panašaus amžiaus, lankė pradinio ugdymo mokyklą.

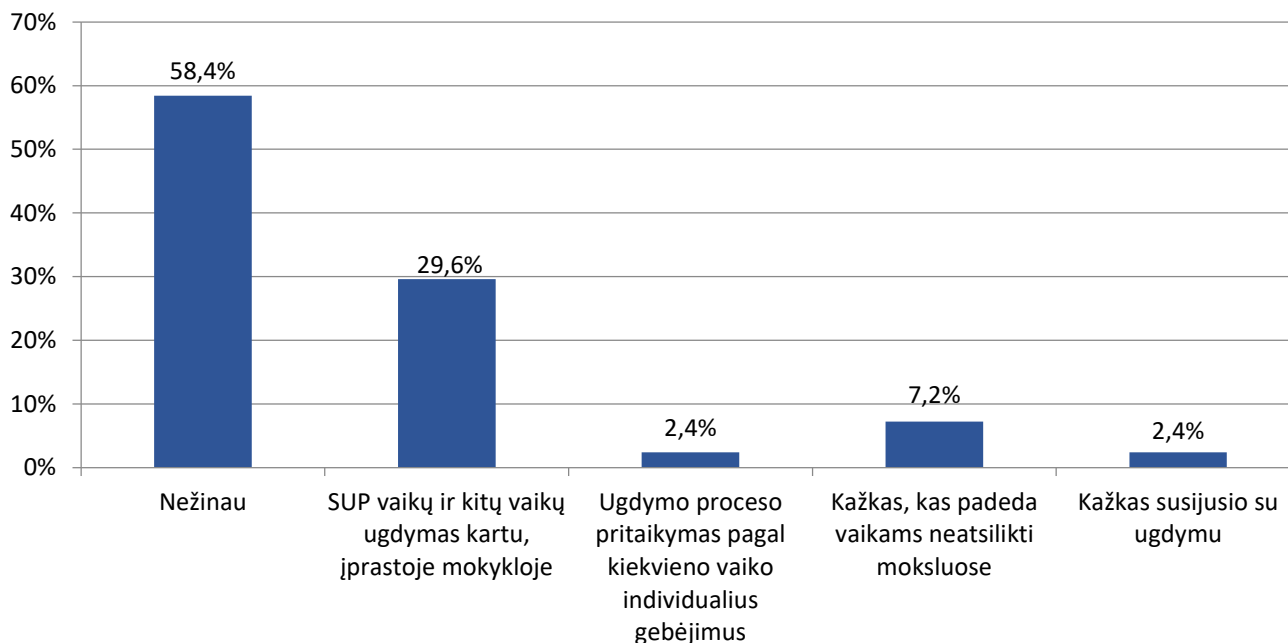

Rezultatai

TĖVAI

Nuomonė apie įtraukijį ugdymą

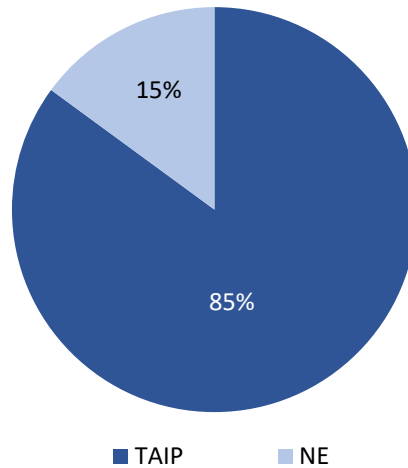
Įtraukiojo ugdymo apibrėžimas

Daugiau nei pusei tėvų terminas „įtraukusis ugdymas“ buvo nežinomas. Dauguma likusių tėvų galvojo, kad tai reiškė specialiųjų ugdymo poreikių (SUP)¹ turinčių vaikų (daugiausiai turėti omeny neįgalūs vaikai) įtraukimą į ugdymo procesą, išvengiant diskriminacijos. Rezultatų analizė pagal šalį atskleidė, kad tokį apibrėžimą dažniausiai pateikė respondentai iš Slovėnijos, tuo tarpu dauguma tėvų iš Kipro, Italijos, Lietuvos ir Lenkijos nežinojo, kas tiksliai yra įtraukusis ugdymas.

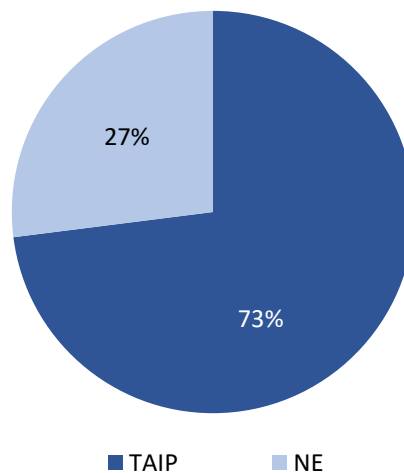
¹ Santrumpa SUP bus vartojama visoje ataskaitoje, vietoje pilno termino.

Ar SUP vaikai ugdomi pagal tą pačią programą? („Įtraukusis ugdymas“)

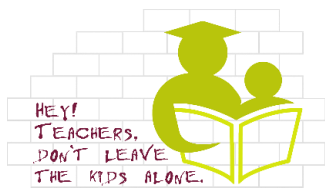
Dauguma tėvų teigė, kad SUP vaikai mokosi pagal tą pačią programą kaip ir jų klasiokai. Tik tėvų iš Kipro ir Lietuvos nuomonė buvo kitokia – Kipre 55.6% o Lietuvoje 8.3% tėvų atsakė, kad SUP vaikai mokosi pagal kitokią programą.

Kaip vertinate teiginį, kad SUP vaikai jaučiasi esantys kitokie nei bendraamžiai?

*1 asmuo nepateikė duomenų šiam klausimui

Beveik trys ketvirčiai tėvų manė, kad SUP vaikai jaučiasi esantys kitokie, nei jų bendraamžiai. Paprašyti įvardinti galimas to priežastis, tėvai pateikė šiuos atsakymus:

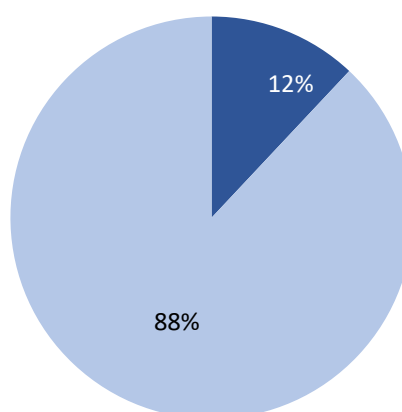

- Visuomenės paruošimo stoka;
- Mokykloje mokomasi skirtingu laiku;
- Sunkumai, susiję su mokymosi procesu ir ugdymo programos laikymusi;
- Bendraamžių grupėje stokojama gebėjimo priimti kitų skirtynes;
- Vaikai jaučiasi ne iki galo suprasti;
- Vaikai neturi galimybės dalyvauti visose klasės veiklose;
- Patyčios ir užgauliojimas bendraamžių tarpe laikomi priimtiniu elgesiu;
- SUP vaikai stereotipizuojami bei nuvertinami.

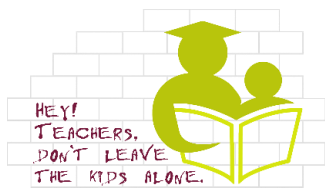
Beveik trečdalis tėvų, kurie teigė, kad SUP vaikai *nesijaučia* esantys skirtingi, pateikė tokius paaiškinimus:

- Jie yra lygūs ir jaučiasi lygūs su visais;
- Maži vaikai nelinkę vieni kitų išskirti;
- Bendraamžių grupėje vyrauja draugiškumas ir rūpestis;
- Vaikai mokosi pagal tą pačią programą;
- Vaikai geba dalyvauti mokykloje vykstančiose veiklose;
- Teigiamas mokytojų požiūris.

Kaip jūsų manymu SUP vaikai įveikia sunkumus?

■ Jie bando sunkumus įveikti savarankiškai   ■ Jiems reikia pagalbos įveikiant sunkumus

Tik 12.2% tėvų teigė, kad SUP vaikai stengiasi savarankiškai įveikti kylančius sunkumus. Jie pabrėžė, kad toks elgesys matomas socialinėje gyvenimo srityje bei ugdyme, o taip pat kai vaikai randa popamokinės veiklos, kuri jiems yra įdomi.

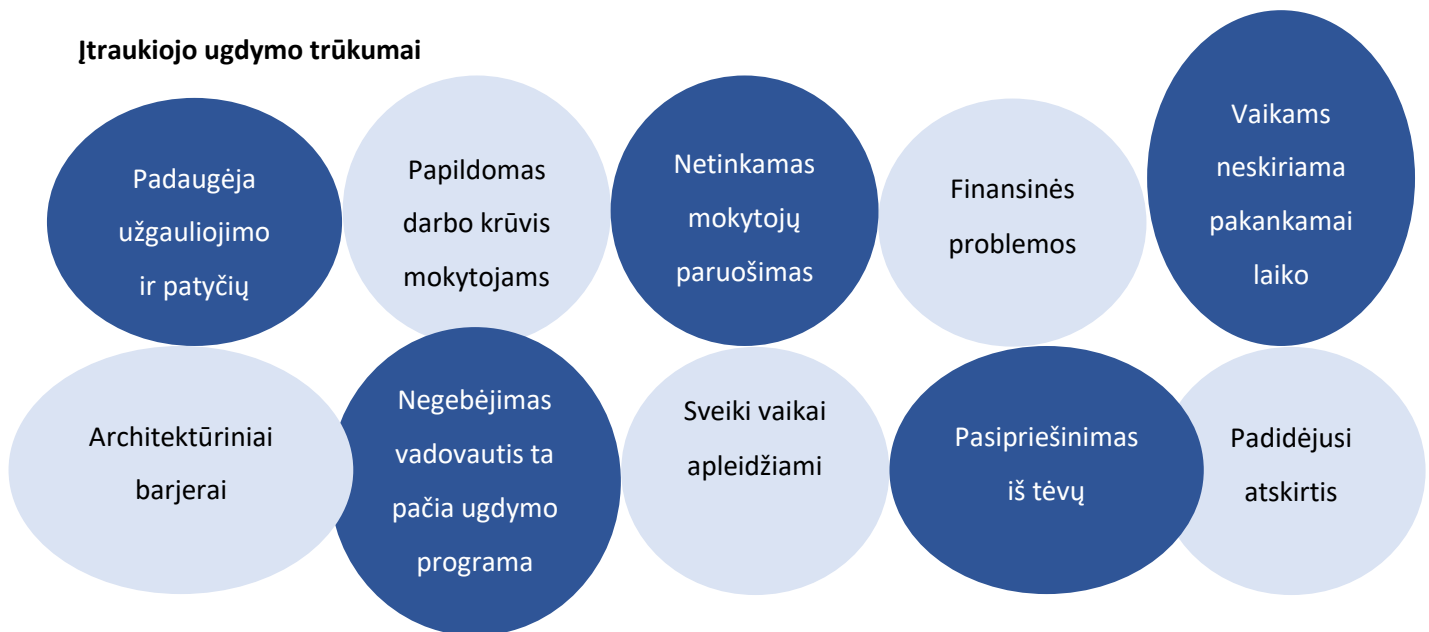
Tėvai, kurie manė, kad SUP vaikams reikalinga pagalba įveikiant sunkumus, teigė, kad pagalba buvo ypač svarbi emociniu atžvilgiu bei ugdymo srityje, kuomet išskildavo savivertės ar savarankiškumo klausimas, arba kai reikėdavo užmegzti socialinius ryšius, susitvarkyti su bendraamžių atstūmimu.

Įtraukiojo ugdymo privalumai

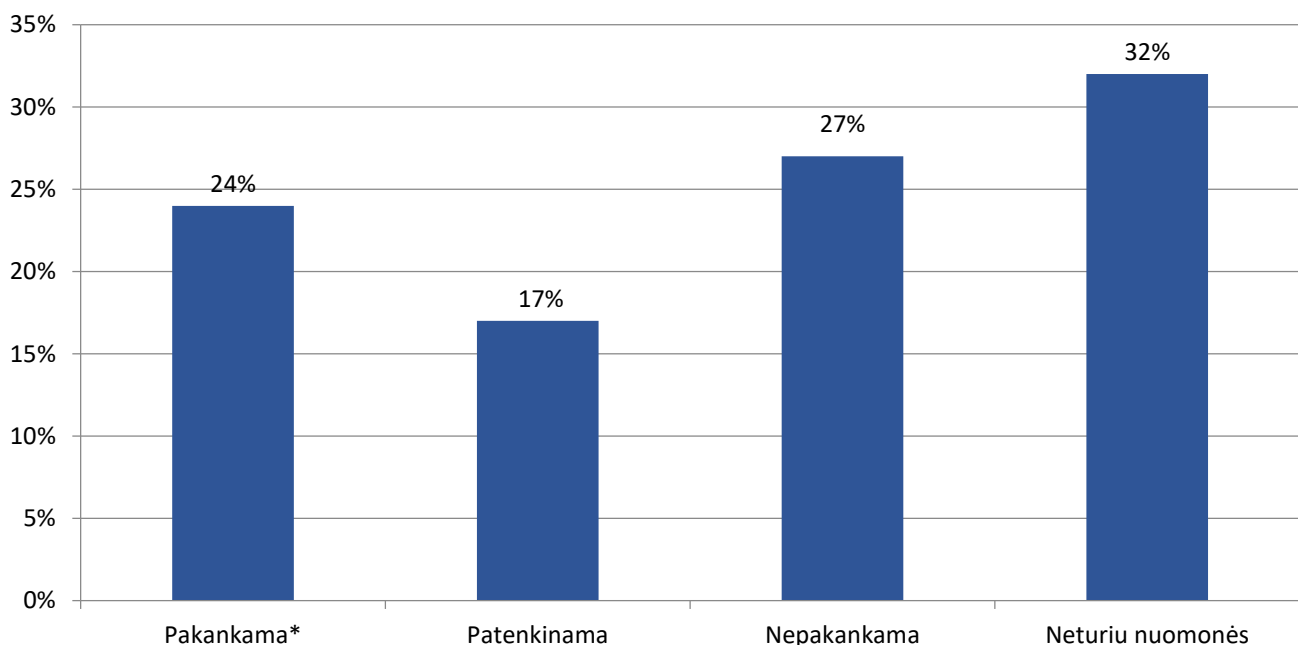
Kaip pagrindinį įtraukiojo ugdymo privalumą, tėvai išskyrė tai, kad visi mokiniai jaučiasi esantys lygūs, niekas nėra stigmatizuojamas. Be to, su SUP vaikais dirbama individualiai, jei gauna galimybę išsiugdyti kompensacinius mechanizmus, leidžiančius prisitaikyti bendraamžių grupėje, jaustis adekvačiai, jaustis visaverte grupės dalimi. Jie taip pat gauna galimybę dalyvauti įvairiose veiklose bei gauti žinių – Tai leidžia jiems ugdytis pagal tą pačią ugdymo programą.

Įtraukiojo ugdymo trūkumai

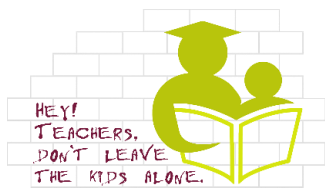
Tėvų manymu, įtraukusis ugdymas gali ir neišspręsti kai kurių didelių su ugdymu susijusių problemų. Pagrindinės to priežastys – sunki šalies ekonominė padėtis bei tinkamo mokytojų parengimo stoka. Be to, esama tikimybės, kad patyčios ir užgauliojimas padažnėtų, o tolerancijos lygis bendraamžių tarpe sumažėtų.

Nuomonė apie pedagoginę ir psichologinę pagalbą

*4 asmenys nepateikė duomenų šiam klausimui

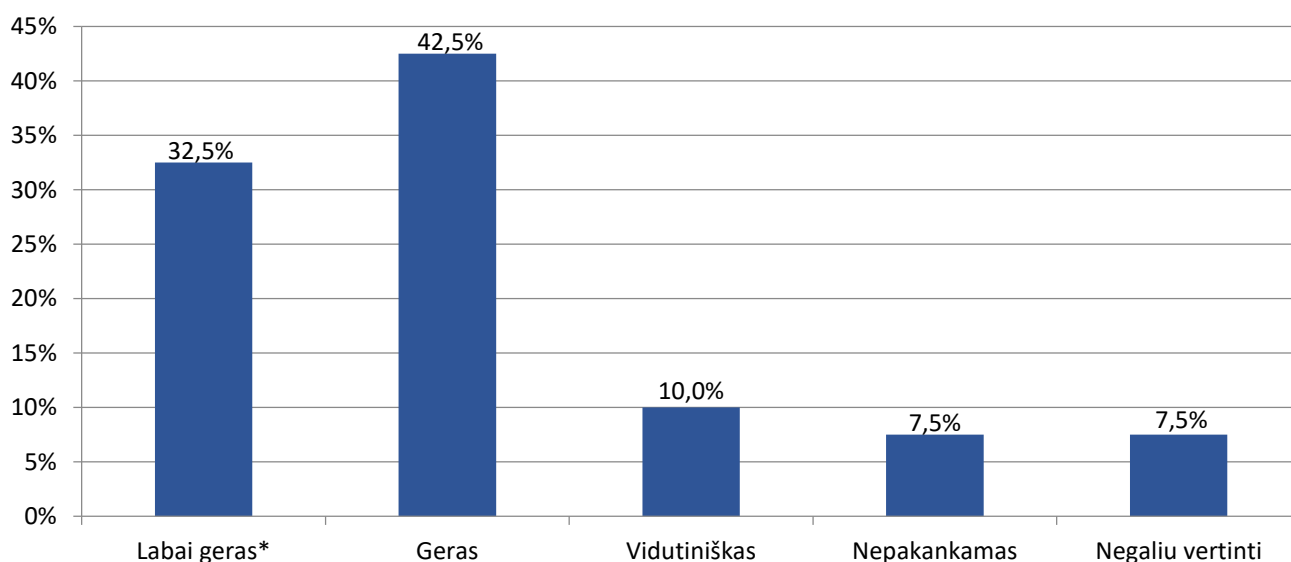

Daugiau nei ketvirtis (27%) visų tėvų teigė, kad pagalba gaunama iš psichologų bei ugdymo specialistų buvo nepakankama, tuo tarpu visiškai patenkintų psichologine ir pedagogine pagalba tėvų buvo 24%. Slovėnijoje gaunama pagalba tenkino beveik 62.5% tėvų, Kipre ir Italijoje – 50%, o Lenkijoje – tik 37.5%. Lietuvoje dauguma tėvų (67%) neturėjo nuomonės.

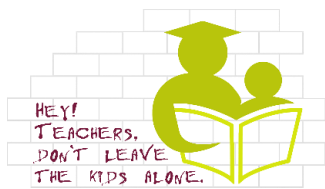
Bendradarbiavimas tarp mokytojų ir tėvų

Nuomonė apie bendradarbiavimą tarp mokytojų ir tėvų

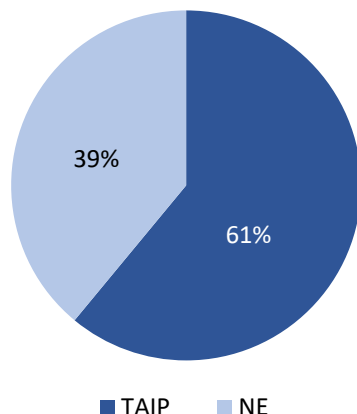

*1 asmuo nepateikė duomenų šiam klausimui

75% tėvų nuomone, bendradarbiavimas tarp mokytojų ir tėvų yra geras arba labai geras. Tik 6 tėvai mane, kad jis yra vidutiniškas arba nepakankamas. Rezultatų analizė pagal šalis atskleidė, kad visi tėvai iš Italijos patenkinti tuo, kaip mokytojai su jais bendradarbiauja, tuo tarpu kitose šalyse pasitaikė tėvų, kurių šis ugdymo proceso aspektas netenkino.

Kaip manote ar mokytojai apmokomi dirbti su SUP vaikais?

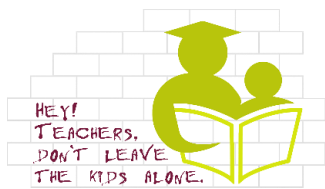
*3 asmenys nepateikė duomenų šiam klausimui

Dauguma (61%) tėvų mane, kad mokytojai dirbantys su jų vaikais buvo pakankamai kvalifikuoti darbui su SUP vaikais. Savo nuomonę jie pagrindė teigdami, kad mokytojai:

- Geba SUP vaikams paaiškinti sudėtingas temas;
- Pritaiko klasės planą, siekdami atliepti SUP vaikų poreikius;
- Vadovaujasi naujausiais mokymo metodais;
- Į specifinį elgesį reaguoja taip greitai, kaip tik įmanoma;
- Turi tinkamas kompetencijas;
- Nori padėti;
- Yra kantrūs;

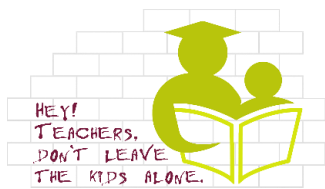
Kita vertus, daugiau nei trečdalis mane, kad mokytojai neturėjo visų tinkamų kvalifikacijų. Savo nuomonę jie pagrindė teigdami, kad mokytojai:

- Sunkiai organizuoja individualų darbą, ypač didelėse klasėse;
- Neprisitaiko prie vaikų specialiųjų poreikių;
- Ne visada tinkamai reaguoja į specifinį elgesį;
- Mano, kad tik jų nuomonė yra teisinga;
- Nekreipia dėmesio į tėvų pasiūlymus.

Skirtingos bendradarbiavimo tarp mokytojų ir SUP vaikų tėvų formos

Bendradarbiavimo rūšys	Tėvų skaičius	Procentas
Mokytojai vykdo išsamias reabilitacijos programas su SUP mokiniais	18	44%
Mokytojai pataria tėvams, kaip spręsti sudėtingus su ugdymu susijusius uždavinius	26	63%
Mokytojai kalba apie SUP vaikų galimybes, bei poreikius	19	46%
Mokytojai informuoja tėvus apie institucijas, galinčias suteikti jiems reikalingą pagalbą	18	44%
Mokytojai suteikia tėvams informacijos apie SUP vaikų teises	20	49%
Mokytojai kalbasi su tėvais apie jų atsakomybes (pavyzdžiui apie vaikams reikalingų medicininių procedūrų atlikimą bei vaistų vartojimą mokyklos teritorijoje)	17	42%
Mokytojai susitaria su tėvais dėl bendradarbiavimo principų ir rekomendacijų įgyvendinimo namuose	22	54%

Beveik pusė (44%) tėvų teigė kad mokytojai įtraukia SUP vaikus į išsamias reabilitacijos programas, kalbasi apie jų galimybes bei poreikius (taip pat informuoja tėvus apie SUP vaikų teises). 63% teigė sulaukiantys iš mokytojų patarimų, kaip tvarkytis su sudėtingomis su ugdymu susijusiomis situacijomis. Taipogi buvo pastebėti tam tikri skirtumai tarp šalių – bendradarbiavimo formos, vyraujančios kiekvienoje šalyje, pateikiamos žemiau, kad būtų galima palyginti duomenis.

KIPRAS

Išsamios reabilitacijos programos

Nurodymai tėvams

Galimybių aptarimas

Informavimas apie vaikų teisės

Tėvų atsakomybių aptarimas

Susitariama dėl bendradarbiavimo principų

Kita: susitikimai su tiesioginės pagalbos komandomis

ITALIJA

Susitariama dėl bendradarbiavimo principų

LIETUVA

Išsamios reabilitacijos programos

Nurodymai tėvams

Galimybių aptarimas

Informacija apie naudingas institucijas

Informacija apie vaikų teises

Tėvų atsakomybių aptarimas

Susitariama dėl bendradarbiavimo principų

Kita: susitikimai su tiesioginės pagalbos komandomis

LENKIJA

Išsamios reabilitacijos programos

Nurodymai tėvams

Galimybių aptarimas

Informacija apie naudingas institucijas

Informacija apie vaikų teises

Tėvų atsakomybių aptarimas

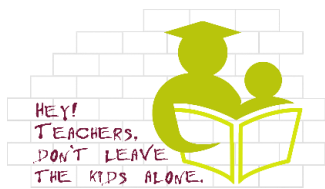
Susitariama dėl bendradarbiavimo principų

Kita: susitikimai, kurių metu aptariamos baismės ir paskatinimai

SLOVĖNIJA

Nurodymai tėvams

Susitariama dėl bendravimo principų

Bendradarbiavimo tarp mokytojų ir tėvų teikiama nauda

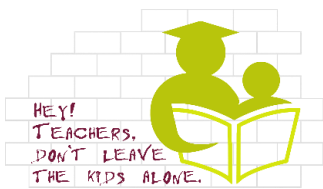
Apklausti tėvai įvardijo šiuos privalumus, gaunamus bendradarbiaujant su mokytojais:

- Greitesnis edukacinis, socialinis ir psichologinis SUP vaiko vystymasis;
- Mokymasis bendradarbiaujant;
- Tinkamas vaikų poreikių įvertinimas;
- Geresni ugdymo rezultatai;
- Lengvesnis mokymo proceso organizavimas;
- Individualizuotas požiūris į mokinius;
- Greitesnis SUP vaiko įsiliejimas į socialines situacijas;
- Iš anksto gaunamos žinios apie tai, pagal kokį ugdymo planą bus ugdomas SUP vaikas;
- Abipusė mokytojų ir tėvų teikiama pagalba;
- Gebėjimas turėti daugiau įtakos savo SUP vaikui, kol jie yra mokykloje.

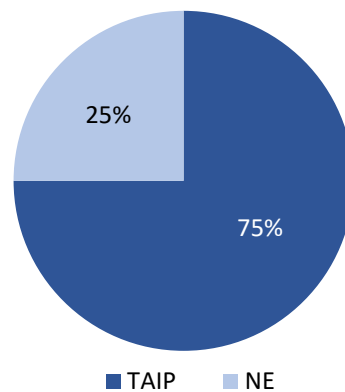
Tėvų ir mokytojų bendradarbiavimo atnešami sunkumai

Apklausti tėvai įvardijo šiuos trūkumus, kylančius bendradarbiaujant su mokytojais:

- Nesusikalbėjimas, pavyzdžiui skirtingas tos pačios problemos matymas arba laiku neperduota informacija apie SUP vaiko patiriamus sunkumus;
- Problemos derinant laiką dėl susitikimų: trukdo kiti įsipareigojimai, dažniausiai – nevienodos darbo valandos;
- Mokytojai pernelyg spaudžiami;
- Netinkamas, realybės neatitinkantis mokytojų požiūris;
- Vaikas verčiamas mokytis;
- Noro ir energijos stoka (iš abiejų pusių);
- Neišlavintas gebėjimas atpažinti vaikų problemas.

Ar mokytojų ir tėvų tarpusavio bendradarbiavimo rezultatai matomi?

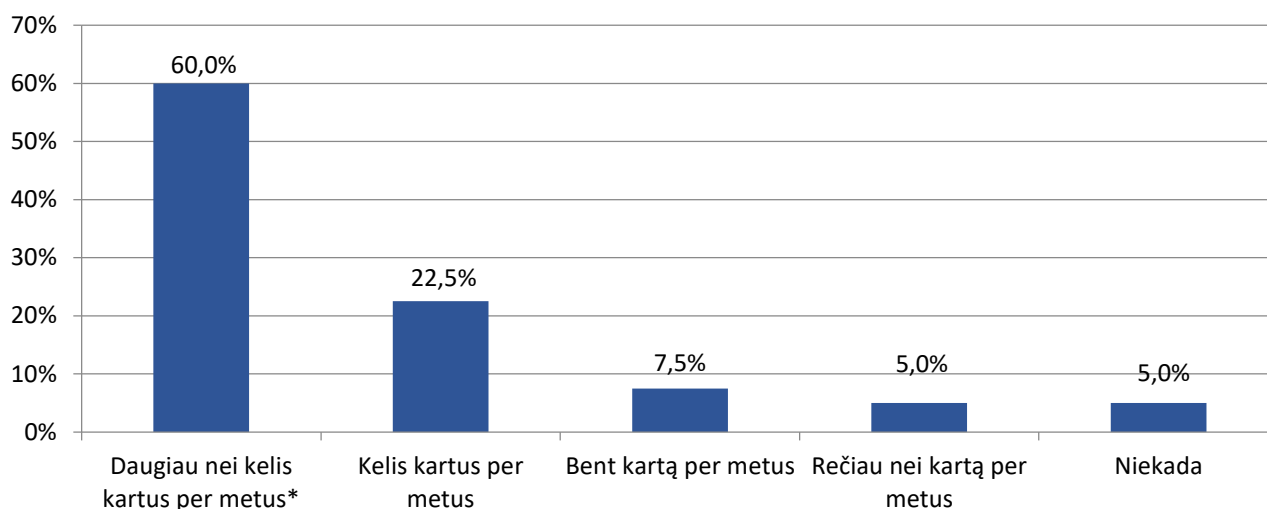

*2 asmenys nepateikė duomenų šiam klausimui

Trys ketvirčiai tėvų teigė, matantys bendradarbiavimo su savo SUP vaiko mokytojais rezultatus. Jie įvardino tokius pastebėtus pokyčius:

- Geresnis SUP vaiko elgesys;
- Daugiau žinių apie tai, kaip jų vaikas elgiasi skirtingose aplinkose;
- Padidėjęs mokytojų ir tėvų tarpusavio pasitikėjimas;
- Pagerėjusi komunikacija tarp mokytojų, tėvų ir vaikų;
- Padidėjusi SUP vaiko savivertė;
- Galimybė sekti savo SUP vaiko progresą;
- Didesnė SUP vaikų motyvacija dirbti bei mokytis;
- Mokytojai tinkamiau atsižvelgia į specialiuosius SUP vaiko poreikius.

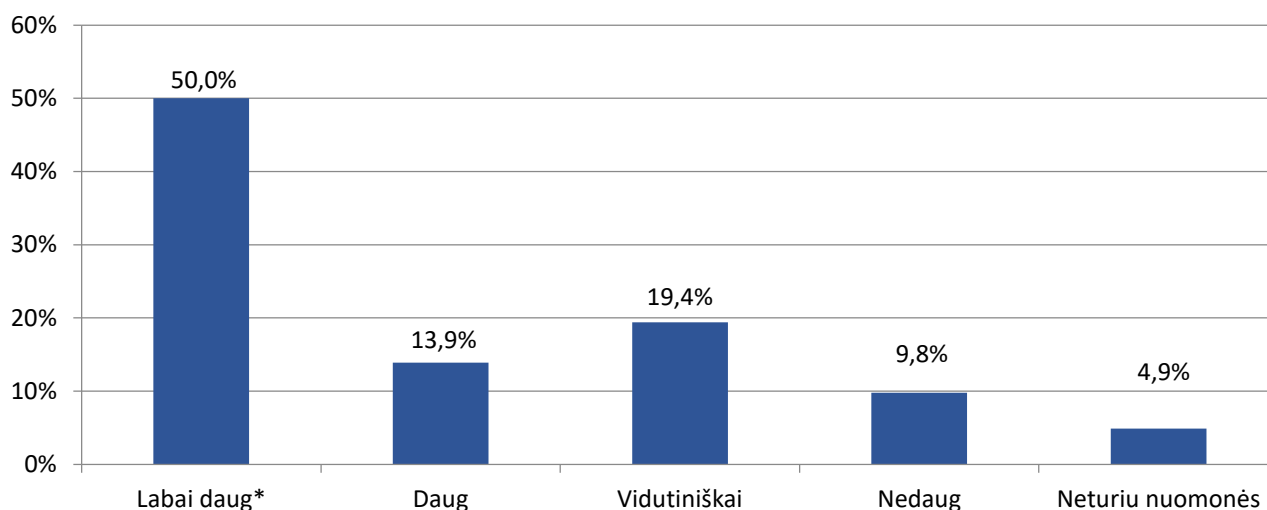
Kaip dažnai kalbatės su mokytojais apie savo vaiko galimybes ir poreikius?

*1 asmuo nepateikė duomenų šiam klausimui

Apytiksliai 83% tėvų atsakė, kad dažnai kalbasi su savo SUP vaiko mokytojais apie tai, kaip vaikui sekasi funkcionuoti – tokie pokalbiai vyksta kelis kartus per metus ir dažniau. Trys tėvai iš Lenkijos pareiškė, kad tokie pokalbiai vyksta rečiau, vienas pasakė, kad tai įvyko kartą per metus, du – kad toks pokalbis niekada nėra įvykęs.

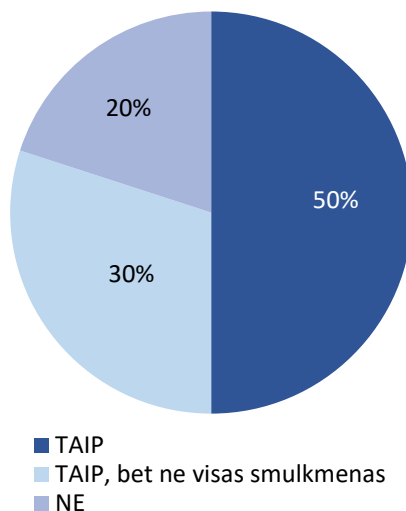
Kiek pagalbos pasiūlo suteikti mokytojai, kuomet SUP vaikas patiria sunkumų?

*4 asmenys nepateikė duomenų šiam klausimui

Beveik 93% tėvų teigė, kad mokytojai padeda, jei SUP vaikui kyla sunkumų. Pusė tvirtino, kad tėvai jų vaikams padeda labai daug. Tik 2 tėvai iš Kipro pareiškė, kad mokytojai nepadėjo, kai SUP vaikas patyrė sunkumų.

Ar mokytojai žino apie padėtį SUP vaiko šeimoje?

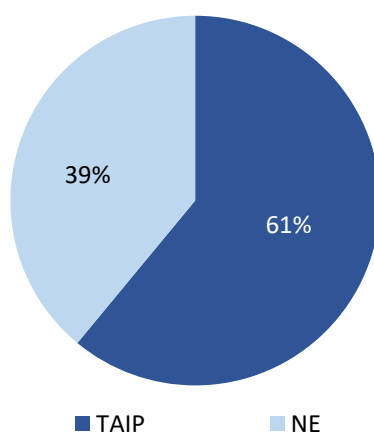

*data from 1 person was missing

Du trečdaliai tėvų atskleidė, kad mokytojai turi informacijos apie padėtį jų šeimoje, daugiau nei ketvirtis patikslino, kad mokytojas žinojo tik bendro pobūdžio, pačias svarbiausias problemas. Du tėvai iš Lietuvos, vienas iš Slovėnijos ir vienas iš Kipro teigė, kad mokytojai nežinojo nieko apie padėtį SUP vaiko šeimoje.

SUP vaikai mokykloje

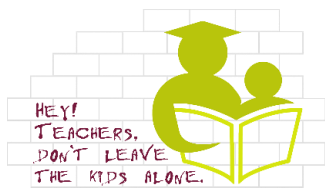
Kaip manote, kiek jūsų vaikas nuoširdžiai nori eiti į mokyklą

*data from 1 person was missing

Daugiau nei pusė apklaustų tėvų manė, kad jų SUP vaikui patinka eiti į mokyklą, labiausiai todėl, kad gauna progą pažaisti, praleisti laiką su draugais. Tėvai taip pat išplėtojo savo argumentus: vaikams gerai sekasi;

jie gerai leidžia laiką, išmoksta naujų dalykų, ir susipažįsta su naujais žmonėmis. Kita vertus, beveik 40% tėvų pareiškė, kad jų vaikui į mokyklą eiti nepatinka, labiausiai dėl to, kad jaučiasi spaudžiami arba juos užgaulioja bendraamžiai. Be to, kai kurie SUP vaikai turi mokymosi sunkumų ir dėl šios priežasties mokykla jiems kartais atrodo nuobodi.

Nuomonė dėl SUP vaikų požiūrio į mokymąsi

TEIGIAMOS, nes vaikas:

- Mėgsta mokytis naujų dalykų;
- Nori įveikti sunkumus;
- Išmoksta, kad rezultatai pasiekiami tik mokantis;
- Jaučia daugiau džiaugsmo nei nepasitenkinimo;
- Suvokia, kad mokytis svarbu;

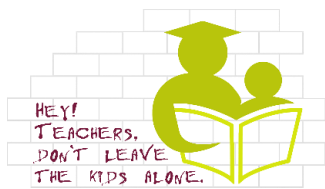
NEIGIAMOS, nes vaikas:

- Nėra pakankamai motyvuotas;
- Nemėgsta savo pamokų;
- nuobodžiauja;
- jaučiasi negaunantis pakankamai paramos;
- patiria sunkumų mokydamasis;
- bendraamžiai jį užgaulioja, iš jo tyčiojasi.

Nuomonė apie SUP vaikų elgesį klasėje

SUP vaiko elgesys*	Kiek kartų atsakyta TAIP	Procentas
Mano vaikas aktyviai dalyvauja klasės gyvenime.	25	62.0%
Mano vaikas patiria pasitenkinimą būdamas su bendraamžiais.	33	80.4%
Mano vaikas klasėje jaučiasi reikalingas.	19	46.4%
Bendraamžiai pastebi mano vaiką.	28	68.2%
Bendraamžiai pakviečia mano vaiką į įvairius susitikimus po pamokų, pavyzdžiui gimtadienius.	27	65.9%
Bendraamžiai noriai žaidžia komandinius žaidimus su mano vaiku.	32	78.0%

*Nuo 1 iki 5 asmenų nepateikė duomenų, priklausomai nuo klausimo

Beveik du trečdaliai tėvų mane, kad jų vaikas aktyviai dalyvauja klasės gyvenime. Paprastai jie pabrėžė, kad SUP vaiką domino klasės gyvenimas, jie patys norėjo socializuotis ir būti reikalingu bendraamžių grupės nariu. Jeigu pasitaikydavo aktyvumo klasės gyvenime stoka, dažniausia to priežastimi būdavo drovumas ir negebėjimas greitai prisitaikyti prie klasėje susidarančių situacijų.

Daugiau nei trys ketvirčiai tėvų teigė, kad jų SUP vaiką tenkina santykiai su bendraamžiais, dažniausiai todėl, kad jie turi keletą draugų, su kuriais gali leisti laiką. Tėvai, kurie nurodė, kad jų vaikai ne itin patenkinti, paprastai kaip priežastį įvardindavo atstūmimą iš bendraamžių pusės.

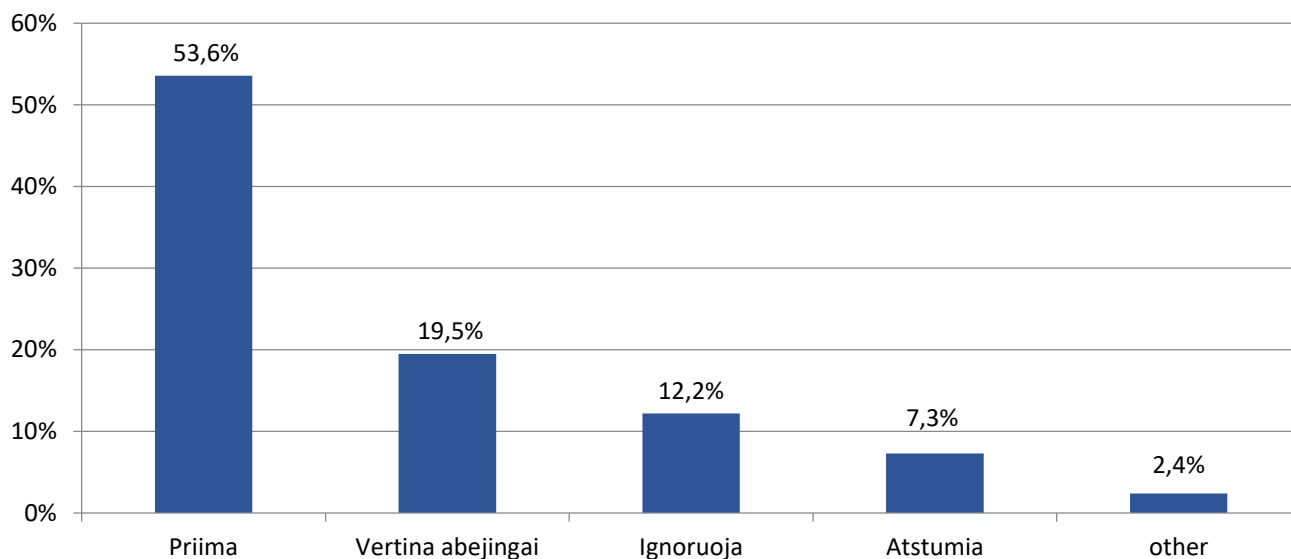
Beveik pusė tėvų patvirtino, kad jų vaikai jaučiasi įtraukti į klasės gyvenimą, labiausiai – dėl teigiamo jų draugų požiūrio. Tačiau beveik 35% tėvų nurodė, kad jų SUP vaikas nesijaučia reikalingas. Tėvų teigimu, tai yra neigiamų santykių su bendraamžiais, pavyzdžiui užgauliojimo ar pravardžiavimo pasekmė, be to, kartais bendraamžiai iš SUP vaikų juokiasi, arba tiesiog jų nesiklauso ir ignoruoja.

Du trečdaliai tėvų teigė, kad jų SUP vaikas jautėsi vertinamas bendraamžių tarpe. Jie paaiškino, kad taip yra dėl unikalių jų vaiko savybių, nestandartinių idėjų ir problemų sprendimo būdų bei gebėjimo lengvai pralinksinti grupę.

Maždaug 65% tėvų teigė, kad bendraamžiai kviečia SUP vaikus į įvairius susitikimus po pamokų. Paprastai tai būna artimiausi jų vaikų draugai, kurie juos priima ir mėgsta kartu leisti laiką.

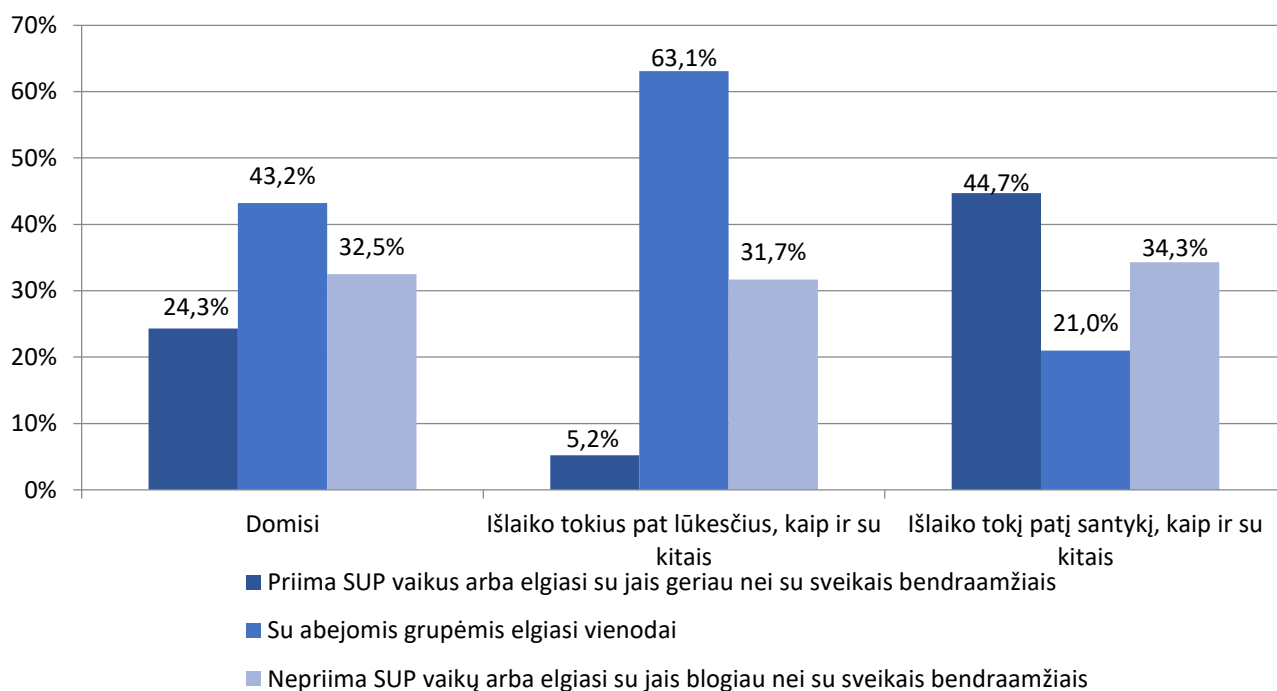
Beveik 80% tėvų teigė, kad bendraamžiai noriai žaidžia su jų vaikais, dažniausiai todėl, kad SUP vaikams gerai sekasi, jie malonūs, linkę bendrauti.

Nuomonė apie bendraamžių požiūrį į SUP vaikus

*3 asmenys nepateikė duomenų šiam klausimui

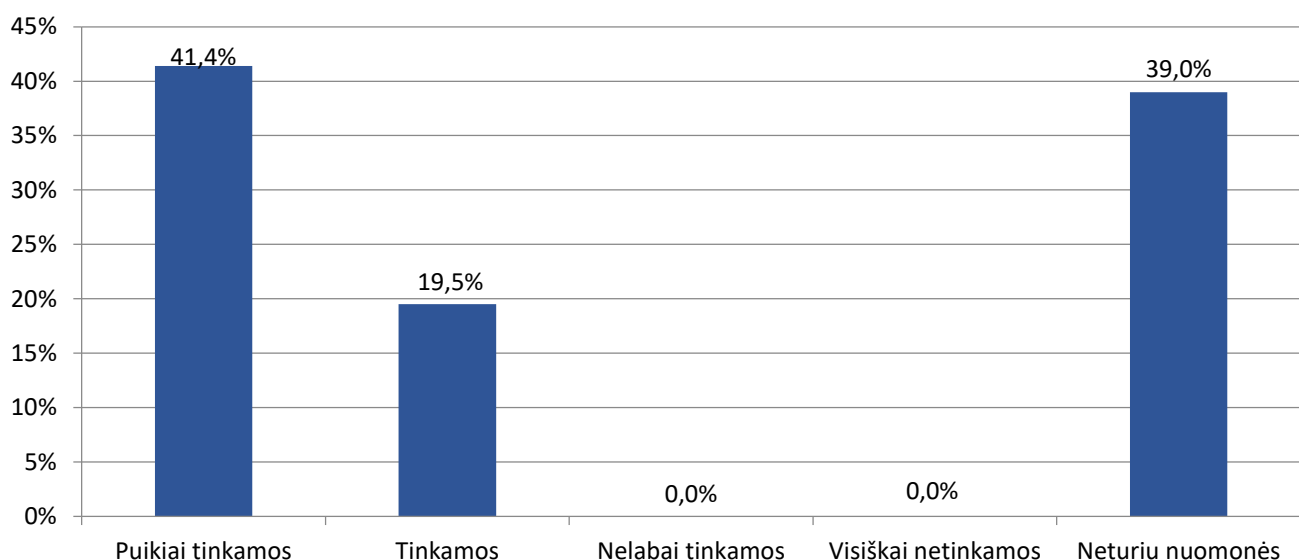
Kalbant apie tai, kaip tėvai vertino mokytojų požiūrį į vaikus, daugiau nei pusė jų sutiko, kad mokytojai jų vaikus priėmė šiltai, beveik penktadalis mokytojų nuostatą įvertino kaip abejingą o dešimtadalis teigė, kad jų SUP vaiko mokytojo požiūris į vaiką – neigiamas.

* Nuo 2 iki 4 asmenų nepateikė duomenų, priklausomai nuo klausimo

Dažniausiai tėvai teigė, kad su jų SUP vaikais klasėje elgiamasi taip pat, kaip ir su bendraamžiais. Jie manė, kad mokytojai SUP vaikams skiria tiek pat dėmesio, kaip ir kitiems. Tačiau analizuojant mokytojų lūkesčius, tėvai teigė jaučiantys, kad iš SUP vaikų reikalaujama tokių pat žinių kaip ir iš jų sveikų bendraamžių. Ryškesnis skirtumas buvo matomas tik mokytojo ir mokinio tarpusavio santykių atžvilgiu – tėvai teigė, kad mokytojai su jų SUP vaikais sutaria geriau nei su kitais.

Nuomonė apie papildomas pamokas, veiklas

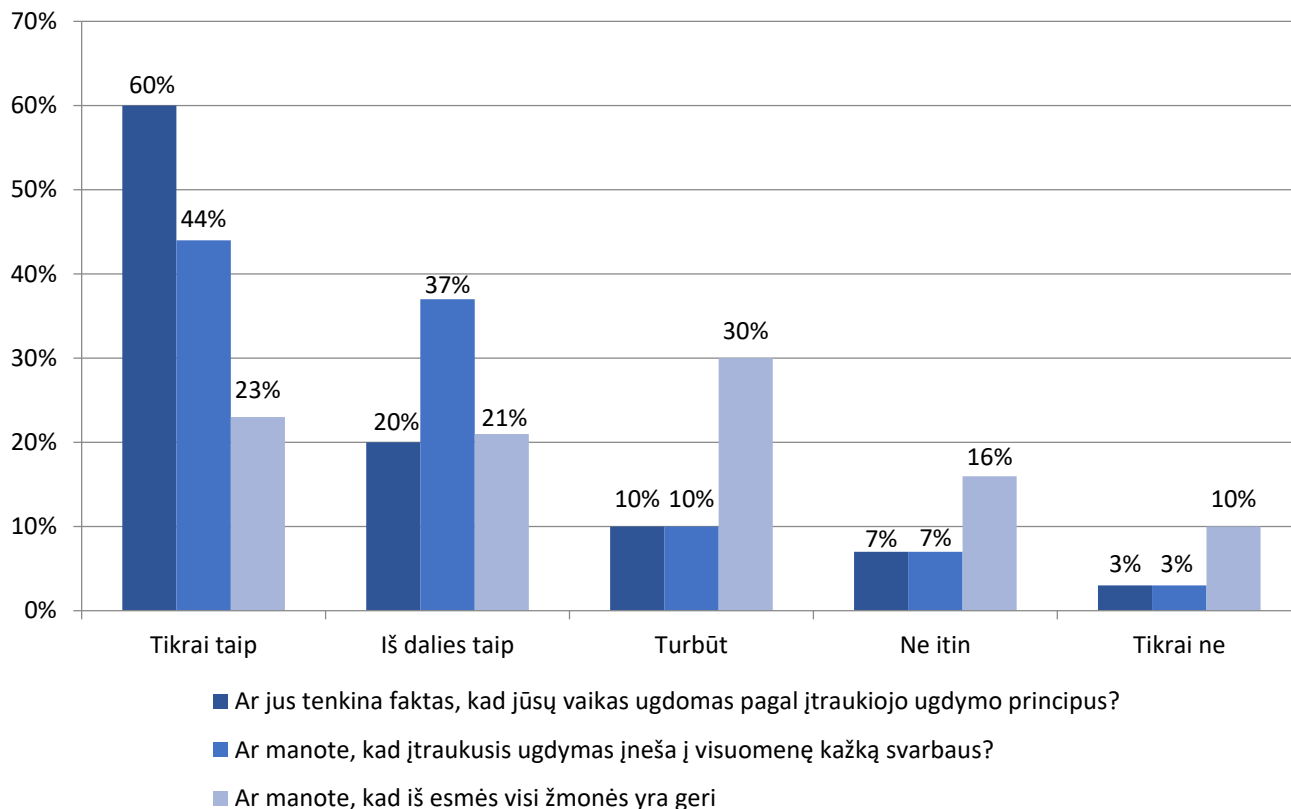

* 3 asmenys nepateikė duomenų šiam klausimui

Dauguma tėvų teigė, kad jų SUP vaiko mokykloje siūlomos papildomos pamokos ir veiklos yra pritaikytos SUP vaiko poreikiams. Niekas neatsakė, kad jos yra nepritaikytos, o beveik 40% apklaustųjų neturėjo nuomonės šiuo klausimu.

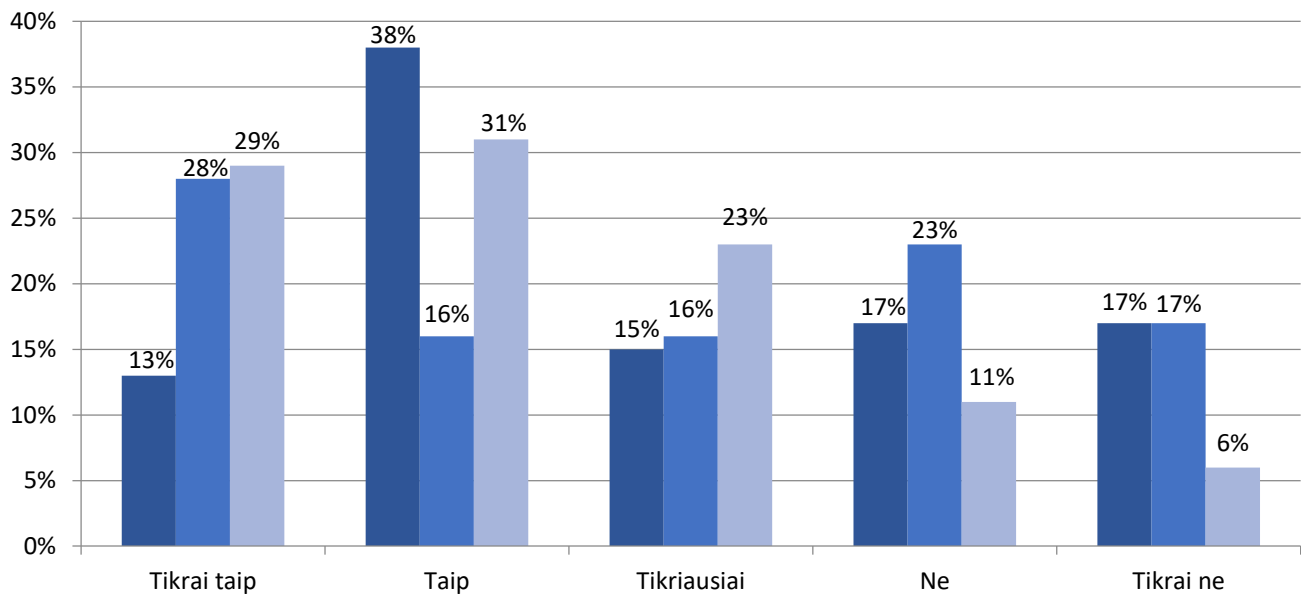
Gerovė

Kokią nuomonę susidarėte iš diskusijų apie įtraukijį ugdymą, vykusių per pastarąjį mėnesį?

*nuo 1 iki 6 asmenų nepateikė duomenų, priklausomai nuo klausimo

80% tėvų teigė, kad juos tenkina faktas, kad jų vaikas ugdomas pagal įtraukiojo ugdymu paremtą programą. Keletas tėvų pareiškė esą tik iš dalies patenkinti, dešimčiai procentų šis faktas kėlė nepasitenkinimą. Tėvai taip pat pritarė, kad įtraukusis ugdymas yra svarbus visuomenės raidai. Jie pridūrė, kad iš esmės visi žmonės yra geri, tačiau tvirtai šiam teiginiui pritarė tik pusė tėvų – kiti turėjo abejonių.

■ Ar manote, kad visuomenėje gera - arba pamažu tampa gera - gyventi visiems (neįgaliesiems ir sveikiesiems)

■ Ar jaučiatės esantys bendruomenės dalimi (pvz. kaip mokytojas, tėvas, terapeutas ir t.t.)?

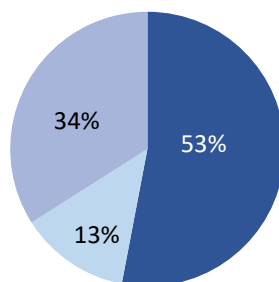
■ Ar manote, kad jūsų šalyje įtraukusis ugdymas įgyvendinamas vadovaujantis sveiku protu?

*Nuo 1 iki 6 asmenų nepateikė duomenų, priklausomai nuo klausimo

Dauguma tėvų teigė, kad visuomenė yra arba tampa tinkama gyventi visiems, tačiau nuomonės vis tiek kažkiek išsiskyrė: 51% tėvų teiginiui pritarė, 15% pritarė iš dalies, o 34% nuomonė buvo kitokia. Dauguma tėvų sutiko, kad jaučiasi bendruomenės dalimi, tačiau buvo ir kitų, neįtrauktųjų tokios paramos. Galiausiai, 60% tėvų optimistiškai pareiškė, kad jų šalyje įtraukusis ugdymas įgyvendinamas vadovaujantis sveiku protu.

Santykiai su mokytojais

SUP vaikų nuomonė apie jų norą eiti į mokyklą

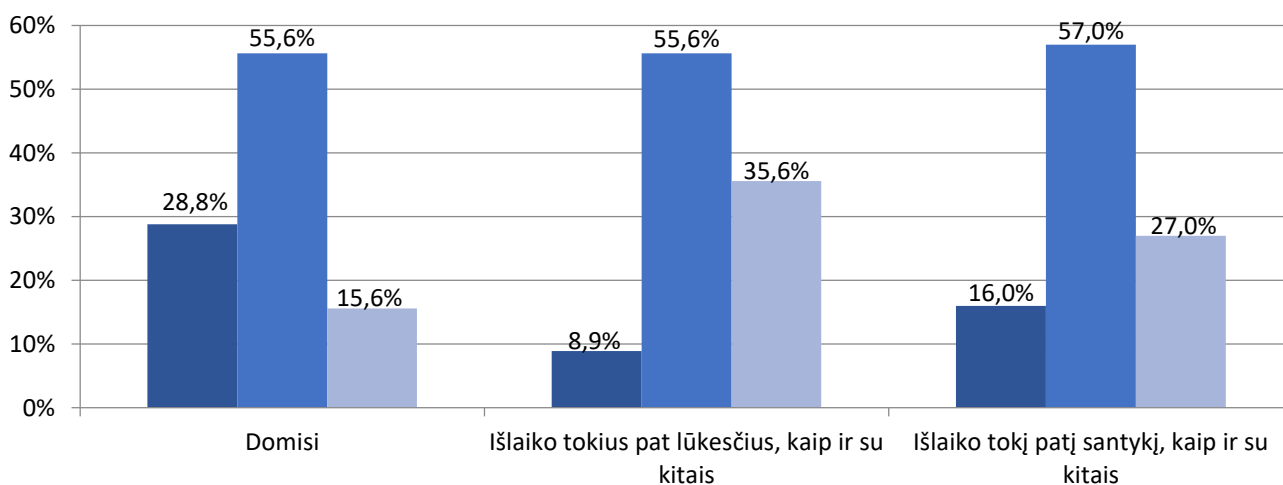

■ Mėgsta eiti   ■ Kartais mėgsta eiti, kartais ne   ■ Nemėgsta eiti

Daugumai vaikų į mokyklą eiti patinka, kadangi jie išmoksta naujų dalykų, gali lankyti pamokas, kurias labai mėgsta, bei susitikti su draugais. Tačiau bent trečdalis mokinių pareiškė, kad eiti į mokyklą jie nemėgsta arba netgi nekenčia to daryti. Jie pateikė tokius paaiškinimus:

- Mokykloje nuobodu, iš jos jokios naudos;
- Mokyti sunku, o mokytojai nepritaiko savo reikalavimų prie jų galimybių;
- Reikia anksti keltis;
- Mokytojai lengvai supyksta;
- Bendraamžiai nedraugiški – SUP vaikas užgauliojamas, iš jo šaipomasi, tyčiojamas.

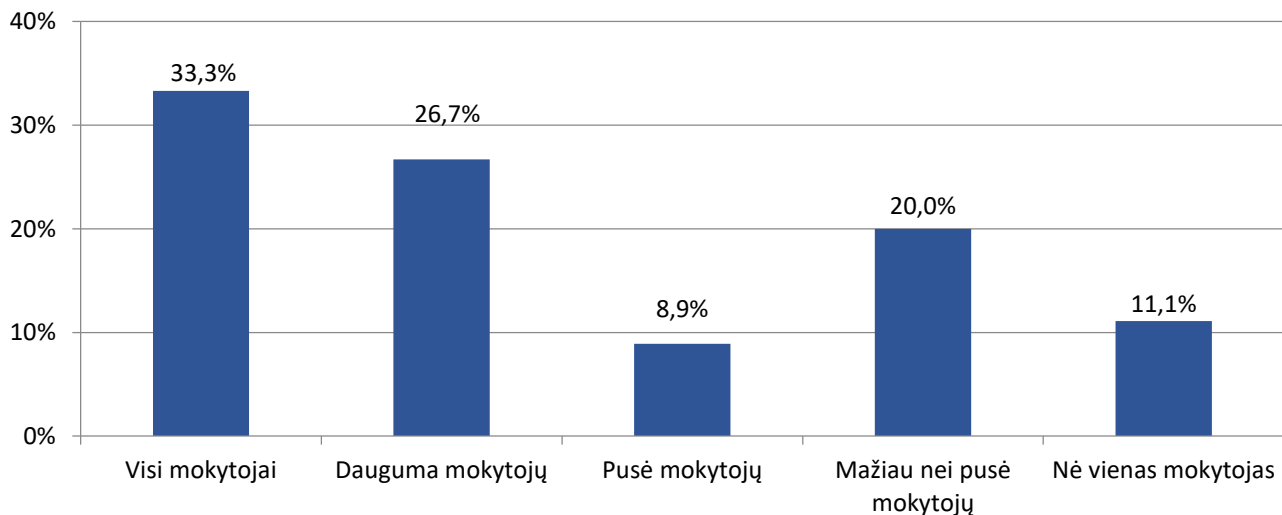
SUP vaiko požiūris į mokymąsi

■ Priima SUP vaikus arba elgiasi su jais geriau nei su sveikais bendraamžiais
 ■ Su abejomis grupėmis elgiasi vienodai
 ■ Nepriima SUP vaikų arba elgiasi su jais blogiau nei su sveikais bendraamžiais

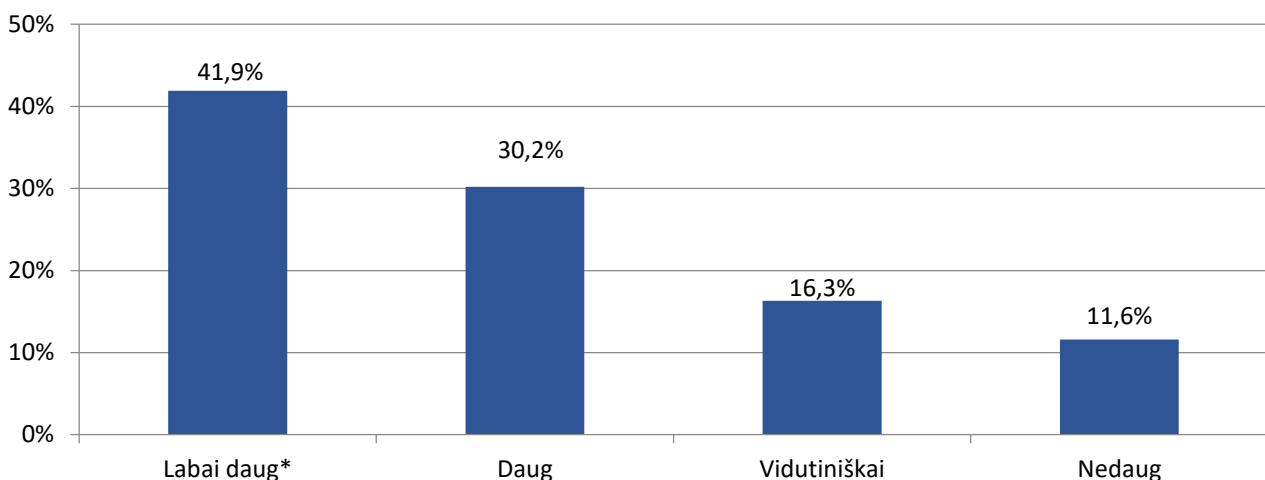
Apklausti SUP vaikai teigė jaučiantys, kad mokytojai su jais elgiasi taip pat, kaip ir su bendraamžiais. Kaip ir anksčiau, buvo išanalizuoti trys aspektai: kiek mokytojai domisi SUP vaiku palyginus su tuo, kiek domisi sveikais jų bendraamžiais; kokius lūkesčius mokytojai kelia kalbant apie SUP vaiko turimas žinias, ir ar SUP vaikų santykis su mokytojais toks pat geras kaip mokytojų santykis su sveikaisiais vaikais.

Nuomonė apie tai, kaip gerai mokytojai supranta SUP vaikus ir tiki jų sugebėjimais

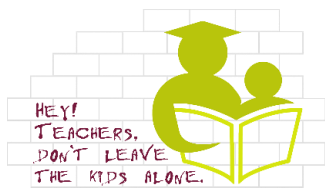
Trečdalis vaikų patvirtino, kad visus savo mokytojus galėtų apibūdinti šiuo teiginiu: „Mano mokytojas aiškiai parodo, kad tiki mano gebėjimais“. Keturiolika mokinių teigė, kad juos bent iš dalies supranta tik mažiau nei pusė mokytojų arba tokių mokytojų jie apskritai neturi.

Kiek pagalbos pasiūlo suteikti mokytojai, kuomet SUP vaikas patiria sunkumų?

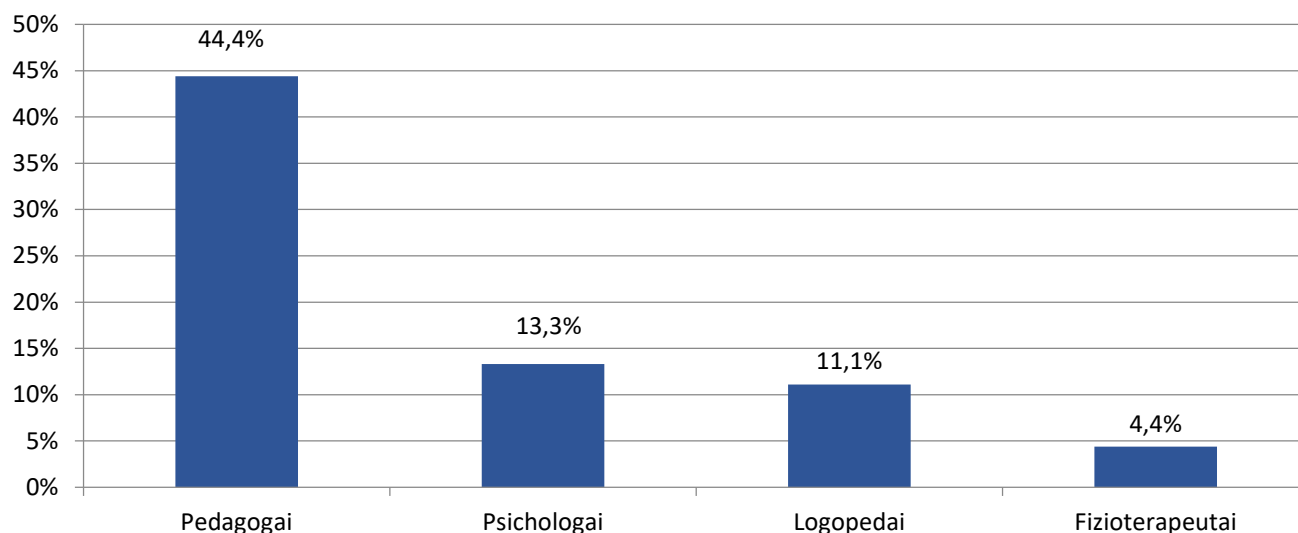
*2 asmenys nepateikė duomenų šiuo klausimu

88% mokinių teigė, kad mokytojai linkę jiems padėti ir palaiko sunkiose situacijose. Beveik trys ketvirčiai atsakė sulaukiantys daug arba labai daug pagalbos. Visose šalyse duomenys buvo panašūs.

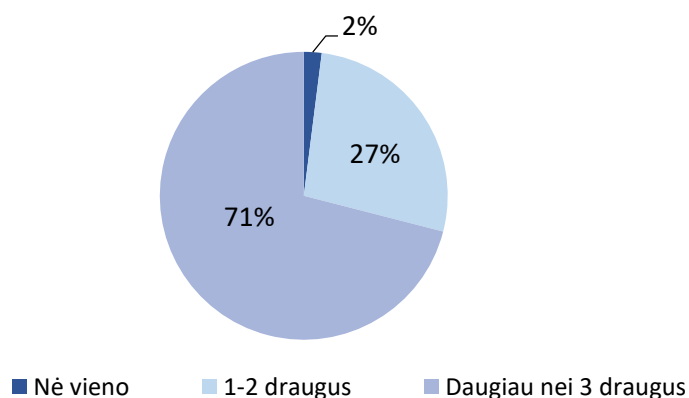
Nuomonė apie pamokas su specialistais

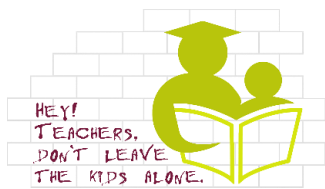

Beveik du trečdaliai SUP vaikų mokykloje vaikšto į specialistų vedamas pamokas. Dažniausiai sutinkami „pedagogai“, tačiau daugiau nei ketvirtis mokinių paminėjo susitikimus su kitais specialistais, pavyzdžiui psichologais.

Santykiai su bendraamžiais

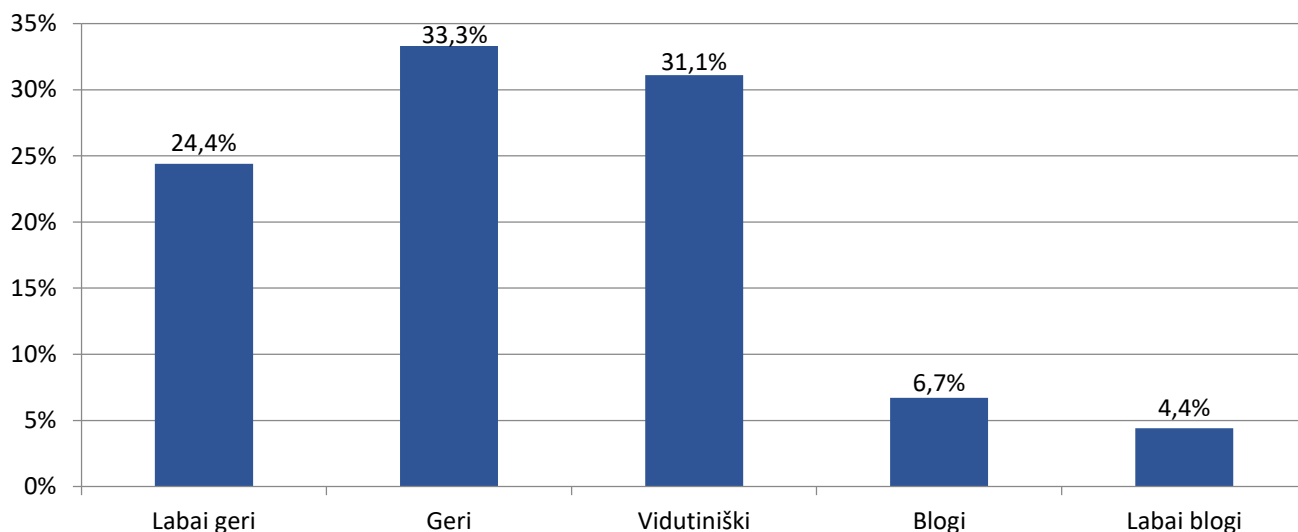
Kiek draugų turi SUP mokiniai?

Daugiau nei 70% apklaustų SUP vaikų teigė turintys daugiau nei 3 draugus. Tik vienas mokinys pareiškė artimų draugų klasėje neturintis.

SUP vaikų nuomonė apie savo santykius su bendraamžiais

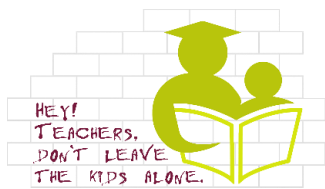

Beveik 60% apklaustų SUP vaikų teigė, kad jų santykiai su bendraamžiais yra geri arba labai geri. Mokiniai, pareiškę, kad jų santykiai su bendraamžiais yra blogi buvo iš Lietuvos, Slovėnijos, Kipro ir Lenkijos. Mokiniai iš Italijos teigė, kad su bendraamžiais bendrauja minimaliai ir santykius su jais apibūdino kaip vidutiniškus.

Nuomonė apie dalyvavimą klasės gyvenime

Vaiko įsitraukimo į klasės gyvenimą lygis*	Kiek kartų atsakyta TAIP	Procentas
Aš aktyviai dalyvauju klasės gyvenime	31	68.9%
Man malonu būti su savo bendraamžiais.	35	77.8%
Klasėje jaučiuosi reikalingas.	29	64.4%
Bendraamžiai mane pastebi.	33	73.3%
Bendraamžiai mane kviečia į įvairius susitikimus po pamokų, pavyzdžiui gimtadienius.	33	73.3%
Bendraamžiai noriai su manimi žaidžia komandiniuose žaidimuose.	36	80.0%

*Nuo 1 iki 6 asmenų nepateikė duomenų, priklausomai nuo klausimo

Beveik 70% apklaustų SUP vaikų teigė aktyviai dalyvaujantys klasės gyvenime. Jiems patinka dalyvauti, nes jie mėgaujasi galimybe padėti savo klasiokams bei mokytojams. Be to, vaikai pabrėžė, kad nuoširdžiai stengiasi būti gerais mokiniais ir kelti ranką, jei žino atsakymą į klausimą. Žemesnis aktyvumas klasėje dažniausiai būna susijęs su užgauliojimų ar riksmų baime.

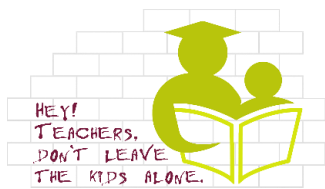
77.8% SUP vaikų teigė, kad juos tenkina buvimas bendraamžių grupės dalimi, jie ypač mėgaujasi galimybe smagiai leisti laiką su draugais. Kita vertus, buvo ir mokinių, kurie klasėje jautėsi nepatogiai, dažniausiai būtent dėl savo bendraamžių elgesio: užgauliojimo, mušimosi, ginčijimosi.

Du trečdaliai SUP vaikų patvirtino klasėje besijaučiantys reikalingi – dažniausiai dėl to, kad yra reikalingi savo draugams, tačiau kai kurie mokiniai taip pat pabrėžė ir savo gebėjimą išspręsti ginčus arba sugalvoti naujų žaidimų ir veiklų. Keletas vaikų jautėsi niekam nenaudingi, dažniausiai todėl, kad bendraamžiai juos atstūmė.

Beveik trys ketvirčiai apklaustų vaikų teigė, kad bendraamžiai juos pastebi, pavyzdžiui pasirenka dirbti su jais vykdant įvairias veiklas, be to, kiti vaikai dažnai atkreipdavo dėmesį į jų nuomonę. Kita vertus, kai kurie vaikai pareiškė, kad yra pastebimi, tačiau iš neigiamos pusės – tampa pajuokos, pašaipos objektu.

Tiek pat vaikų patvirtino, kad juos kviečia į įvairius susitikimus po pamokų. Jų pačių manymu, tai paprasčiausiai yra normalus elgesys draugų tarpe.

80% SUP vaikų teigė, kad bendraamžiai dažnai su jais žaidžia komandinius žaidimus. Tai dažniausiai nutinka, jei SUP vaikai yra pakankamai vikrūs ar stiprūs, arba turi kitų gebėjimų. Jei bendraamžių grupė klasėje yra linkusi SUP vaikus atstumti, tuomet laikas, kartu praleidžiamas žaidžiant, atitinkamai trumpėja.

Buvimo bendraamžių grupės dalimi privalumai

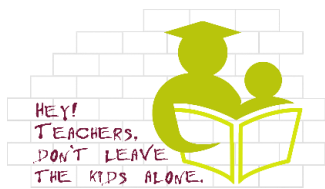
Apklaustieji SUP vaikai įvardijo, kokias naudas jiems suteikia buvimas bendraamžių grupės dalimi:

- Galimybė susitikti ir žaisti su draugais;
- Bendras dalyvavimas įvairiose veiklose;
- Nebėra atstūmimo, atskirties jausmo;
- Nauda, gaunama iš teigiamų bendraamžių savybių, pvz. rūpestis, paslaugumas;
- Draugų gebėjimas juos pralinksminti, kai yra sunku;
- Bendri pomėgiai;
- Mokytojai, jų požiūris;

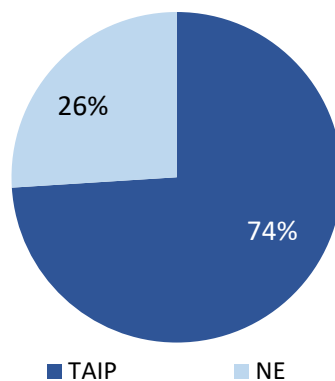
Buvimo bendraamžių grupės dalimi trūkumai

Vaikai taip pat pridūrė, kad buvimas bendraamžių grupės dalimi turi ir tam tikrų neigiamų aspektų:

- Klasiškai keikiasi, elgiasi grubiai, nepaslaugiai;
- Vaikai šaukia vieni ant kitų, trukdo pamokoms;
- SUP vaikas apkalbamas, iš jo šaipomasi;
- Užduodami kvaili klausimai;
- Bendraamžiai pernelyg giriami;
- SUP vaiko pasiūlomos idėjos atmetamos, ignoruojamos.

Ar SUP mokiniai prašo pagalbos?

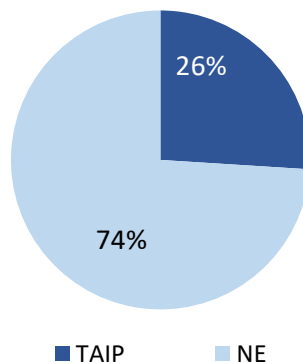

* 2 asmenys nepateikė duomenų šiam klausimui

Beveik trys ketvirčiai mokinių patvirtino, kad iškilus sunkumams kreipėsi pagalbos į draugus ar kitus bendramokslis. Lenkijoje joks vaikas nepateikė kitokio atsakymo, tuo tarpu kitose šalyse kai kurie mokiniai pripažino, kad ieško paramos arba bando su viskuo tvarkytis patys.

Ugdymas

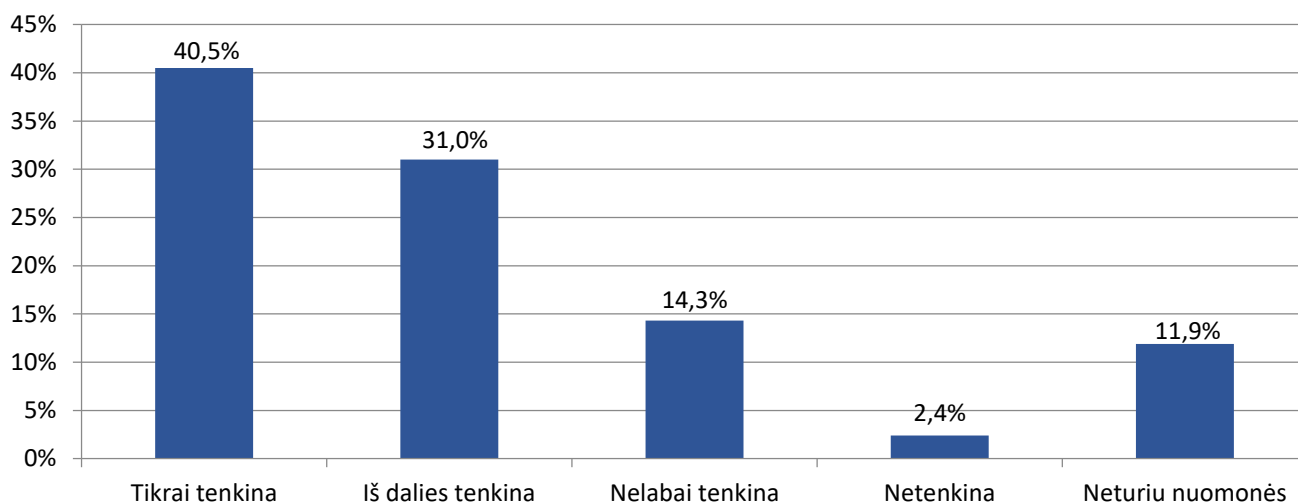
Nuomonė apie pagalbines ugdymo priemones

* 3 asmenys nepateikė duomenų šiam klausimui

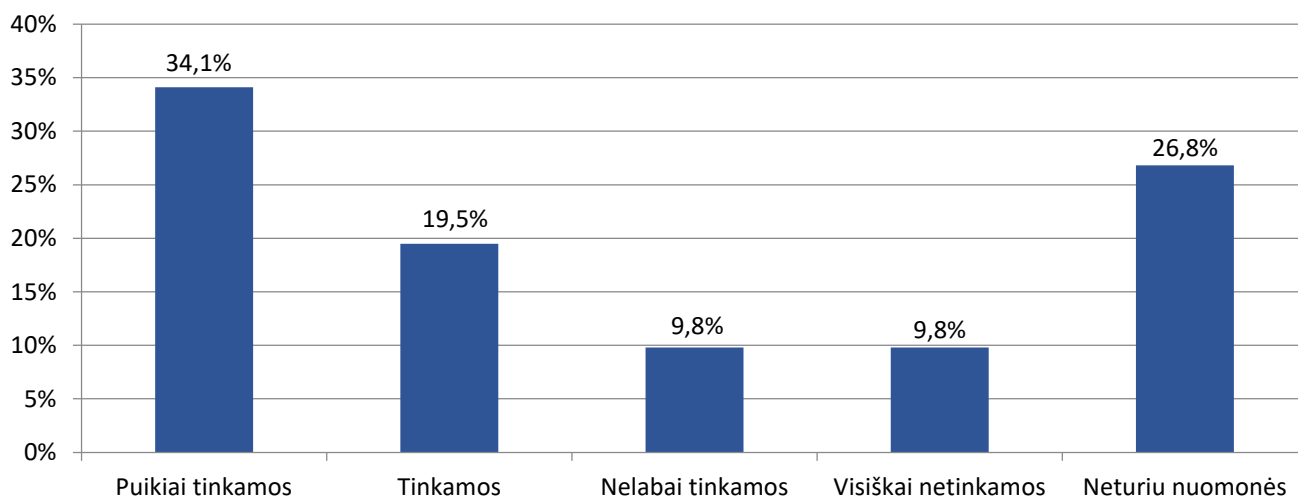
Trečdalis mokinių per pamokas naudojami kokiais nors papildomomis priemonėmis. Dažniausiai tai yra papildomi pratimai, kuriuos jie gali atlikti klasėje arba namie. Kai kuriems vaikams leidžiama naudotis kompiuteriais, skaičiuotuvais, gramatinių klaidų taisymo įrankiais, matematikos formulynais, arba rašyti kitokius testus ar egzaminus nei SUP neturintiems klasiokams.

Nuomonė apie papildomas pamokas, veiklas

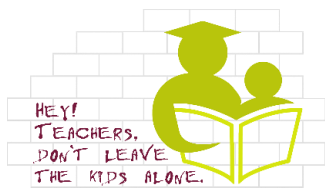
* 4 asmenys nepateikė duomenų šiam klausimui

Dauguma mokinių teigė, kad mokykloje buvo įdomių veiklų, kuriose jie galėjo dalyvauti. 7 mokinius ne itin tenkino mokyklos siūloma popamokinė veikla. Rezultatų analizė pagal šalį atskleidė, kad tik Kipre nebuvo nė vieno mokinio, kurio netenkintų papildomos pamokos ar kitos veiklos.

* 4 asmenys nepateikė duomenų šiam klausimui

Daugiau nei pusė SUP vaikų patvirtino, kad jų mokykloje siūlomos papildomos pamokos ir veiklos atitiko arba puikiai atitiko jų situaciją bei gebėjimus. 8 vaikai manė, kad siūloma papildoma veikla visiškai neatitiko jų situacijos ar gebėjimų. Be to, rezultatų analizė pagal šalį parodė, kad nė vienas mokinys iš Slovėnijos nemanė, kad jų mokykloje siūloma papildoma veikla jiems tinka.

Nuomonė apie įtraukujį ugdymą

Nuomonė apie SUP vaikų teisę į ugdymą valstybinėje mokykloje

TAIP, vaikai turi tokią teisę, nes:

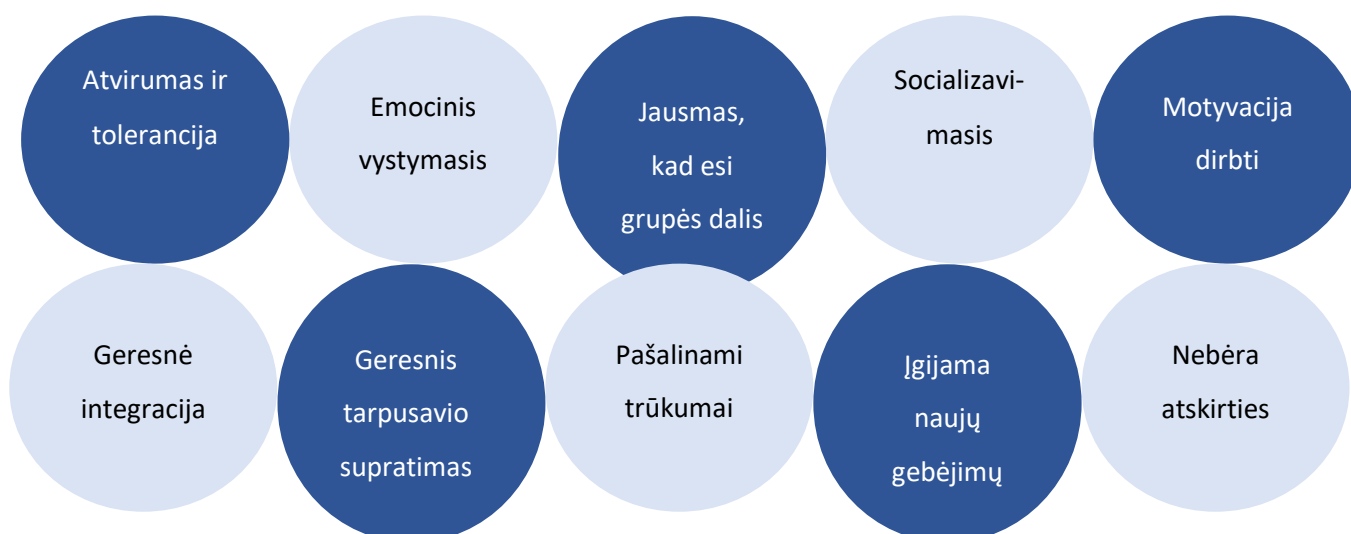
- Tai padeda jiems pasiruošti tolesniam gyvenimui;
- Mokykla turėtų pasiūlyti vienodas galimybes visiems vaikams;
- Vaikai – tai ateitis;
- Vaikai sparčiau vystosi kuomet bendrauja ir leidžia laiką drauge;
- Tai naudinga siekiant socializuotis;
- Paspartinamas ugdymo(si) procesas;
- Tai užtikrina šalies įstatymai.

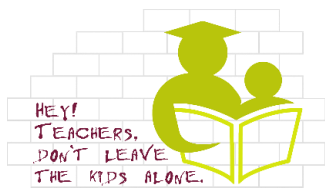
Vaikams tokia teisė NEPRIKLAUSO, nes:

- Tai veda link stagnacijos;
- Per mažai pakankamai gerų mokytojų;
- Mokytojai nepakankamai gerai paruošti;
- Vaikai gali pasijausti taip, tartum niekas jų nepalaiko;
- Mokyklos nepajėgios pakankamai diferencijuoti ugdymo proceso, kad būtų atsižvelgta į visas galimas problemas bei negalias;
- Mokyklose nepakanka specialistų teikiamos pagalbos.

Daugiau nei trys ketvirčiai mokytojų pareiškė, kad kiekvienas vaikas turi teisę mokytis valstybinėje mokykloje, nepriklausomai nuo turimo sutrikimo, negalios ar jų laipsnio. 8 mokytojai manė priešingai.

Įtraukiojo ugdymo privalumai

Apklausti mokytojai įvardijo keltą teigiamų įtraukiojo ugdymo aspektų, tokių, kaip padidėjęs atvirumas bei tolerancija įvairovei, galimybė integruoti vaikus iš įvairių kontekstų, platesnės žinios, labiau išvystyti socialiniai gebėjimai, padidėjusi savivertė ir atsakomybės jausmas, priklausymas bendraamžių grupei. Taip pat mokytojai pabrėžė kokybiškesnę pagalbą, gaunamą iš kitų specialistų mokykloje bei galimybę individualiai susikaupti ties kiekvienu mokiniu. Įtraukusis ugdymas matomas, kaip geras būdas į visuomenę įnešti harmonijos.

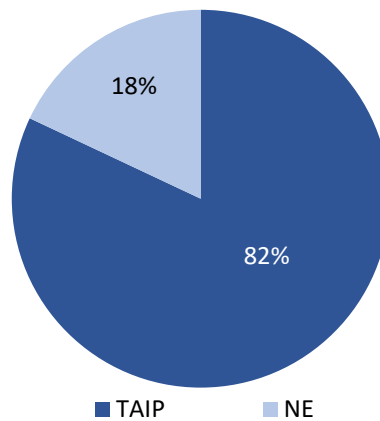
Įtraukiojo ugdymo trūkumai

Mokytojai taip pat atkreipė dėmesį ir į pagrindinę įtraukiojo ugdymo problemą: Jų šalyse veikianči ugdymo sistema nepasiruošusi priimti įtraukiojo ugdymo programų. Mokytojai nepakankamai kvalifikuoti dirbti su SUP vaikais; klasėse ir taip jau pakankamai daug mokinių, taigi neįmanoma individualizuoti ugdymo proceso, be to, mokyklos gauna per mažai lėšų ir nepajėgia samdyti naujų specialistų arba įsigyti naujos ar būtinos įrangos. Tėvai taip pat ne visada linkę bendradarbiauti su mokytojais, tokio elgesio pasekmė – informacijos trūksta abiem pusėms ir taip užkertamas kelias SUP vaikų ugdymui.

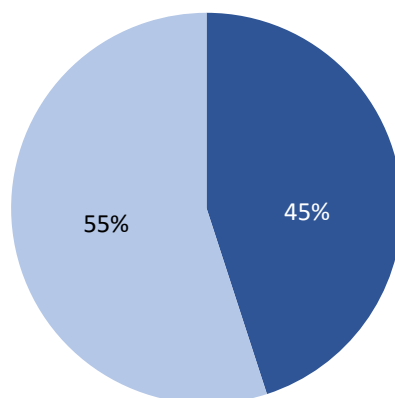

Nuomonė apie teiginį, kad specialiųjų ugdymo poreikių turintys vaikai klasėje jaučiasi kitaip, nei jų bendraamžiai

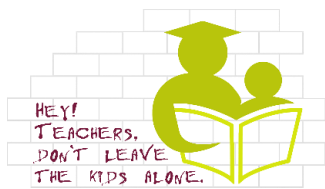

Beveik 85% apklaustų mokytojų teigė, kad SUP vaikai jaučia esantys kitokie dėl stereotipų ir bendros žinių stokos visuomenėje. SUP vaikai paprastai suvokia, kuo skiriasi nuo savo bendraamžių. Tačiau jie ne visada žino, kaip elgtis skirtingose socialinėse situacijose ir dažnai yra visiškai priklausomi nuo suaugusiųjų (mokytojų, specialistų, tėvų). Jie yra atstumiami, dėl to nedalyvauja mokyklinėse veiklose. Be to, SUP vaikai linkę lyginti save su bendraamžiais, dėl to kenčia jų savivertė.

Kaip jūsų manymu SUP vaikai įveikia sunkumus?

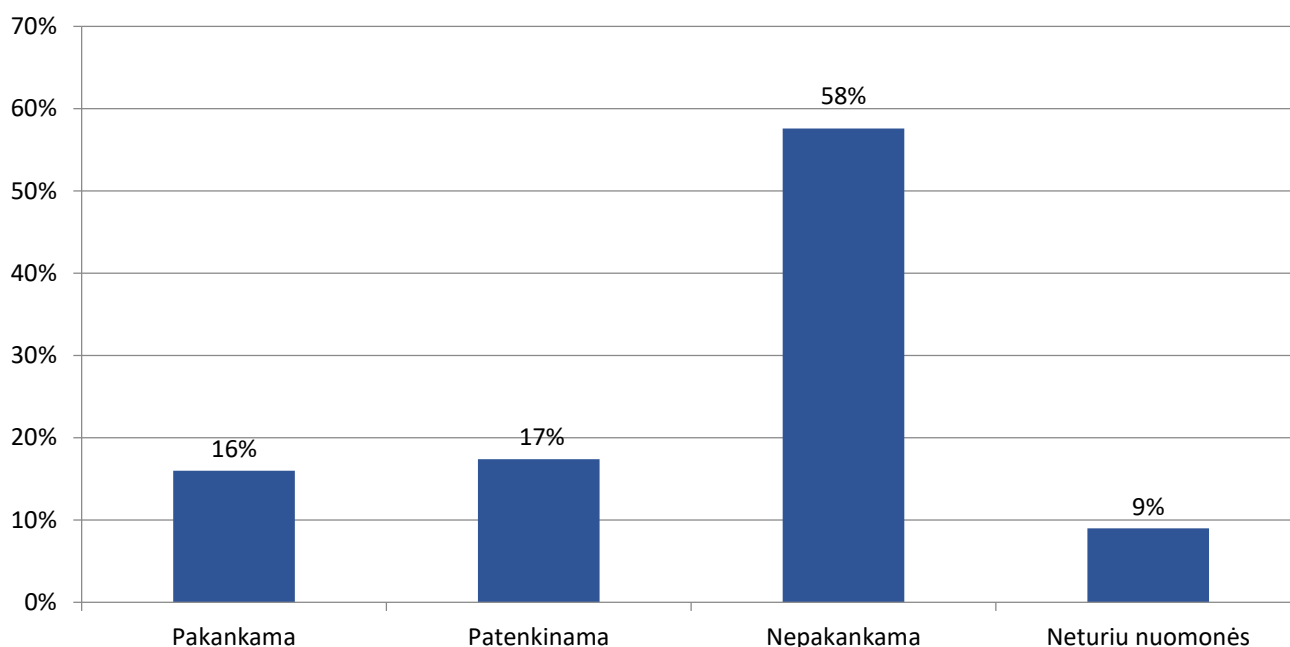
■ Jie bando sunkumus įveikti savarankiškai   ■ Jiems reikia pagalbos įveikiant sunkumus

45% apklaustų mokytojų teigė, kad SUP vaikai stengiasi patys susidoroti su iškylančiais sunkumais. Tai labiausiai matoma kalbant apie ugdymą (mokymąsi), menines veiklas (piešimas, šokis) ir socialines situacijas. Mokytojų manymu, SUP vaikai siekia savarankiškumo nes nori praktikuotis patys spręsti problemas.

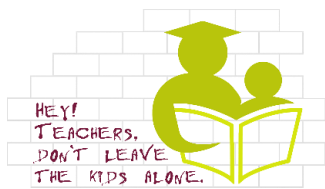
Dauguma mokytojų teigė, kad SUP vaikams dažnai reikalinga bendraamžių arba suaugusiųjų pagalba. Dažniausiai – pamokų metu, bet taip pat ir iškilus emociniams bei socialiniams sunkumams (atstūmimas iš bendraamžių pusės, nemalonūs elgesys su SUP vaiku) – taip atliepiami specialieji vaiko poreikiai.

Nuomonė apie psichologinę ir pedagoginę pagalbą

*4 asmenys nepateikė duomenų šiam klausimui

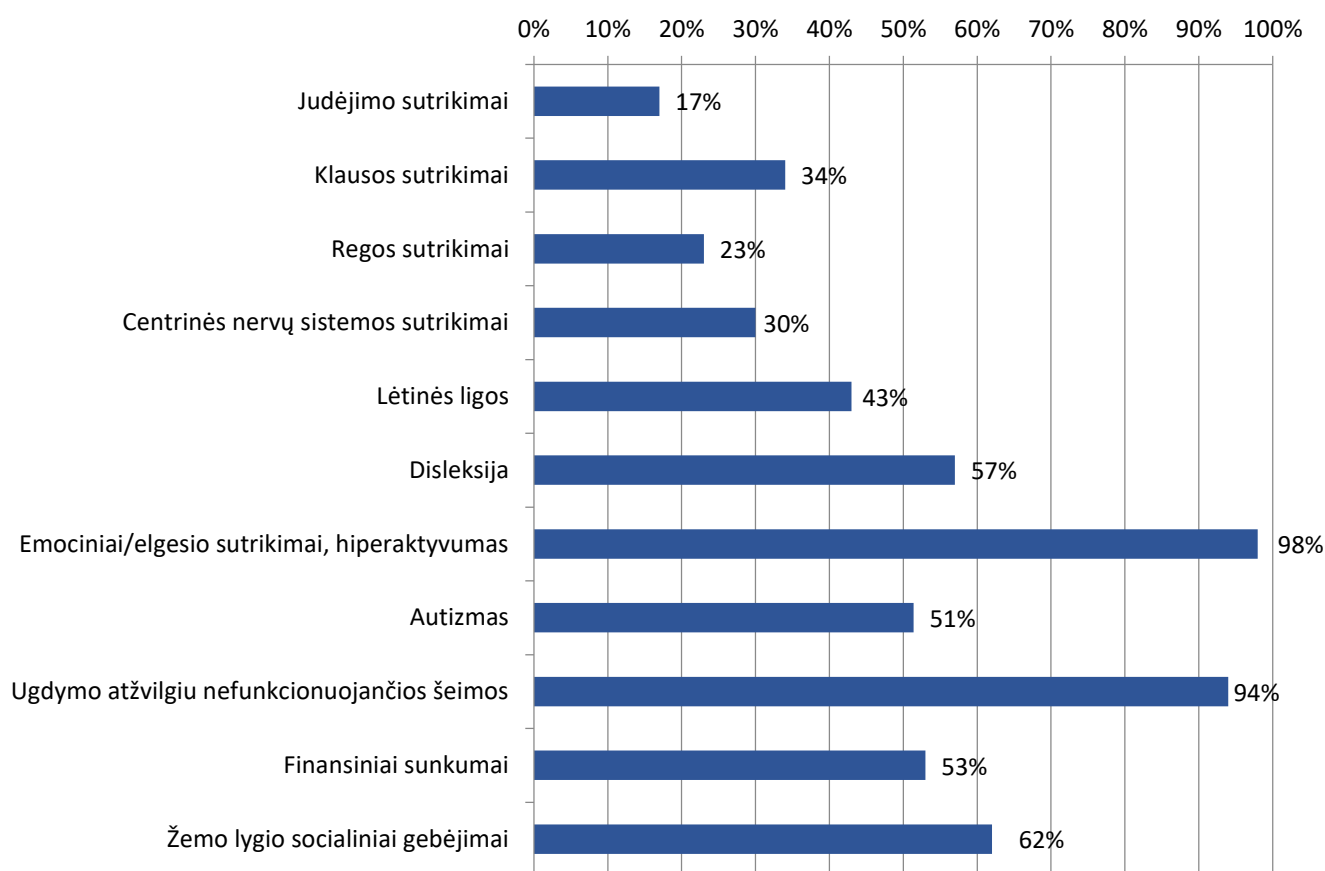
Kitaip nei apklausiant tėvus, rezultatai atskleidė, kad gaunamas psichologinės bei pedagoginės pagalbos kiekis mokytojų netenkina. Daugiau nei pusė pareiškė, kad ugdymo specialistų pagalba, siūloma jų mokykloje, yra nepakankama. 33% teigė, kad pagalba yra patenkinama arba pakankama. Dauguma mokytojų iš Italijos, Lietuvos ir Kipro buvo nepatenkinti psichologine ir pedagogine pagalba, teikiama jų mokykloje, tuo tarpu kolegos iš Lenkijos buvo patenkinti. Slovėnijoje atsakymai daugmaž tolygiai pasiskirstė tarp visų pateiktų variantų.

Švietimo sistema

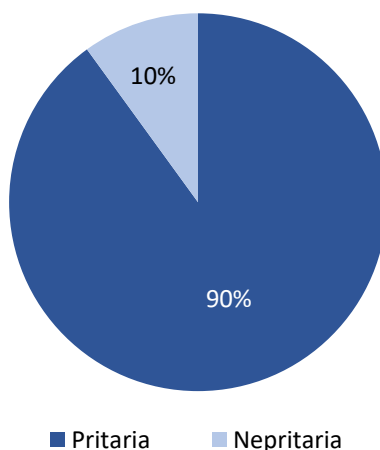
Nuomonė apie klasės struktūrą

Vidutiniškai apklaustųjų SUP vaikų klasėse mokėsi 20 vaikų. Kiekvienoje klasėje vidutiniškai buvo po 4 SUP vaikus. Lenkijoje ir Kipre klasės buvo didesnės, Italijoje ir Slovėnijoje – kiek mažesnės, maždaug po 18 mokinių. Vidutinis SUP mokinių skaičius klasėje buvo daugmaž vienodas visose šalyse.

Apklaustų SUP vaikų specialiųjų ugdymo poreikių ir negalių analizė atskleidė, kad daugiausiai pasitaiko elgesio ar emociniai sutrikimai arba vaikų šeimos ugdymo prasme nefunkcionuoja. Įtraukusis ugdymas dažnai siejamas su fizinėmis negaliomis, tačiau tyrimas atskleidė, kad tai nėra didžiausia grupė – tik 17% apklaustų mokytojų teigė, kad jų mokykloje besimokantys SUP vaikai turi kokių nors judėjimo sutrikimų. 34% paminėjo klausos, 23% – regos sutrikimus. Be to, mokytojai iš Italijos pridūrė, kad turi mokinių iš kitų šalių (taigi, kyla problemų dėl kalbos nemokėjimo). Lenkijoje kaip papildoma problema įvardintas alkoholinis vaisiaus sindromas.

Kaip manote, ar mokyklos iš tiesų pritaria įtraukiojo ugdymo elementų naudojimui?

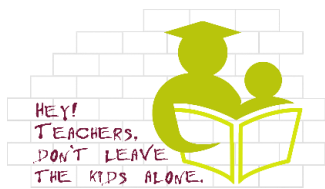

*6 asmenys nepateikė duomenų šiam klausimui

Dauguma mokytojų teigė, kad jų mokykla pritaria įtraukiojo ugdymo taikymui, ir nurodė, kad mokykloje naudojami šie įtraukiojo ugdymo programos elementai:

- Tėvai įtraukiami į įvairias veiklas, pvz. padeda mokyklinių ekskursijų metu;
- Vyksta specialios gerovės komisijos susitikimai;
- Tėvai reguliariai informuojami apie jų vaiko daromą pažangą;
- Vyksta susitikimai su specialistais;
- Specialistai teikia pagalbą pamokų metu;
- Įdarbinami specialieji pedagogai, padedantys kitiems pedagogams;
- „Mokymasis be kuprinių“;
- Ugdymo procesas individualizuojamas;
- Mokiniai konsultuojami;
- Klasės darbo įvairovė;
- Mokymasis bendradarbiaujant;
- Mokymosi atrandant skatinimas;
- Įtraukties, pagarbos ir tolerancijos skatinimas;
- Mokiniai gauna papildomas pamokas, pvz. socioterapijos, psichologijos pamokas bei praktinius užsiėmimus;

Be to, beveik 32% apklaustų mokytojų patvirtino, kad mokyklos architektūriškai pritaikytos mokinių poreikiams.

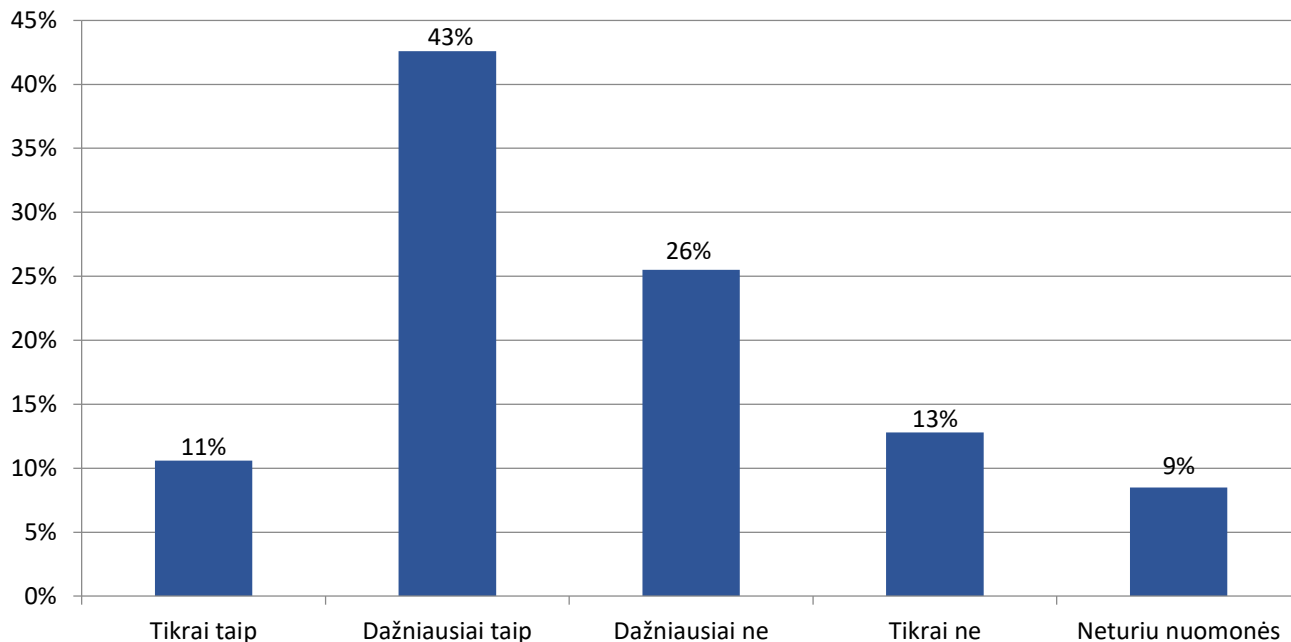
Kaip, jūsų manymu, įtraukusis ugdymas taikomas mokyklose

Mokytojai paaiškino, kad esama daugybės būdų integruoti įtraukiojo ugdymo elementus į kasdieninį klasės gyvenimą. Dauguma šių būdų pateikiami žemiau.

<p>UGDYMO VEIKLOS</p> <ul style="list-style-type: none"> Namų mokymas; Pratimų įvairovė; Elgesio technikos; Mokymasis grupėse; Skirtingo sunkumo pratimai; Pagalba klasėje bei už jos ribų; Mokytojų prižiūrimi interaktyvūs žaidimai; Ugdymo programos individualizavimas; Ekskursijos. 	<p>PAGALBINĖS PRIEMONĖS</p> <ul style="list-style-type: none"> Sensoriniai metodai; Kaladėlės, kamuoliukai, kinetinis smėlis; Papildomi užduočių lapai; Interaktyvios lentos; Plakatai; Atsiminti padedančios kortelės, atvirukai; Stalo žaidimai; Kompiuterinės programos; Vaizdinės pagalbinės priemonės 	<p>MOKYMO TRUKMĖ IR KOKYBĖ</p> <p>Mokinių informavimas apie jiems likusį laiką;</p> <ul style="list-style-type: none"> Skirtingi pratimų lygiai (atsižvelgiant į tikrąjį mokinio lygį) Trumpesnės pamokos, ilgesnės pertraukos; Pagrindinės pamokos temos pabrėžimas; Medžiagos padalinimas į smulkesnius vienetus; Skirtingi laiko limitai. 	<p>ŽINIŲ PERTEIKIMAS</p> <ul style="list-style-type: none"> Skirtingos mokymo formos (plastika, vaidyba); Filmai, dainos; Medžiagos pateikimas pritaikomas prie vaikų gebėjimų; Pabrėžiamas anksčiau įgytos žinios; Kelionės už mokyklos ribų (muziejai ir t.t.); eksperimentinis ugdymas.
<p>UGDYMO REZULTATŲ ĮVERTINIMAS</p> <ul style="list-style-type: none"> Reikalavimai atitinka galimybes; Pabrėžiami nedideli pasiekimai; Diferencijuotas vertinimas; Taktiškas klaidų paaiškinimas; Įvertinimas žodžiu; Vertinamas mažesnis žinių kiekis; Ne toks griežtas vertinimas; Daugiau pataisymų. 	<p>PATALPŲ IŠNAUDOJIMAS</p> <ul style="list-style-type: none"> SUP vaikai sėdi arčiau mokytojo; Suolai sustatyti ratu; Klasėje groja muzika; Maloni, spalvinga aplinka; Skirtingų gebėjimų mokiniai dirba kartu; Rami aplinka; Erdvė su pagalbinėmis ugdymo priemonėmis; Erdvė žaidimams; Žaidimų aikštelės; Papildomi mokymo kambariai SUP vaikams. 	<p>STRUKTŪRA (KLASĖ, VEIKLOS, ĮPROČIAI)</p> <ul style="list-style-type: none"> Aiški, suprantama struktūra; Mokiniai informuojami, su kokiais sunkumais susiduria jų SUP klasiokai; Įdomios veiklos; Pastovi pamokos struktūra; Pasikartojančios veiklos; Apeliacijos Skelbimų lenta; Taisyklės, privalomos visai mokyklai 	<p>VAIKO VAIDMUO ĮTRAUKIOJO UGDYMO STRUKTŪROJE</p> <ul style="list-style-type: none"> Lankomumas; Dalyvavimas; Buvimas nariu.

Mokytojo vaidmuo įtraukiamame ugdyme

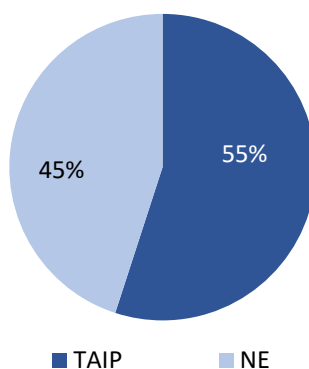
Kaip manote, ar mokytojai tinkamai pasiruošę dirbti su SUP mokiniais

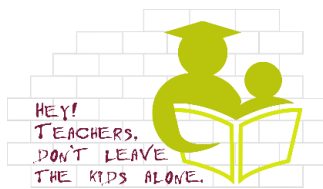
*1 asmuo nepateikė duomenų šiam klausimui

Beveik pusė apklaustų mokytojų manė esantys pakankamai pasiruošę dirbti su SUP vaikais. Tik Lenkijoje ir Lietuvoje buvo mokytojų, teigusių, kad jie visiškai pasiruošę ir turi reikiamus įgūdžius. Kita vertus, Slovėnijoje ir Kipre buvo mokytojų, pripažinusių, kad jie neturi arba beveik neturi reikiamų įgūdžių ar patirties, kad galėtų dirbti su SUP vaikais.

Ar mokytojai specialiai paruošiami ir apmokomi darbui su SUP vaikais?

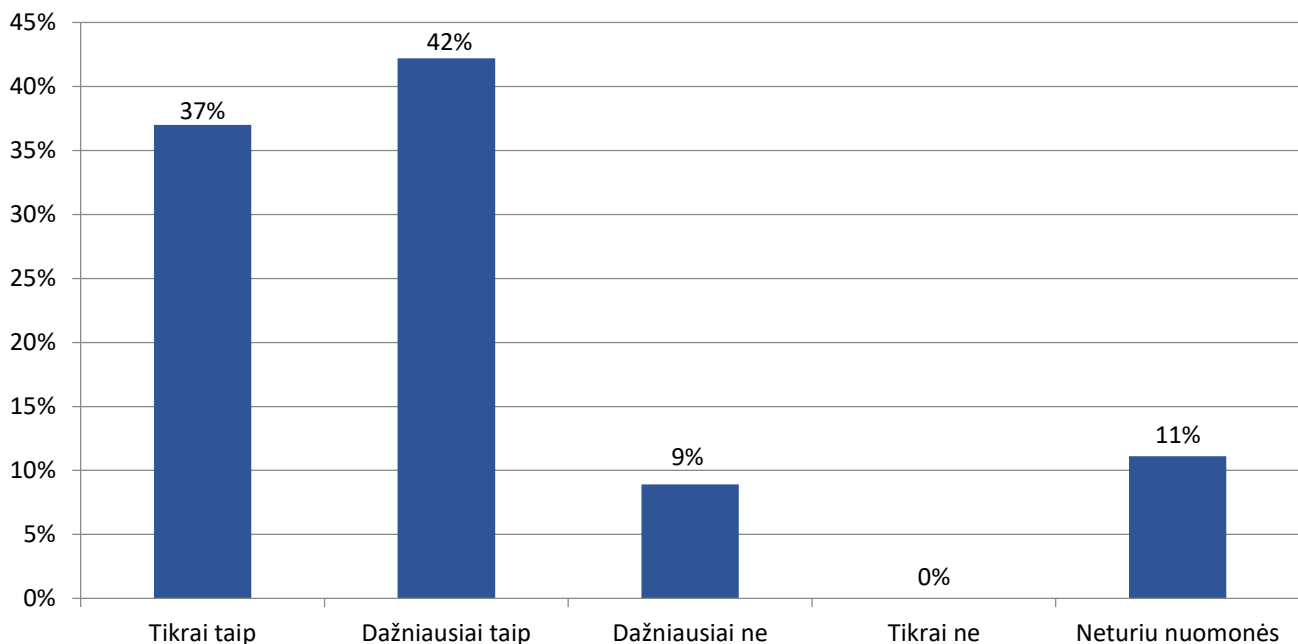
*1 asmuo nepateikė duomenų šiam klausimui

Daugiau nei pusė mokytojų patvirtino, kad buvo apmokyti dirbti su SUP vaikais. Jie įvardino tokias mokymosi formas:

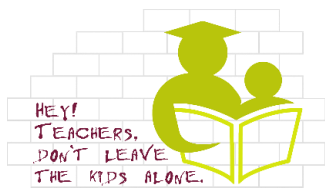
- Bakalauro ar magistro studijos;
- Savarankiškai lankomi seminarai;
- Savarankiškai atliekami tyrimai, studijos;
- Tobulinimosi kursai psichologijos, disleksijos, socioterapijos, specialiosios pedagogikos, diagnostikos ir pedagoginės terapijos temomis;
- Savarankiškas profesinės literatūros skaitymas.

Ar mokytojai įgavo naujų gebėjimų ar kvalifikacijų, reikalingų dirbant būtent su SUP vaikais?

*2 asmenys nepateikė duomenų šiam klausimui

Daugiau nei trys ketvirčiai apklaustųjų mokytojų patvirtino organizuojantys mokymus ar praktinius užsiėmimus savo kolegoms arba lankosi tokiuose renginiuose, kai juos organizuoja šalies švietimo ministerija. Aptariamoms su švietimo ateitimi susijusios temos priklauso nuo klasėse pasireiškiančių problemų. Dažniausios temos – vaikų emocijos, agresijos valdymas, socioterapija ir nauji mokymo metodai.

Mokytojų savirefleksija apie savo įtraukiojo ugdymo gebėjimus

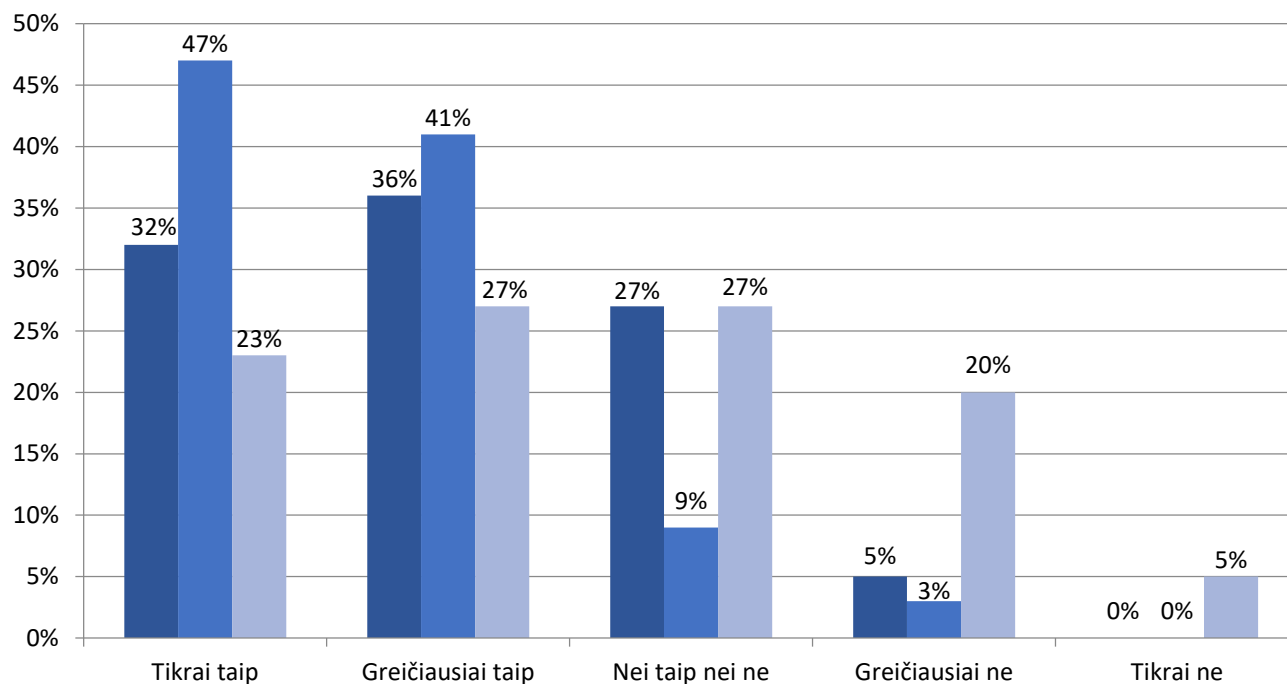
Gebėjimas	Kiek kartų atsakyta GERAI arba LABAI GERAI	Procentas
Vaikui reikalingų gebėjimų nustatymas	26	55.3%
Atsižvelgimas į individualius vaiko pomėgius	28	59.5%
Gebėjimas pritaikyti užduotis prie mokinių gebėjimų ir diferencijuoti klasės darbo sunkumo lygį	31	65.9%
Esamos mokomosios medžiagos adaptavimas	32	69.1%
Tikslų iškėlimas kiekvienam vaikui, atsižvelgiant į jų poreikius	31	65.9%
Komandinis darbas su tėvais ir specialistais	27	57.4%
Parama vaikui	35	74.5%
Įtraukiojo ugdymo metodų naudojimas	23	48.9%
Naudojamų įrankių efektyvumo įvertinimas	25	53.2%

*nuo 2 iki 3 asmenų nepateikė duomenų, priklausomai nuo klausimo

Dažniausiai apklaustieji mokytojai patvirtino išsiugdę papildomų gebėjimų, naudingų dirbant su SUP mokiniais. Labiausiai išugdytas gebėjimas remiantis apklausos duomenimis – paramos suteikimas, beveik trys ketvirčiai mokytojų šį savo gebėjimą įvertino kaip gerai arba labai gerai išugdytą. Patenkinamas įgūdžių lygis buvo nurodytas ir kalbant apie mokomosios medžiagos pritaikymą ir individualizuotų tikslų iškėlimą. Mokytojai taip pat pabrėžė nesantys visiškai patenkinti savo žiniomis ir gebėjimais taikant tam tikrus įtraukiojo ugdymo metodus – mažiau nei pusė įvertino save teigiamai šioje kategorijoje. Duomenų analizė pagal šalį neatskleidė jokių ryškių skirtumų.

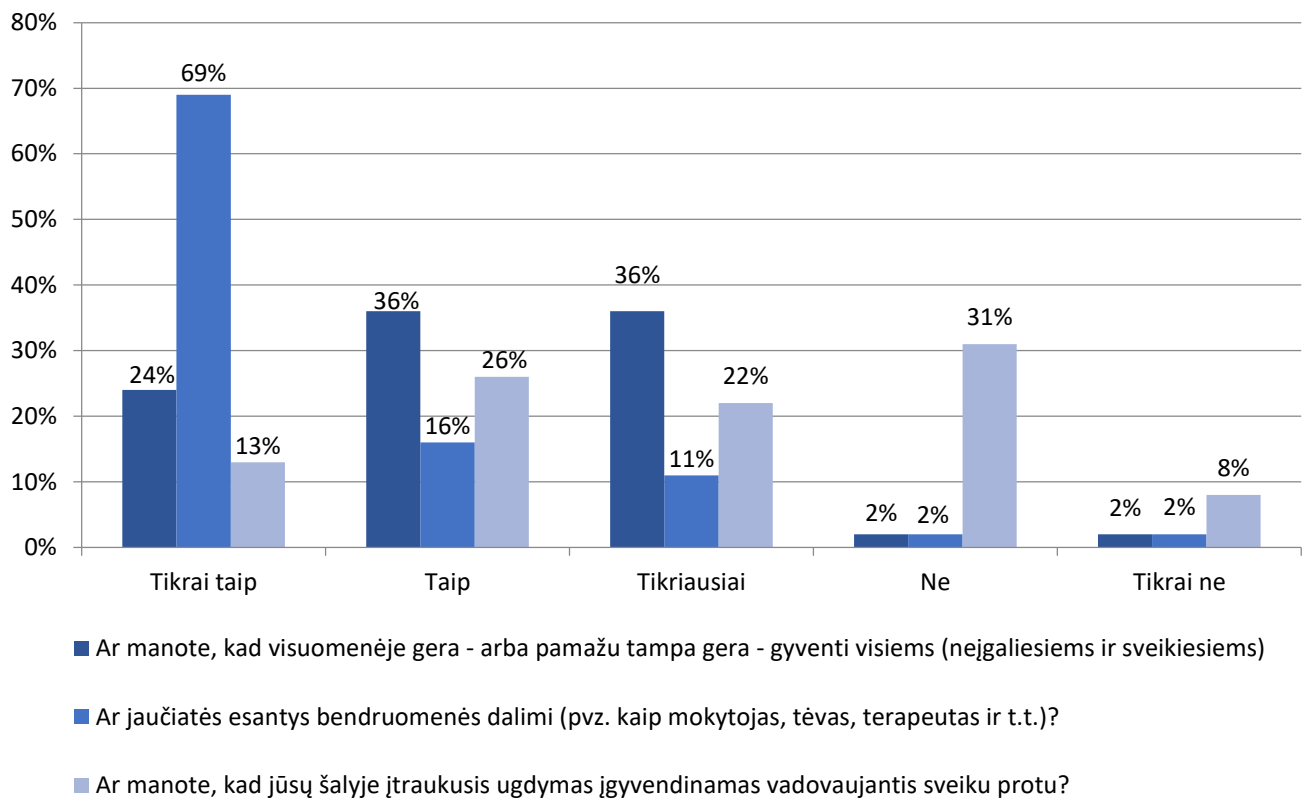
Nuomonė apie darbą įtraukiojo ugdymo kontekste

- Ar jus tenkina darbas su vaikais įtraukiojo ugdymo kontekste?
- Ar jaučiate, kad įtraukusis ugdymas visuomenei atneša kokios nors naudos?
- Ar manote, kad žmonės iš esmės yra geri?

*Nuo 2 iki 3 asmenų nepateikė duomenų, priklausomai nuo klausimo

Dauguma apklaustų mokytojų (68%) buvo patenkinti galimybėmis, kurias jiems suteikė darbas įtraukiojo ugdymo kontekste. Nepasitenkinimas buvo išreikštas Slovėnijoje ir Kipre (po 1 mokytoją). Dažniausiai mokytojai manė, kad įtraukusis ugdymas yra svarbus ir naudingas visuomenei – šiai idėjai pritarė 88% mokytojų. Analizuojant nuomones apie žmonių prigimtį, matyti, kad pusė mokytojų pareiškė, kad žmonės dažniau yra geri, ketvirčiui atrodė, kad dauguma žmonių nesielgia nei išimtinai gerai nei išimtinai blogai, o dar ketvirtis manė, kad žmogaus prigimtis linkusi nukrypti į blogąją pusę.

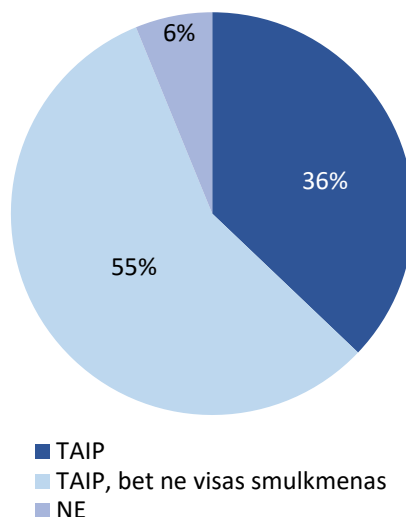

*3 asmenys nepateikė duomenų šiam klausimui

60% mokytojų teigė, kad visuomenė tampa geresne vieta gyventi sergantiems ir neįgaliesiems. Tik po vieną mokytoją Lenkijoje ir Italijoje manė priešingai. Daugiau nei 80% mokytojų jautėsi priklausantys tam tikrai grupei ar platesnei visuomenės daliai. Kipre šiam teiginiui pritarė visi mokytojai, kitose šalyse atsakymai buvo įvairesni. Galiausiai, paklausti apie įtraukiojo ugdymo situaciją savo šalyse, mokytojai atsakė manantys, kad sistema rengiama vadovaujantis sveiku protu, tačiau 39% pareiškė, kad ji turėtų veikti visiškai kitaip.

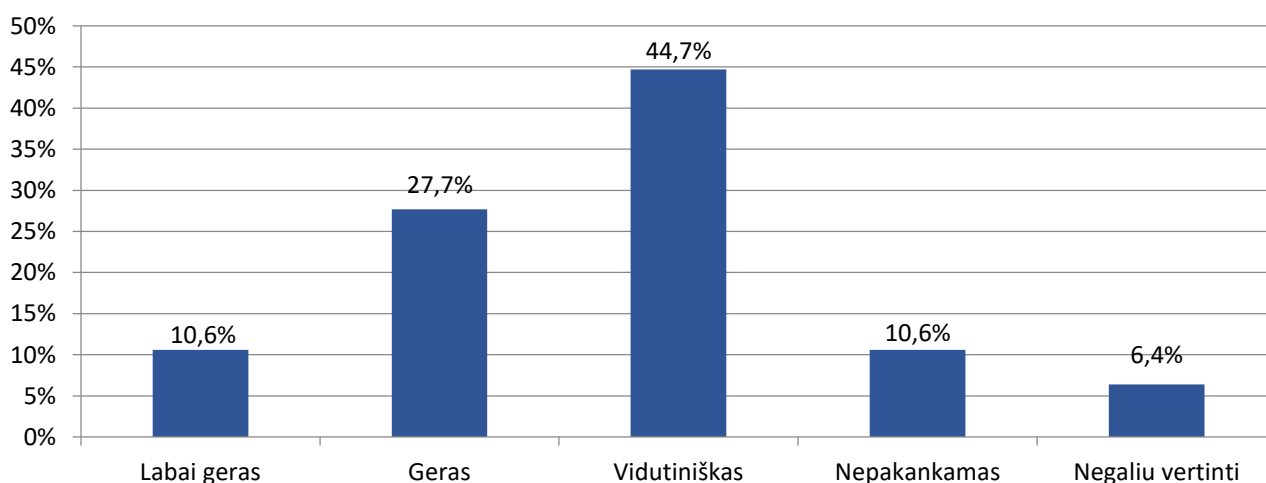
Bendradarbiavimas tarp mokytojų ir tėvų

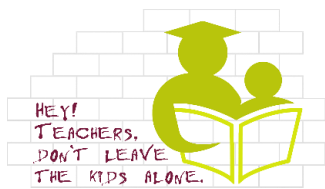
Ar mokytojai žino apie padėtį SUP vaiko šeimoje?

Kitaip nei tėvai, dauguma mokytojų pareiškė žinantys pagrindinius dalykus, kurie vyksta SUP mokinio šeimoje, tačiau tėvų pateikiama informacija galėtų būti ir detalesnė – tai suteiktų mokytojams galimybę pasiūlyti daugiau sprendimų. Lenkijoje ir Kipre visi mokytojai žinojo bent jau apie pagrindinius įvykius SUP mokinio šeimoje, Tuo tarpu Italijoje, Lietuvoje ir Slovėnijoje buvo tokių mokytojų, kurie apie situacijas SUP mokinių šeimose nežinojo nieko.

Nuomonė apie tėvų ir mokytojų bendradarbiavimą

Beveik pusė mokytojų teigė, kad su SUP mokinių tėvais bendradarbiauja vidutiniškai dažnai ir vidutiniškai intensyviai. Italijoje nebuvo nei vieno mokytojo, kuris būtų visiškai patenkintas arba bent iš dalies patenkintas savo bendradarbiavimo su tėvais lygiu ar pobūdžiu, tuo tarpu kitose šalyse rezultatai variavo nuo „labai geras“ iki „nepakankamas“.

Mokytojų ir tėvų bendradarbiavimo teikiama nauda

Mokytojai įvardino nemažai naudingų mokytojų ir tėvų tarpusavio bendravimo aspektų, pavyzdžiui:

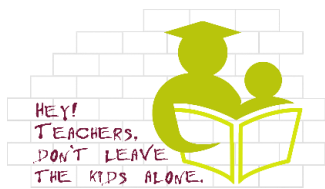
- Platesnės žinios apie SUP vaiko poreikius;
- Linksma ir produktyvi atmosfera;
- Augantis tėvų ir mokytojų autoritetas;
- Nuoseklus darbo planavimas;
- Abipusis palaikymas ir pagalba;
- Greitesnis vaiko vystymasis;
- Geresnė vaiko emocinė būklė;
- Galimybė kurti efektyvesnes veiklas ir bendravimo formas;
- Nuolatinis vaiko pažangos stebėjimas;
- Užkertamas kelias problemoms, kylančioms vaikui augant;
- Didesnė motyvacija, įsitraukimas, atvirumas;
- Gebėjimas geriau nuspėti vaiko elgesį.

Mokytojų ir tėvų bendradarbiavimo metu kylantys sunkumai

Svarbiausi mokytojų įvardinti sunkumai buvo šie:

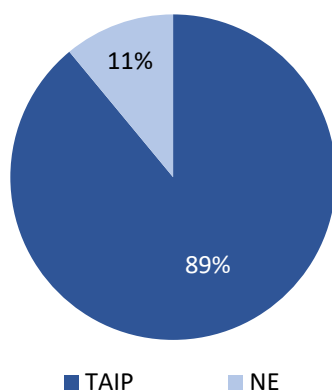
- Problemos derinant susitikimų laiką;
- Komunikacinės problemos: nesusikalbėjimas, abejingumas, susidomėjimo, dialogo stoka;
- SUP vaiko problemų, kaip tėvų kaltės suvokimas;
- Vaiko problemų slėpimas (pasitikėjimo stoka);
- Atstūmimo, stereotipizavimo baimė;
- Negebėjimas atpažinti vaikui kylančių problemų;

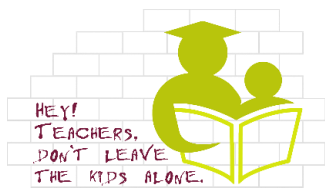
- Nesutarimai ir neigiamas požiūris į mokyklą;
- Tėvai kvestionuoja mokytojų veiksmus ar pasiūlymus, neįgyvendina to, ką siūlo mokykla;
- Negebėjimas priimti vaiko bei jo patiriamų sunkumų;
- Noro ir energijos stoka (abipusė).

Ar mokytojų ir tėvų bendradarbiavimo rezultatai verti įdedamų pastangų?

*4 asmenys nepateikė duomenų šiam klausimui

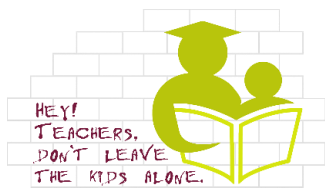
Beveik 90% mokytojų mane, kad bendradarbiavimas su tėvais gali atnešti daug naudos. Interviu metu jie labiausiai pabrėžė šiuos bendradarbiavimo rezultatus: SUP vaiko elgesio pokyčiai; SUP vaiko tobulėjimas skirtingose srityse; geresni ugdymo rezultatai (geresni pažymiai, geresnis darbas mokykloje); padidėjusi motyvacija mokytis; padidėjusi savivertė; suvokimas, kad reikia paklusti taisyklėms; padidėjęs emocinis stabilumas. Be to, tėvai tampa aktyvesni ir atviresni, vadovaujasi mokyklos siūlymais bei stengiasi labiau įsitraukti į mokyklos gyvenimą.

Kaip mokytojai prisideda prie mokytojų-tėvų santykio?

Mokytojų indelis	Mokytojų skaičius	Procentas
Vykdu išsamias rehabilitacijos programas su savo SUP mokiniais	23	48.9%
Tėvams ir globėjams duodu nurodymus, kaip spręsti sudėtingas ugdymo situacijas	35	74.5%
Kalbu apie SUP mokinio pomėgius ir galimybes	35	74.5%
Nurodau, kokios institucijos gali padėti tėvams ir globėjams	32	68.1%
Kalbu apie SUP vaikų teises	33	70.2%
Su tėvais ar globėjais aptariu jų atsakomybes (tokias kaip SUP vaikui reikalingos medicininės procedūros ar vaistų vartojimas mokykloje)	32	68.1%
Susitariu su tėvais dėl bendradarbiavimo principų ir mokyklos rekomendacijų įgyvendinimo namuose	32	68.2%

Beveik trys ketvirčiai apklaustų mokytojų nurodo arba pataria SUP mokinių tėvams, kaip įgyvendinti sudėtingas ugdymo užduotis arba koreguoti netinkamą elgesį. Taip pat su tėvais aptariamos ir SUP vaikų teisės. Mokytojai susitaria su tėvais dėl bendradarbiavimo principų ir mokyklos rekomendacijų įgyvendinimo namuose. Tačiau tik 49% mokytojų savo SUP mokinius įtraukia į kokias nors reabilitacines ar vystymąsi skatinančias programas. Vis dėlto, jie bando tvarkytis su kasdien išskylančiais sunkumais ir problemomis. Esant poreikiui, tėvai rekomenduoja arba nukreipia tėvus į reikiamas sveikatos priežiūros ar švietimo įstaigas. Rengiami ir bendri susitikimai, kurių metu tėvai gali laisvai bendrauti su mokytojų grupe ir keistis nuomonėmis apie savo vaiko elgesį.

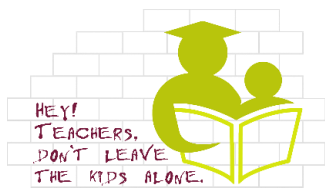
Išvados

TĖVAI

- Stokojama žinių apie įtraukijį ugdymą – daugiau nei pusė apklaustų tėvų nežinojo, ką reiškia ši sąvoka. Nepaisant to, jie mane, kad tai turėtų padėti vaikams įgauti pasitikėjimo, pašalinti jų trūkumus bei teigiamai paveikti mokymosi procesą.
- Dauguma tėvų mane, kad SUP vaikai savo bendraamžių grupėje jaučiasi išskiriami, labiausiai dėl to, kad bendraamžiai nesugeba priimti SUP vaikų skirtumų, yra linkę juos stereotipizuoti bei nuvertinti. Kaip dar viena priežastis įvardinta švietimo atitinkamais klausimais stoka visuomenėje.
- Iš esmės tėvai buvo patenkinti mokyklos siūlomos psichologinės ir pedagoginės pagalbos lygiu.
- Jie sutiko, kad su vaikų mokytojais bendradarbiauti verta – esant reikalui, mokytojai jiems davė teorinių bei praktinių patarimų, pranešė apie svarbias problemas, su kuriomis susiduria jų vaikai. Tėvai nurodė, kad pagrindinės problemos, kylančios šioje srityje susijusios su komunikacija, sunkumais derinant susitikimų laiką (įskaitant ir noro skirti šiems dalykams pakankamai laiko stoką) bei netinkamu mokytojų požiūriu.
- Kalbant apie tai, kaip jaučiasi vaikai – tėvai patvirtino, kad vaikams dažniausiai patinka eiti į mokyklą, į mokymąsi jie žiūri teigiamai. Vis dėlto buvo ir tokių, kurie pripažino, kad jų vaikų mokykloje praleidžiamas laikas netenkina, arba dėl nepriimtinos pamokų formos, arba dėl bendraamžių požiūrio į juos.
- Tėvai taip pat buvo įsitikinę, kad mokytojai su jų SUP vaikais elgiasi taip pat, kaip ir su kitais klasės mokiniais.

VAIKAI

- Dauguma vaikų pareiškė mėgstantys eiti į mokyklą, kadangi gali išmokti naujų dalykų, lankyti pamokas, kurios juos tikrai domina bei susitikti su draugais.
- Jie jautė, kad mokytojai į juos žiūri teigiamai ir iškilus sunkumams vaikai galėjo tikėtis sulaukti iš jų pagalbos.
- Santykius su bendraamžiais apklausti vaikai įvertino kaip gerus arba labai gerus, nors kai kuriais atvejais ir buvo užsiminta apie patyčias ir užgauliojimą.
- Vaikai stengiasi aktyviai dalyvauti klasės gyvenime ir paprastai jaučiasi priklausantys savo bendraamžių grupei.

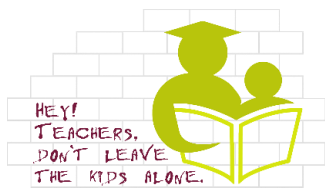

- Kai kurie vaikai taip pat paminėjo, kad bendraamžiai kartais atmeta, ignoroja, arba atsisako priimti jų pasiūlytas idėjas.

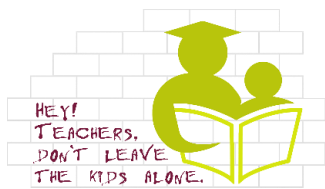
MOKYTOJAI

- Dauguma apklaustų mokytojų sutiko, kad kiekvienas vaikas turi teisę mokytis valstybinėje mokykloje, kadangi tai užtikrina šalies įstatymai, be to – tai yra naudinga vaiko vystymuisi.
- Jie paminėjo, kad mokykloje SUP vaikai jaučiasi esantys kitokie nes juos stereotipizuoja, taip pat dėl to, kad visuomenei trūksta žinių apie SUP vaikus.
- Išsiskyrė nuomonė su tėvais – mokytojų netenkino jų mokyklose siūlomos psichologinės ir pedagoginės pagalbos lygis.
- Mokytojai įvardino šias iš įtraukiojo ugdymo idėjos kylančias gerąsias praktikas: tėvų įtraukimas į ugdymo procesą; reguliarius tėvų informavimas apie jų vaiką; papildomos pamokos SUP mokiniams; vaikams skirti susitikimai su specialistais; klasės darbo diferencijavimas.
- Mokytojai jautė, esantys tik iš dalies pasiruošę dirbti su SUP vaikais, tačiau teigė planuojantys lankyti atitinkamus kursus ir papildomai mokytis.
- Savo bendradarbiavimą su SUP vaikų mokiniais mokytojai įvertino vidutiniškai. Pagrindinės problemos: susitikimų laiko derinimas, komunikacija, tėvų baimė, kad vaikas bus atstumtas, polinkis slėpti savo vaiko problemas, abejojimas mokyklos rekomendacijomis.

Interviu su tikslinėmis grupėmis

Interviu su tikslinėmis grupėmis tikslai

Pagrindinis interviu su tikslinėmis mokytojų, mokinių ir tėvų grupėmis tikslas – nustatyti jų įtraukiojo ugdymo poreikius. Buvo svarbu aiškiai suvokti jų ugdymo(si) kontekstą bei tikslinius kontekstus, kuriuose bus taikomi pasiūlymai (gerosios praktikos, metodai, kylančios rizikos), bei nustatyti kam pirmenybę teiks būsimieji šių pedagoginių įrankių naudotojai.

Interviu su tikslinėmis grupėmis metu, buvo siekiama gauti informacijos, susijusios su šiomis temomis:

- Kaip mokyklose praktiškai veikia įtraukusis ugdymas.
- Kokios yra pagrindinės kliūtys įtraukiojo ugdymo įgyvendinimui.
- Kokiuose kontekstuose mokykloje yra didžiausia tikimybė pasireikšti atskirčiai.
- Kaip galima pakeisti esamus įtraukiojo ugdymo metodus arba sukurti naujus.
- Kokios yra gerosios praktikos vietiniame ir nacionaliniame lygmenyse.
- Nustatyti, kokiems įtraukiojo ugdymo įrankiams ateityje bus teikiama pirmenybė.

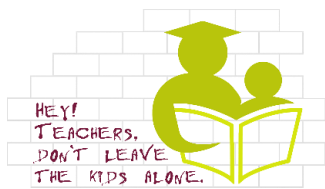
Trims tikslinėms grupėms buvo užduoti šie pagrindiniai klausimai:

Mokytojams:

- Kiek ir kaip susidūrėte su įtraukioju ugdymu savo mokykloje?
- Ar galite nurodyti, kokios yra pagrindinės kliūtys, siekiant įgyvendinti įtraukijį ugdymą?
- Kur ir kaip mokykloje dažniausiai gali pasireikšti atskirtis?
- Kokius naujus ar modifikuotus įtraukiojo ugdymo įrankius naudojate?
- Kokias gerąsias praktikas galite nurodyti vietiniame ir nacionaliniame lygmenyje?
- Kuriems pedagoginiams įrankiams teiktumėte pirmenybę ateityje?

Mokiniam:

- Kiek ir kaip susidūrėte su įtraukioju ugdymu savo mokykloje?
- Kaip manote, kas galėtų padėti atskirtį patiriantiems vaikams?
- Kur ir kaip mokykloje dažniausiai gali pasireikšti atskirtis?
- Kaip mokytojai elgiasi su atskirtį patiriančiais vaikais?
- Ar galite nurodyti, kokios yra pagrindinės kliūtys, siekiant įgyvendinti įtraukijį ugdymą?

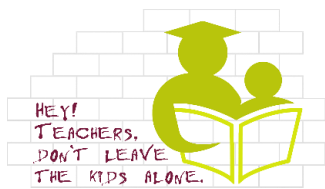

Tėvams:

- Kiek ir kaip susidūrėte su įtraukiuoju ugdymu savo vaiko mokykloje?
- Kaip manote, kas galėtų padėti atskirtį patiriantiems vaikams (gerosios praktikos vietiniame ar nacionaliniame lygmenyje)?
- Kur ir kaip mokykloje dažniausiai gali pasireikšti atskirtis?
- Ar galite nurodyti, kokios yra pagrindinės kliūtys, siekiant įgyvendinti įtraukijį ugdymą?

Dalyviai

Interviu su tikslinėmis grupėmis kiekvienoje šalyje buvo atlikti su viena grupe, kurią sudarė iki 10 žmonių (mokinių, mokytojų, tėvų). Buvo rekomenduota, kad interviu su tikslinėmis grupėmis dalyvautų kiti žmonės, nei tie, kurie atsakinėjo į anksčiau pateiktus klausimynus. Projekto vadovo paskirtas komandos narys vedė interviu su tikslinėmis grupėmis. Interviu pavyko surengti atsižvelgiant į kiekvienos šalies specifiką ir vietinį kontekstą, taigi rezultatai yra tiksliausi ir patikimiausi, kokie tik gali būti. Iš viso interviu dalyvavo 14 tėvų, 15 mokinių ir 19 mokytojų. Vidutiniškai susitikimai užtruko po pusantros valandos.

Tyrimo išvados

TĖVAI

Lenkija – Lodzės universitetas

Moderatorė – Katarzyna Walęcka-Matyja

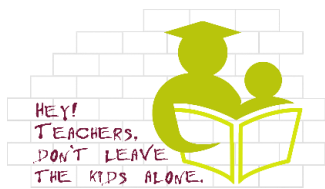
Interviu vykdytas 2017 m. balandžio 25 d., ryte.

Interviu vieta: 36-oji pradinė mokykla, Więckowskiego g. 35, 90-734 Lodzė.

Dalyviai: 3-jų vaikų, galimai patiriančių atskirtį, motinos.

Pagrindiniai rezultatai:

- Dalyvės turėjo nedaug žinių apie įtraukijį ugdymą.
- Joms sunkiai sekėsi apibūdinti savo įtraukiojo ugdymo patirtis, tačiau moterys pabrėžė, kad tokiai ugdymo sistemai reikalingas dažnas ir kokybiškas ryšys su mokytojais.
- Pagrindiniai įtraukiojo ugdymo privalumai – padidėja vaiko savivertė, jis jaučiasi vertinamas
- Pagrindinės kliūtys įtraukiamam ugdymui: mokykloje nevyksta jokios individualios veiklos, ypač bendrojoje patalpoje; vaikai leidžia laiką didelėse grupėse ir ne visos veiklos prieinamos visiems vaikams; mokykloje neugdomi individualūs mokinių gebėjimai; mokykloje nemokoma socialinių elgesio normų, pavyzdžiui tolerancijos; galimai atskirtį patiriantys vaikai yra ramus, švelnūs, jų socialinės kompetencijos žemo lygio; mokykla stengiasi bendradarbiauti su tėvais; mokytojai organizuoja tėvų susitikimus, šeimų iškylas; SUP vaikų tėvai su mokykla nebendradarbiauja – jie skundžiasi, kad mokytojai nepadedą jiems auginti vaikų ir viską tenka daryti patiems; dirbantys tėvai sunkiai geba įsitraukti į mokyklos organizuojamas veiklas, susitikimus ir t. t. – dažniausiai dėl nuovargio ir laiko stokos.
- Kas padėtų spręsti problemas: Tėvų švietimas nes galimai atskirtį patiriantys vaikai neauginami aplinkoje, skatinančioje toleranciją ir pagarbą kitiems; tėvų susidomėjimo jų vaiko elgesiu padidinimas; papildomų veiklų, pavyzdžiui dainavimo, organizavimas – jos didina galimai mokykloje socialinę atskirtį patiriančių vaikų gerovę; galimai socialinę atskirtį patiriančių vaikų skatinimas dalyvauti įvairiuose konkursuose (labiausiai iš mokytojų pusės), į konkursus nuolat patenka patys gabiausi vaikai, taiga svarbu įtraukti ir silpnesnius; mokinių švietimas socialinio elgesio normų tema (mandagumas, tolerancija, jautrumas abejingumui visuomenėje).

Kipras – Panayias’o Tricherasas’o 26-oji pradinė mokykla

Moderatorė – Foteini Massou

Interviu vykdytas 2017 m. gegužės 11 d., vakare.

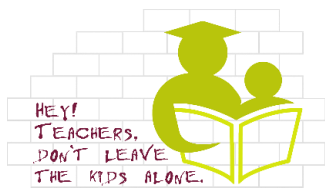
Interviu vieta: Panayias’o Tricherasas’o 26-osios pradinės mokyklos mokytojų kambarys.

Dalyviai: 2 SUP vaikų tėčiai ir 2 mamos.

Pagrindiniai rezultatai:

Tėvai turi vaikų, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių (autizmo spektro sutrikimai, fizinė negalia); vaikai mokosi bendrojo ugdymo klasėje, keletą valandų per savaitę jie praleidžia specialiojo ugdymo klasėje, specialiojo ugdymo pamokoje, kur su jais dirba specialioji pedagogė. Nuo pat pirmųjų dienų pradinėje mokykloje, vienam iš vaikų yra priskirtas asistentas, kuris taip pat yra mokytojas. Kitas vaikas turėjo asistentą tik pirmaisiais mokymosi metais. Trečiasis taip pat turi asistentą, jie skiriami remiantis 1999 m. Kipre priimtu įstatymu;

- Tėvai nėra nieko girdėję apie įtraukiojo ugdymo filosofiją; panašu, kad juos iš esmės tenkina iki šiol vykdomas integracijos procesas.
- Tėvams kliūtis kuria medicininis negalios modelis, svarbu kuo skubiau juos tinkamai informuoti, kad tėvai galėtų pereiti prie socialinio negalios modelio ir reikalauti įtraukiojo ugdymo sistemos įgyvendinimo.
- Tėvams reikalinga parama visose srityse;
- Pagrindinės kliūtys įtraukiamam ugdymui: kai kuriems tėvams sunku priimti faktą, kad su jų vaiku mokykloje ar klasėje turi būti elgiamasi „kitaip“. Tas pats vyksta ir su vaikais, nepriklausomai nuo to ar jie turi SUP – jie reaguoja neigiamai pamatę, kad gavo kažką kitokio, nei kiti mokiniai, pvz. kitokią mokymosi medžiagą, kitokius testus.
- Ugdymo programa pritaikyta tik vidutiniškam mokiniui; be to, didelis kiekis informacijos, kurią reikia sutalpinti į pamokų laiką, apsunkina mokytojų darbą, jie priversti „bėgti“, kad neatsilikytų nuo programos, taiga lieka mažai galimybių diferencijavimui.
- Kartais asistentas neigiamai veikia vaiką. Asistentai turėtų būti tinkamai ruošiami, kad įgautų reikiamų gebėjimų bei įgūdžių.
- Daug laiko prarandama nustatant, įvardinant ir įvertinant vaiko „problema“.

- Informacijos apie įtraukiojo ugdymo privalumus stoka; tėvams ir mokytojams turi būti pateikiama tinkama informacija, kad jie suprastų, jog tokia sistema vaikui išeis tik į naudą.

Kas padėtų spręsti problemas:

- Tėvams ir mokytojams turi būti pateikiama tinkama informacija, kad jie suprastų, jog įtraukiojo ugdymo sistema vaikui išeis tik į naudą.
- Pabrėžiama bendradarbiavimo tarp mokyklos ir šeimos (mokytojai – tėvai) ir mokytojų (bendrojo ugdymo mokytojas – specialiojo ugdymo mokytojas) svarba. Geras metodas būtų komunikacijai skirtas sąsiuvinis, ypač kalbant apie mokytojų ir tėvų bendravimą. Kitas svarbus elementas – individualizuotos programos sudarymas, kai tai yra reikalinga, vaikai klasėje galėtų dirbti prie atskirų suolų, kad būtų lengviau įgyvendinti tokią programą, o taip pat ir įvesti klasėje kitas naujoves.
- Dar svarbiau yra tinkamai paruošti mokytojus, tai aišku iš jų pasisakymų apie tai, kokiais būdais jie stengiasi padėti atskirtį patiriantiems vaikams. Dažniausiai SUP vaikai laikomi specialiojo pedagogo atsakomybe, manoma, kad tas mokytojas jiems tinkamesnis.

Italija – Bolonijos universitetas ir Europos mokslinių tyrimų ir mokymo bei profesinio orientavimo institutas (IERFOP)

Moderatorė – Patrizia Sandri

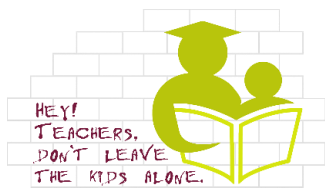
Interviu vykdytas 2017 m. gegužės 8 d. popietę.

Interviu vieta: Vado pradinė mokykla (Bolonija).

Dalyviai: 3 mokinių mamos, dvi iš jų turi SUP vaikus.

Pagrindiniai rezultatai:

- Reikia neatskirti techninio pasiruošimo ir vertybinės ugdymo funkcijos.
- „Medicininis“ modelis, pabrėžiantis „trūkumus“ ir tai, kas „neveikia“, reikalaujantis prijungti reabilitacijos programas bei sveikatos priežiūros specialistus, kartais gali užgožti TFK bio-psicho-socialinį modelį.
- Pastarajame modelyje, kiekvieno vaiko augimas bei gerovė skatinami nustatant ne tik sprendimus, bet ir padedančius bei trukdančius faktorius įvairiose gyvenimo situacijose, įskaitant ne tik mokytojo didaktinę, bet ir emocinę kompetenciją.

- Kai kurie tėvai manė, kad susidūrę su problemomis mokytojai iš karto patys nesiima veiksmų, laukia kol įsikiš sveikatos priežiūros specialistai ir pateiks stebėjimo ar klinikinės analizės rezultatus. Tokie teiginiai patvirtina, kad mokytojai labiau linkę remtis medicininiu/klinikiniu, o ne išsamesniu bio-psycho-socialiniu modeliu, parengtu pagal TFK (2000).

Lietuva – Vilniaus kolegijos administracija, Vilnius

Moderatorė – Vaiva Juškienė

Interviu vykdytas 2017 m. rugsėjo 29 d. popietę.

Interviu vieta: Vilniaus kolegija, Saltoniškių g. 58, 08105 Vilnius.

Dalyviai: 2 dalyviai (Romų tautybės vaiko motina, disleksija sergančio vaiko tėvas).

Pagrindiniai rezultatai:

- Pagrindinės kliūtys įtraukiamam ugdymui: menkas arba jokie supratimo apie problemas, su kuriomis susiduria mokiniai, nekalbantys lietuviškai, itin žemas tėvų įsitraukimas į bendras mokyklos organizuojamas veiklas, jokie bendradarbiavimo tarp mokytojų ir tėvų, bendraujant su tėvais neatsižvelgiama į tarpkultūrinius skirtumus; Romų vaikai nevedami į darželį, todėl atėję į pirmą klasę yra žemesniame lygyje nei kiti vaikai; Romų kilmės ir SUP vaikai retai įtraukiami į bendrus mokyklos renginius, šventes.
- Kas padėtų spręsti problemas: reikalingos parengiamosios kalbos mokymo klasės tautinių mažumų vaikams; reikia ugdyti tėvų, mokytojų ir mokinių tarpkultūrinės kompetencijas, kad padidėtų tolerancija; reikia įtraukti tėvus į bendras mokyklos organizuojamas veiklas; reikia atsižvelgti į tarpkultūrinius skirtumus.

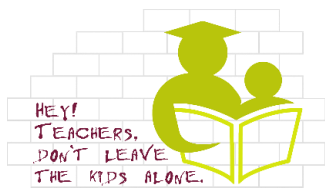
Slovėnija – Novo Mesto vystymosi ir ugdymo centras

Moderatorius – Metod Pavšelj

Interviu vykdytas 2017 m. balandžio 10 d. popietę.

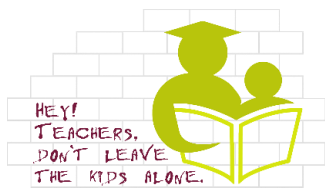
Interviu Vieta: Šmihelio pradinė mokykla, Šmihel 2, 8000 Novo Mestas.

Dalyviai: du tėvai, kurių vaikai galimai patiria atskirtį.

Pagrindiniai rezultatai:

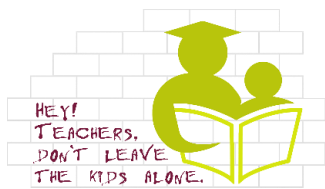
- Tėvai įvardijo patiriamą stresą, komunikacijos stoką ir kartais pasireiškiantį iniciatyvos bendradarbiauti trūkumą iš mokytojų pusės, kaip pagrindines problemas.
- Tėvų manymu, mokyklos turėtų pasirūpinti efektyvesniu specialiųjų poreikių atpažinimu, kad problemos būtų aptiktos laiku;
  - Vienas iš tėvų paminėjo Anglijoje taikomą gerąją praktiką: SUP vaikams mokytis padeda jų klasiškai;
  - Tėvų manymu vaikai turėtų daugiau žinoti apie specialiuosius savo klasiokų poreikius, tai yra efektyviausias būdas įtraukti žmones į visuomenę;
  - Pagrindinės kliūtys įtraukiamam ugdymui: informacijos apie klasės darbą, namų darbus, kontrolinius ir keliamus reikalavimus stoka; personalo, galinčio padėti po pamokų, trūkumas; vieniši tėvai neturi pakankamai galimybių pabendrauti su mokytojais, jie nepakankamai bendradarbiauja su mokykla; SUP vaikų klasiškai nepakankamai informuoti apie problemas, su kuriomis susiduria SUP vaikai;
  - Kas padėtų spręsti problemas: daugiau galimybių kalbėtis su mokytojais; dažnesnė mokytojų ir tėvų tarpusavio komunikacija; kalbėjimasis su kitais vaikais apie tai, kaip jie gali padėti savo SUP klasiokams; komandinis profesionalų darbas.

Išvados:

- Dažniausiai tėvai neturi žinių apie įtraukijį ugdymą.
- Tėvai nevienodai priima sunkumus, su kuriais susiduria jų vaikas. Kai kurie tėvai nesutinka, kad su jų vaiku klasėje reikia elgtis kaip nors „kitaip“. Kai kurie tėvai slepia savo vaikų patiriamus sunkumus.
- Kai kurie tėvai mano, kad susidūrę su problemomis mokytojai nėra linkę iš karto imtis veiksmų.
- Tėvai mano, kad mokykloje neugdomi individualūs vaikų gebėjimai.
- Tėvai galvoja, kad mokykla neugdo socialinių elgesio normų, tokių kaip tolerancija, ar pagarba kitiems.
- Kai kuriems dirbantiems tėvams sunku įsitraukti į mokyklos organizuojamas veiklas, susitikimus ir t. t. Pagrindinės to priežastys – nuovargis ir laiko stoka.

Lenkija – Lodzės universitetas

Moderatorė – Katarzyna Walęcka-Matyja

Interviu vykdytas 2017 m. balandžio 26 d., ryte.

Interviu vieta: 36-oji pradinė mokykla, Więckowskiego g. 35, 90-734 Lodzė.

Dalyviai: 3 mokiniai (2 berniukai, 1 mergaitė); respondentų amžius: 9-11 m.

Pagrindiniai rezultatai:

- Vaikams patinka eiti į mokyklą, labiausiai dėl to, kad gali susitikti su bendraamžiais.
- Laisvą laiką jie praleidžia kalbėdamiesi, žaisdami judrius žaidimus.
- Jie nepastebėjo, kad kuris nors kitas vaikas klasėje būtų nemėgstamas.
- Jie supranta, kaip turėtų jaustis atskirtas žmogus – vaikams dėl to buvo liūdna, jie apgailestavo.
- Mokiniai žino, kad pagrindinė atstūmimo iš bendraamžių pusės priežastis – buvimas „nauju“.
- Mokiniai žino, kaip padėti atstumtiems vaikams: draugiškumas ir kontaktas su gyvūnais.
- Mokytojai su atstumtais vaikais paprastai elgiasi maloniai, tačiau jei vaikai elgiasi nepaklusniai, mokytojai su jais elgiasi neigiamai, labai greitai supyksta.
- Mokykloje esama daug veiklų galimai socialinę atskirtį patiriantiems vaikams, tokių kaip sportas ar grojimas gitara.
- SUP vaikai kliaujasi specialistų, mokytojų, psichologų ir kitų pedagogų, pagalba.

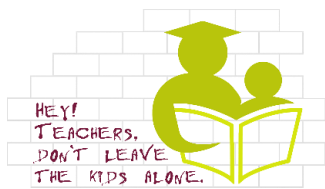
Kipras – Panayias’o Tricherousas’o 26-oji pradinė mokykla

Moderatorė – Foteini Massou

Interviu vykdytas 2017 m. gegužės 11 d., vakare.

Interviu vieta: Panayias’o Tricherousas’o 26-osios pradinės mokyklos mokytojų kambarys.

Dalyviai: 2 mokiniai (berniukai); respondentų amžius: 9-12 m. Vaikai mokosi bendrojo lavinimo klasėje.

Pagrindiniai rezultatai:

- Vaikai mokosi bendrojo lavinimo klasėje ir keletą valandų per savaitę praleidžia specialiojo ugdymo klasėje.
- Vienam iš vaikų nuo pat mokymosi pradžios buvo priskirtas asistentas, kuris taip pat yra ir mokytojas. Kitam vaikui asistentas buvo priskirtas tik pirmaisiais metais pradinėje mokykloje.
- Kai kurie SUP vaikai reaguoja neigiamai jei gauna kažką kitokio nei visi kiti, pvz. kitokius testus – Taip pat neigiamai reaguoja ir vaikai, neturintys SUP. Taip pat neigiamai reaguojama kai mokytojas diferencijuoja savo elgesį, mokymosi medžiagas, įvertinimą ir t. t.

Italija – Bolonijos universitetas ir Europos mokslinių tyrimų ir mokymo bei profesinio orientavimo institutas (IERFOP)**Moderatorė – Patrizia Sandri**

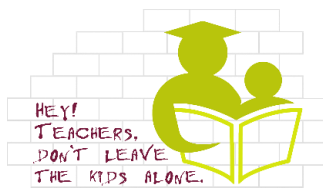
Interviu vykdytas 2017 m. gegužės 8 d. popietę.

Interviu vieta: Vado pradinė mokykla (Bolonija).

Dalyviai: 5 mokiniai (3 berniukai, 2 mergaitės); respondentų amžius: 10 m.

Pagrindiniai rezultatai:

- Klasėje ne tik veikia įtraukiojo ugdymo sistema, bet ir vyrauja įtraukties kultūra, tam, kad visi mokyklos bendruomenės nariai būtų jautrūs kitų problemoms. Esama ir popamokinės veiklos, pasitelkiami filmai, knygos, biografijos, autobiografijos ir animaciniai filmukai apie negalią turinčius žmones bei jų šeimas, negalią turinčių žmonių asmeniniai liudijimai.
- Didelių problemų nėra, bet yra keletas vaikų, kurie erzina kitus ir dėl to į juos dažnai žiūrima neigiamai.
- SUP mokiniai dažnai juokauja, tačiau tai priklauso ir nuo to, kaip sureaguoja kiti – supykščius klasiokus gali baigtis blogai.
- Mokytojai dažnai baudžia SUP mokinius, o tada jie pyksta, nes nesupranta, už ką buvo nubausti.
- Tarpininkų pasitelkimas ugdymo kontekste. Mokytojo, kaip tarpininko sprendžiant konfliktus, vaidmuo.

Lietuva – Vilniaus kolegijos administracija, Vilnius

Moderatorė – Vaiva Juškienė

Interviu vykdytas 2017 m. rugsėjo 29 d. popietę.

Interviu vieta: Vilniaus kolegija, Saltoniškių g. 58, 08105 Vilnius.

Dalyviai: 3 dalyviai (3 mokiniai – sergantys disleksija, gyvenantys skurdžiai, Romų tautybės).

Pagrindiniai rezultatai:

- Vaikams patinka eiti į mokyklą, mokytis.
- Vaikų klasiškai draugiški.
- Vaikai mokykloje jaučiasi gerai.
- Vaikai sulaukia nedaug pagalbos iš specialistų, net tada, kai jos reikia.
- Vaikai mokykloje negauna jokios arba beveik jokios pagalbos.
- Romų kilmės mokiniai kartais patiria patyčias.

Slovėnija – Novo Mesto vystymosi ir ugdymo centras

Moderatorius – Metod Pavšelj

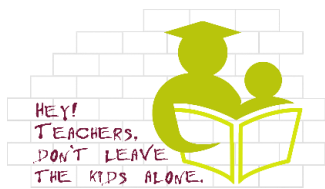
Interviu vykdytas 2017 m. balandžio 10 d. popietę.

Interviu Vieta: Šmihelio pradinė mokykla, Šmihel 2, 8000 Novo Mestas.

Dalyviai: 2 mokiniai; respondentų amžius: 10-13 m.

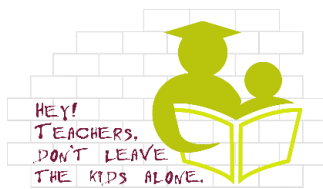
Pagrindiniai rezultatai:

- Vienas mokinytis pareiškė mokykloje nesijaučiantis gerai, nes neturi draugų, jam neleidžia žaisti su LEGO ir kitais žaislais ir užduodama per daug namų darbų ...
- Mokiniai taip pat mokykloje nesijaučia gerai, nes jiems reikia eiti į naujas mokyklas (taip nusprendė tėvai).
- Vienas iš mokinių mokykloje jaučiasi gerai.
- Vaikai sunkumų patiria tik anglų kalbos pamokose – jų metu jiems reikia pagalbos mokantis.

Išvados:

- Mokinių su specialiaisiais ugdymo poreikiais padėtis mokykloje skiriasi; Kai kurie mokiniai teigia, kad jiems patinka eiti į mokyklą dėl bendravimo su bendraamžiais (Lenkija), kiti – priešingai, į mokyklą eiti nemėgsta nes neturi ten draugų (Slovėnija).
- Mokiniai žino, dėl ko bendraamžiai juos atstumia: buvimas „nauju“, agresyvus elgesys, prasta ekonominė padėtis.
- Mokyklos organizuoja specialius užsiėmimus SUP mokiniams, skirtus padėti jiems įveikti mokymosi sunkumus, ugdyti socialinius įgūdžius, specializuotis ir t. t.
- SUP mokiniai gali pasikliauti savo mokytojais, kai jiems prireikia pagalbos.
- Vaikai mano, kad mokytojas turėtų būti tarpininkas sprendžiant konfliktus (Italija).

Lenkija – Lodzės universitetas

Moderatorė – Katarzyna Walęcka-Matyja

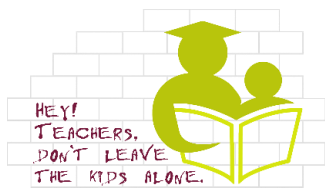
Interviu vykdytas 2017 m. balandžio 26 d., ryte.

Interviu vieta: 36-oji pradinė mokykla, Więkowskiego g. 35, 90-734 Lodzė.

Dalyviai: 4 pradinių klasių mokytojos; respondentų amžius: 28-53 m. Visos pradinių klasių mokytojos, ne dalykininkės. Mokymo patirtis – nuo 4 iki 29 metų.

Pagrindiniai rezultatai:

- Mokytojos terminą „įtraukusis ugdymas“ apibrėžė daugiausiai vadovaudamiesi intuicija, kadangi nebuvo praktiškai susidūrę su šiuo reiškiniu.
- Mokytojų manymu, socialinę atskirtį dažniausiai rizikuoja patirti vaikai iš vargingesnių šeimų, kurie taip pat dažnai turi problemų su tarimu.
- Jie teigė kad visi įvairių problemų turintys vaikai gali būti įtraukti į ilgalaikį bei tikslų ugdymo procesą.
- Gerosios įtraukiojo ugdymo praktikos: kreiptis į ES dėl dotacijų; dalyvauti ugdymo projektuose, tokiuose kaip „Išskirtinis mokinytis“; ruošti ir vykdyti tėvų apklausas ir interviu (pvz. „Kurios pamokos labiausiai tinka jūsų vaikams?“); daugiau papildomų veiklų SUP vaikams; rinkti duomenų bazę apie vaikus, patiriančius mokymosi sunkumų; padėti vaikams ir juos paremti pereinant iš 3-ios klasės į 4-ą; vykdyti bendradarbiavimo su tėvais programą – atvirumo deklaracijos; pamokos su specialistais – psichologais, socioterapeutais, logopedais, pedagoginės terapijoms užsiėmimai; dalyvavimas įvairiuose individualiuose bei grupiniuose mokymuose bei praktiniuose užsiėmimuose, skirtuose mokytojams ir/arba vedamuose mokytojų; naudoti aktyvius mokymo metodus, pavyzdžiui tokius, kurie paremti teigiamu elgesiu bei savybėmis, individualus ir grupinis darbas.
- Pagrindinės kliūtys įtraukiamam ugdymui: didelės klasės (20-26 mokiniai) – tampa beveik neįmanoma individualizuoti ugdymo procesą; papildomų pagalbinių mokytojų ar specialistų stoka; vaikams kyla daug su ugdymu nesusijusių problemų, kurias tenka spręsti pamokos metu, – taip sutrumpėja laikas, skirtas mokymui ir mokymuisi, kartais tam lieka vos 15 minučių; nepakankamas bendradarbiavimas su tėvais; sunkumai įtraukiant juos į įvairias veiklas; su vaikais nepakankamai dirbama namie; vaikams įskiepijamas požiūris, kad jie gali gauti ką tik nori; tėvai nėra autoritetais savo vaikams.
- Kas padėtų spręsti problemas: tėvai turi suprasti, kad jų pareiga yra paruošti vaikus, kad jie galėtų savarankiškai funkcionuoti visuomenėje; tėvus reikia šviesti apie mokytojų ir mokinių vaidmenis mokykloje

(„mokytojai nėra priešai“, „mokymasis, tai ne tik sėdėjimas klasėje, bet taip pat ir išvykos, susitikimai su naujais žmonėmis“); būtina šviesti tėvus apie gero ugdymo ir auklėjimo principus, paremtus pasekmėmis; reikia pabrėžti, kad žiniasklaidoje dažnai sutirštintos spalvos kalbant apie mokyklas (mokyklos dažnai kaltinamos dėl kylančių problemų, netinkamo vaikų elgesio); tiek mokytojai, tiek tėvai SUP vaikams turėtų būti autoritetai.

Kipras – Panayias’o Tricherousas’o 26-oji pradinė mokykla

Moderatorė – Foteini Massou

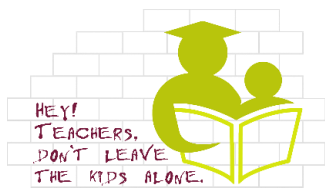
Interviu vykdytas 2017 m. gegužės 11 d., vakare.

Interviu vieta: Panayias’o Tricherousas’o 26-osios pradinės mokyklos mokytojų kambarys

Dalyviai: 3 mokytojos, 1 mokytojas (pradinių klasių mokytojai, ne dalykininkai); respondentų amžius: 38-49 m. Trys iš jų dirba ir asistentais. Mokymo patirtis – nuo 16 iki 26 metų.

Pagrindiniai rezultatai:

- Mokytojai savo klasėse turi vaikų su tam tikromis negaliomis; šie vaikai mokosi bendroje klasėje kartu su sveikaisiais – to reikalauja Kipro įstatymai.
- Pagrindinės kliūtys įtraukiamam ugdymui: mokytojai jaučiasi esantys bejėgiai; mokytojai nesijaučia tinkamai pasiruošę ir apsirūpinę, kad galėtų padėti mokiniams, kurių poreikiai yra kitokie nei likusių vaikų – jie norėtų padėti dažniau, duoti geresnių patarimų; klasėje mokytojai laikomi autoritetais; dėl šios priežasties yra sunku priimti į klasę kitą „specialų“ mokytoją ir tinkamai su juo bendradarbiauti gaunant reikiamą pagalbą; mokytojams sunku priimti antrą pedagogą į savo klasę; bendrojoje ugdymo programoje yra didžiulis kiekis medžiagos, kurią reikia išdėstyti; Daug laiko prarandama nustatant, įvardinant ir įvertinant vaiko „problema“.

Italija – Bolonijos universitetas ir Europos mokslinių tyrimų ir mokymo bei profesinio orientavimo institutas (IERFOP)

Moderatorė – Patrizia Sandri

Interviu vykdytas 2017 m. gegužės 8 d. popietę.

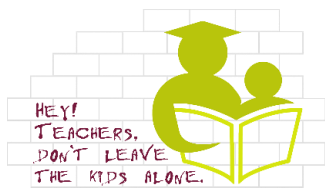
Interviu vieta: Vado pradinė mokykla (Bolonija).

Dalyviai: 4 mokytojos, visų amžius 45 m. Visos dėsto mišriose klasėse. Visos dėsto visus dalykus pradinėse klasių mokiniams. Dvi mokytojos dirba su mokymosi sutrikimais. Vidutinė mokymo patirtis – 16 metų.

Pagrindiniai rezultatai:

- Mokykla atvira kiekvienam vaikui, nepriklausomai nuo jų sutrikimų lygio.
- Italijos švietimo sistema leidžia tėvams laisvai nuspręsti, į kurią mokyklą leisti savo vaiką.
- Mokykla skatina mokinius prisiimti savo atsakomybės dalį už ugdymo procesą ir dalyvavimą mokyklos gyvenime.
- Mokytojai rūpinasi, kad kiekvienas mokinytų: gerėtų jo mokymosi rezultatai, gerovė, santykis su kitais ir emocinis solidarumas.
- Pagrindinės kliūtys įtraukiamam ugdymui: konfliktai tarp vaikų; kai kuriems tėvams sunku pripažinti, kad jų vaikas turi problemų (negalią arba mokymosi sutrikimą); mokytojai netinkamai ruošiami valdyti klasę; tėvų ir mokytojų tarpusavio bendradarbiavimas. Kai kurios mokyklose ir klasėse kylančios problemos, įvardintos šių interviu metu, pasireiškia ir kitose Italijos mokyklose, jas galima laikyti sisteminėmis.
- Gerosios praktikos: „Mokymasis be kuprinių“ – skatina atsakomybę, bendruomeniškumą, svetingumą; Savaitinis vaikų susitikimas, kuriame aptariama, ką reikia nuveikti mokykloje; Savirefleksijos protokolas, skirtas analizuoti nepatogias ar atskirtį kuriančias situacijas; integruoti individualizuotos ugdymo programos protokolai, kuriuos bendrai rengia mokytojai, techniniai ir ugdymo specialistai bei tėvai; kognityvinių gebėjimų stiprinimo laboratorijos; signalinė dėžutė.

Lietuva – Vilniaus kolegijos administracija, Vilnius

Moderatorė – Vaiva Juškienė

Interviu vykdytas 2017 m. rugsėjo 29 d. popietę.

Interviu vieta: Vilniaus kolegija, Saltoniškių g. 58, 08105 Vilnius.

Dalyviai: 4 dalyviai (4 mokytojai).

Pagrindiniai rezultatai:

- Pagrindinės kliūtys įtraukiamam ugdymui: mokytojai neturi pakankamai žinių ir kompetencijų, kaip lavinti SUP vaikus, kaip tinkamai įvertinti jų gebėjimus; mokyklose trūksta mokytojo padėjėjų; bendradarbiavimo tarp mokytojų ir tėvų stoka; tėvai neturi reikiamų gebėjimų vaikams auginti; kadangi iš tėvų negaunamas grįžtamasis ryšys – vaikų vystymosi rezultatai yra prasti.
- Kas padėtų spręsti problemas: tėvų švietimas apie tinkamą komunikaciją; tėvų įtraukimas į mokyklos organizuojamas bendrąsias veiklas; tvirto ryšio tarp vaiko, tėvų ir specialistų komandos užmezgimas – tai pagerina ugdymo pasiekimus, emocinę gerovę, skatina komandinį specialistų darbą, padeda atsižvelgti į tarpkultūrinius skirtumus.

Slovėnija – Novo Mesto vystymosi ir ugdymo centras

Moderatorius – Metod Pavšelj

Interviu vykdytas 2017 m. balandžio 10 d. popietę.

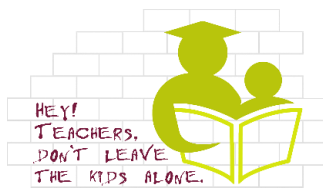
Interviu Vieta: Šmihelio pradinė mokykla, Šmihel 2, 8000 Novo Mestas.

Dalyviai: 3 mokytojai; respondentų amžius: 31-51 m. Visi turi ilgą mokymo ir darbo su SUP vaikais patirtį: du dirba pirmajame ugdymo cikle (ne dalykininkai), vienas dirba trečiajame cikle (kaip dalykininkas, matematikos ir technologijų mokytojas). Visų mokymo patirtis ilgesnė nei 20 metų.

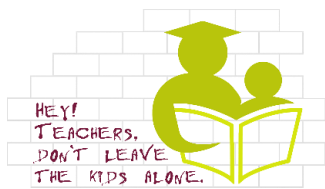
Pagrindiniai rezultatai:

- Kiekvienas mokytojas apibūdino savo patirtis ir kaip dėl to jaučiasi – jie išskyrė stresą, komunikacijos stoką, ir kartais – iniciatyvos bendradarbiauti trūkumą iš tėvų pusės.
- Mokytojai pabrėžė, kad nebuvo apmokyti dirbti su SUP vaikais: turinčiais autizmo spektro sutrikimų, kurčiais ar neprigirdinčiais, aklais ar silpnaregiais ir t. t.
- Su fiziškai neįgaliais vaikais dirbti lengva, tačiau kitokiems sutrikimams būtinas specialus pasiruošimas ir specialistų pagalba.

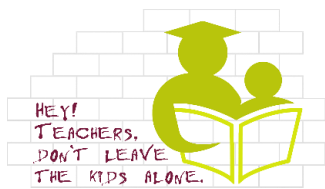

- Mokytojų manymu, jiems reikia ne papildomų mokymų apie tai, kaip dirbti su SUP vaikais, o daugiau sužinoti apie įvairias gerąsias praktikas, mainytis patirtimi ir mokymo metodais su kolegomis, dirbti su tėvais ir atitinkamų sričių ekspertais.
- Mokytojai įspėjo, kad komandinis darbas nėra geriausias sprendimas kai su vaiku vienu metu dirba daug specialistų – tai greičiausiai nėra tinkamiausias būdas, nes taip trikdomas ir vaikas, ir tėvai.
- Pagrindinės kliūtys įtraukiamam ugdymui: mokytojai nepakankamai dalinasi informacija apie vaikams kylančius sunkumus; mokytojai neturi pakankamai informacijos apie tai, kaip geriau padėti SUP mokiniams.
- Kas padėtų spręsti problemas: Sistema, padedanti dirbti su SUP vaikais mokykloje, savalaikis problemų nustatymas, pasitelkiant į pagalbą reikiamas institucijas; apsikeitimo informacija tarp mokytojų planavimas; papildomi darbuotojai darbui su SUP vaikais; tikslus instrukcijų kaip dirbti su SUP vaikais vykdymas.
- Specialūs projektai, padedantys vaikams, mokytojų ir tėvų švietimas.

Išvados:

- Mokytojai savo klasėse turi vaikų su kokiomis nors negaliomis.
- Lenkijoje, Lietuvoje ir Slovėnijoje, specialistai retai dirba kartu su mokytojais toje pačioje klasėje. Italijoje ir Kipre specialistai ir mokytojai klasėje dirba vienu metu. Kita vertus, mokytojai ne visada lengvai priima antrą mokytoją į savo klasę.
- Apklaustieji mokytojai pabrėžė, kad pagrindinių savo pedagogikos studijų metu nebuvo apmokyti dirbti su SUP vaikais. Jie teigė, kad norėtų daugiau sužinoti apie įvairias gerąsias praktikas, dalintis patirtimi ir mokymo metodais su kolegomis, bendradarbiauti su tėvais ir ekspertais.
- Mokytojai taip pat teigė, kad efektyviausiai su SUP vaikais dirba nedidelės mokytojų ir specialistų grupės. Tai padeda išvengti nesusipratimų su tėvais, bei užtikrina geresnę komunikaciją.
- Mokytojai įvardino daug kliūčių įtraukiamam ugdymui. Pagrindinės nurodytos problemos buvo šios: didelės klasės, kuriose tampa beveik neįmanoma individualizuoti ugdymo procesą; daug su SUP vaikais kylančių problemų, nesusijusių su mokymu, kurias reikia spręsti pamokų metu ir taip lieka mažau laiko mokymui ir mokymuisi; specialistų paramos stoka; nepakankamas bendradarbiavimas su tėvais.
- Mokytojai papasakojo apie keletą gerųjų praktikų, kurias patys naudoja.
- Mokytojai taip pat naudoja modifikuotus mokymo metodus: pamokų diferencijavimas; pratimų supaprastinimas; esant poreikiui, užduotims atlikti duodama daugiau laiko; komunikacijos knygos vaikams, jei tam yra poreikis; individualizuotos ugdymo programos, jei tam yra poreikis, darbas specialiai priskirtose darbo vietose.
- Apklaustieji mokytojai pasiūlė keletą sprendimų, kaip galima būtų pagerinti įtraukiojo ugdymo kokybę. Pagrindinės idėjos buvo šios: tiek tėvai, tiek mokytojai SUP vaikams turėtų būti autoritetais; geresnis mokytojų parengimas valdyti klasę; efektyvesnė darbo su SUP vaikais mokykloje sistema; savalaikis problemų nustatymas, geresnė komunikacija ir bendradarbiavimas tarp mokytojų, ugdymo specialistų ir tėvų.

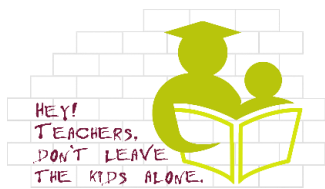

Bendros išvados

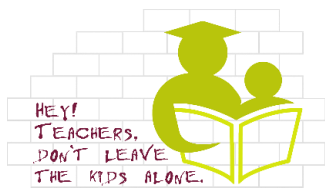
Iš viso projekte dalyvavo 135 dalyviai iš 5 šalių: 49 mokytojai, 45 mokiniai ir 41 tėvas. Dauguma respondentų buvo moterys. Visų jų požiūriai bei patirtys skyrėsi.

- Kiekvienas vaikas yra individualus, reikalaujantis specialios priežiūros.
- Reikalinga Sistema ankstyvam problemų nustatymui ir savalaikiam įsikišimui.
- Mokytojai, tėvai ir ekspertai turėtų remtis išsamiu, bio-psycho-socialiniu modeliu (TFK, 2000), o ne medicininio modeliu.
- Švietimo sistemoje pageidautini šie pokyčiai:
  - Jei klasėje yra SUP mokinių, bendras mokinių skaičius toje klasėje turėtų būti sumažintas;
  - Galimai atskirtį patiriantys vaikai turėtų būti skatinami dalyvauti mokykloje vykstančiuose konkursuose (labiausiai skatinti turėtų mokytojai);
  - Mokinius reikia šviesti apie socialines elgesio normas (mandagumas, tolerancija, jautrumas abejingumui visuomenėje, pagarba kitiems ir t. t.).
- Mokytojai papasakojo apie kai kurias gerąsias praktikas, kurias patys naudoja. Jie taiko ir nemažai modifikuotų mokymo metodų.
- Reikia skatinti įtraukį, bendradarbiavimu paremtų ir individualizuotų mokymo metodų naudojimą.
- Mokytojai ir mokyklos nėra tinkamai pasirengę priimti specialiųjų poreikių, pvz. autizmo spektro sutrikimų, turinčius vaikus.
- Mokytojai ir tėvai turi būti šviečiami ir skatinami daug daugiau komunikuoti kad būtų užtikrinamas bendras darbas, siekiant padėti SUP vaikui.
- Mokytojų rengime bei ugdyme pageidautini šie pokyčiai:
  - Įtraukiojo ugdymo temos, pvz. efektyvus klasės valdymas, tvarkymasis su sudėtingais mokiniais, efektyvi komunikacija ir bendradarbiavimas su institucijomis, ekspertais, ir tėvais, skirtingų negalių bruožų ir simptomų išmanymas;
  - Galimybė keistis patirtimi su kolegomis leistų tobulinti mokymo metodus, geriau suprasti negalias.
- Reikia gerinti bendradarbiavimo tarp tėvų ir mokytojų įgūdžius.
- Norint efektyviai paremti vaikus, tėvus ir mokytojus, būtina psichologinė pagalba.
- Įtraukį ir mišrių mokyklų kultūra turėtų būti skatinama, būtina gerinti ir tarpkultūrinės mokytojų kompetencijas.
- Reikia pabrėžti, kad šalyse su ilgalaikėmis įtraukiojo ugdymo tradicijomis (pvz. Italijoje), surinkta daugiau informacijos apie teigiamus įtraukiojo ugdymo aspektus, nei kitose šalyse (pvz. Slovėnijoje, Lenkijoje, Kipre).

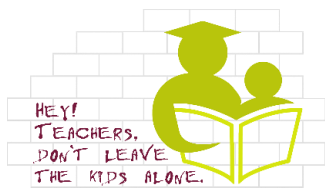

Tyrimo rezultatų svarbą galima įvardinti dviem lygiais – vietiniu ir tarptautiniu. Vietiniame lygmenyje, tyrimas buvo svarbus jame dalyvavusioms mokykloms, jų mokytojams, mokiniams bei mokinių tėvams, kadangi jie gavo galimybę atvirai diskutuoti, kalbėtis, išklausti vieni kitų. Tai gali padėti užtikrinti geresnę komunikaciją ir tarpusavio pagalbą ateityje. Taip pat tyrimo rezultatai gali prisidėti prie mokyklų sistemų darbui su SUP vaikais tobulinimo. Tarptautiniu lygmeniu, tyrimo rezultatai leidžia palyginti skirtingas mokinių, jų šeimų bei mokytojų situacijas bendrame Europos įtraukiojo ugdymo kontekste.

Literatūros apžvalga

Bendroji ataskaita apie antrinius šaltinius

Siekiant surinkti informaciją apie tai, kaip mokytojai, mokiniai ir mokinių šeimos funkcionuoja įtraukiojo ugdymo kontekste tyrime dalyvavusiose šalyse, (Lenkijoje, Slovėnijoje, Italijoje, Kipre), buvo išanalizuoti antriniai šaltiniai.

Šio tyrimo tikslas buvo papildyti apklausos rezultatus iš teorinės pusės, susitelkiant ties Europos dimensija. Buvo išanalizuoti šie šaltiniai:

- Literatūros šaltiniai – išleisti po 2000 m.
- Papildomi šaltiniai: tinklai, grupės, forumai, kitos europinio lygio institucijos, dirbančios įtraukiojo ugdymo srityje.

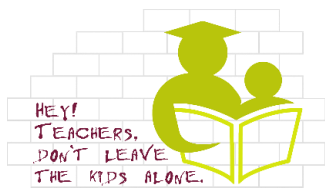
[Pagrindiniai įtraukiojo ugdymo aspektai, reikalingi žmonėms, turintiems specialiųjų ugdymo poreikių išanalizuotose šalyse \(Slovėnijoje, Kipre, Italijoje, Lietuvoje, Lenkijoje\)](#)

Slovėnijos patirtis su įtraukiuoju ugdymu

Vaikų ir jaunimo programa 2006-2016 m. (Parengė darbo, šeimos ir socialinių reikalų ministerija, 2006 m.), nustatė Slovėnijos švietimo politikos tikslus. Tai yra: užtikrinti lygias galimybes ugdymui, padidinti jo prieinamumą, užtikrinti ugdymo kokybę vaikams, skatinti visuotinę toleranciją, sumažinti nelygybę visuomenėje, gerbti įvairovę ir žmogaus teises, visuose švietimo sistemos lygmenyse įdiegti mokymosi visą gyvenimą koncepciją.

Ši programa taip pat siekė nacionalinę politiką suderinti su Lisabonos strategija. Švietimas turi skatinti individų asmeninį tobulėjimą, užimtumą, gerovę ir socialinį saugumą, tuo pačiu didinant socialinę apsaugą bei vientisumą. Reikšmingas žingsnis buvo žengtas priėmus Pradinės mokyklos aktą (1996 m., pataisytas 2006 m.), ir Vaikų su specialiaisiais poreikiais įkurdinimo aktą (2000 m., pataisytas 2016 m.).

Reikia pabrėžti, kad Slovėnijoje iki šiol nėra vienos institucijos, atsakingos už vaikų su specialiaisiais poreikiais ugdymą valstybiniu lygmeniu, nors daugumoje ES šalių tai yra įprasta praktika (specialūs departamentai ministerijose, agentūros ir t. t.). Iš dalies už koncepcinių sprendimų priėmimą vaikų su specialiaisiais poreikiais ugdymo srityje yra atsakinga Slovėnijos Respublikos vyriausybės negalios taryba – tarpministerinė institucija, įkurta 2007 m. Sveikatos ministerija sudarė dar vieną tarpministerinę grupę, turėjusią sudaryti pasiūlymą, kaip valstybiniu lygmeniu turėtų būti tvarkomasi su specialiųjų poreikių turinčiais vaikais. Šią grupę sudarė atstovai iš sveikatos ministerijos, darbo, šeimos ir socialinių reikalų ministerijos, bei švietimo ir sporto ministerijos.

Dar vienas svarbus žingsnis buvo žengtas 2008 m., kai Slovėnija tapo nuolatine Europos specialiųjų poreikių ugdymo vystymo agentūros nare (www.european-agency.org).

Šiuo metu dažniausiai tiek pasaulyje, tiek Slovėnijoje naudojama profesinė ir politinė koncepcija vaikų ir jaunimo su specialiaisiais poreikiais srityje, yra taip vadinama įtraukties koncepcija. Įtraukties idėjomis paremtas požiūris ir metodika pabrėžia poreikį pritaikyti aplinką prie vaiko. Greta teisinės bazės, įtraukusis ugdymas Slovėnijoje yra vykdomas, remiantis *Nurodymais dėl pradinio ugdymo programos adaptuoto įgyvendinimo vaikams, turintiems specialiųjų poreikių*. (2008 m).

Kipro patirtis su įtraukiuoju ugdymu

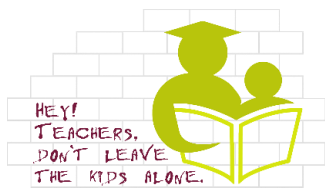
Nepaisant 2011 m. JT neįgaliųjų teisių konvencijos, Kipras integraciją vykdo vadovaudamasis savo įstatymais (1999 m). Jais remiantis, mokytojai į savo klases turi priimti specialiųjų ugdymo poreikių turinčius vaikus (turinčius įvairias negalias), pvz. vaikus su autizmo spektro sutrikimais. SUP vaikus įvertina komitetas, nusprendžiantis kokioje aplinkoje juos geriausia ugdyti (Mokyklos su bendrojo ugdymo klasėmis ir atskiromis specialiojo ugdymo klasėmis, specialiojo ugdymo skyrius, specialiojo ugdymo mokyklos).

SUP vaikų tėvai integraciją patiria, remiantis Kipro politika, jų vaikams ugdantis bendrojo ugdymo klasėje ir kelias valandas per savaitę lankant specialiojo ugdymo pamokas atitinkamose klasėse, kur su jais dirba specialusis pedagogas.

Nepaisant to, kad dauguma SUP vaikų mokosi bendrojo lavinimo mokyklose, kadangi to reikalauja 1999-2014 m. priimti įstatymai, sistema tokiems vaikams suteikia galimybę socializuotis, bet nebūtinai pasiūlo kokybišką ugdymą. Naujoji bendrojo ugdymo programa yra politiškai netinkama ir greičiausiai taps didele kliūtimi įtraukiamam ugdymui. Šią programą reikia perrašyti, tam, kad ji iš tikrųjų, o ne tik teoriškai atitiktų demokratiškas ir humaniškas mokyklų filosofijas, skatinančią socialinę įvairovę, žmogaus teises ir socialinį teisingumą.

Tėvus ir mokytojus reikia tinkamai informuoti apie įtraukiojo ugdymo sistemą, kad jie suprastų, kokią naudą tai atneš SUP vaikams. Praktikoje ugdymo sistema, ugdymo programų gairės ir mokyklose teikiama parama suteiks mokytojams įrankius taikyti daugiau įtrauktimi grįstų praktikų, nešiančių naudą SUP vaikams.

Italijos patirtis su įtraukioju ugdymu

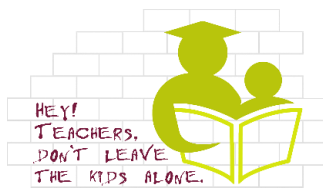
2017-aisiais sueis 40 metų nuo tada, kai Italijoje buvo priimtas sprendimas SUP mokinius priimti į bendrojo lavinimo mokyklas. Lyginant su pirmąją negalią turinčių mokinių įtraukties stadija aštuntajame dešimtmetyje, Italijos ugdymo sistema dabar yra smarkiai pasikeitusi, pavyzdžiui pripažįstama ugdymo institucijų autonomija. Įvestos normos bei daug didaktinių ir pedagoginių pavyzdžių paskatino šiame tyrime dalyvavusių mokyklą traktuoti save kaip ugdymo bendruomenę, kurioje pripažįstama skirtybė, siūlomos įvairios individualizuotos mokymo strategijos. Galima sakyti, kad Italijoje pabrėžiama mūsų perspektyva, o perėjimas nuo integracijos prie įtraukties – tęstinumo ženklas.

Kaip 2011 m. rašė Andrea Canevaro, žvelgiant į integraciją mokyklose iš mokytojo perspektyvos „Įtrauktis nėra natūralus, mechaninis produktas. Tai kryptingai ir sąmoningai vykdomas, nuolat kintantis procesas“. Šiuolaikinėje Italijoje tai virto procesu, kurį aktyviai palaiko tiek institucijos, tiek šeimos, o taip pat ir demokratinėmis vertybėmis besivadovaujantys mokytojai. Šis procesas nenutrūkstamai vystosi laikui bėgant, sukurdamas nevientisą, margą paveikslą, aukštą kokybę ir kompetenciją atspindinčias situacijas, o taip pat ir visiškai priešingus, kritiškus atvejus.

Taikyti įtraukiojo ugdymo idėjas – tai susikaupti ties mokymusi, asmens poreikiais, individualizavimu, ugdymo strategijomis, skirti mokymuisi pakankamai laiko, lydėti mokinius ir jų tėvus ugdymo kelionėje, kūrybiškai žaisti, organizuoti, planuoti, eksperimentuoti ir dokumentuoti. Šia prasme, tęstinis ir nenutrūkstantis integracijos ir įtraukties kokybės užtikrinimas apima kokybės siekimą kasdieniniame visų mokinių ugdyme, tam kad klasė ir mokykla taptų besimokančia ir žinias plečiančia bendruomene.

Svarbu pridurti, kad 2016 m. liepos mėnesį buvo patvirtintas „Geros mokyklos“ įstatymas, kartu su juo Italijos švietimo sistemoje atsirado ir keletas naujovių:

- Konkursai siekiant pasamdyti papildomus specialistus. Kitaip nei iki šiol – profesinis mokymas norintiems tapti pagalbiniais SUP mokytojais, prasidedantis nuo pat universitetinių studijų pradžios.
- Pagalbinių mokytojų įtraukties kriterijų peržvelgimas, tam, kad būtų užtikrinta negalią turinčių mokinių teisė į mokslą ir kad jie galėtų džiaugtis to paties mokytojo draugija visa atitinkamą ugdymo etapą.
- Įvairių vietinių valdžios institucijų kompetencijų, susijusių su pagalba patenkant į vieną ar kitą mokyklą, nustatymas.
- Savirefleksijos ir įtraukties mokykloje vertinimo rodiklių įvertinimas.
- Sertifikavimo būdų ir kriterijų, naudojamų įvertinti SUP vaikų gabumus, kad galima būtų jiems numatyti vystymosi kelią suderintą su privataus ir valstybinio sektoriaus bei valstybės samdomais specialistais bei kitais neįgaliais mokiniais, peržiūra. Atsižvelgiama į tai, kad negalios vis rečiau ir rečiau gydomos medikamentais, bei skiriamas padidintas dėmesys likusių asmens gebėjimų vystymui, remiantis ne vien

socialinėmis išmokomis, o įtrauktimi paremta perspektyva, atitinkančia 2006 m. JT neįgaliųjų teisių konvencijos patvirtintą bio-psicho-socialinį modelį.

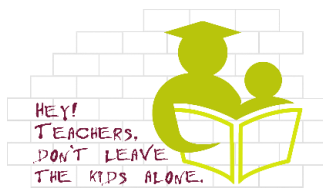
- Reikalaujama teikti tiek pradinio lygmens, tiek jau dirbant vykdomus mokymus mokyklų vadovams bei mokytojams apie pedagoginius, didaktinius bei organizacinius integracijos mokykloje aspektus.
- Reikalaujama teikti tiek pradinio lygmens, tiek jau dirbant vykdomus mokymus administraciniam, techniniam ir pagalbiniam personalui, apie specifinius įgūdžius, slaugos pagrindus bei integracijos mokykloje organizacinius, ugdymo bei ryšių aspektus.

Lietuvos patirtis su įtraukioju ugdymu

Įtraukusis ugdymas Lietuvoje pirmiausia paremtas tarptautiniais dokumentais: *JT vaiko teisių konvencija* (1989), *JT reglamentas dėl lygių galimybių žmonėms su negalia* (1993) ir *Salamankos deklaracija bei Rekomendacijos specialiojo ugdymo tobulinimui* (1994) o taip pat ir konkrečiomis šiuose dokumentuose išreikštomis idėjomis, pavyzdžiui: „kiekvienas vaikas yra unikalus ir turi individualius pomėgius, gebėjimus bei ugdymo poreikius, būdingus tik jam“, „ugdymo sistemos ir programos turėtų būti pritaikytos tam, kad atitiktų įvairių vaikų poreikius bei poreikių įvairovę“, „mokyklos turėtų remtis įtraukiojo ugdymo principais – efektyviausia priemone diskriminacijai bei segregacijai įveikti – ir padėti kurti bendruomenes, susitelkusias ties tolerancija skirtybėms, kurti tvarią visuomenę, ieškoti jos nariams tinkamiausių ugdymo būdų, atsižvelgiant į jų gebėjimus“.

Įtraukiojo ugdymo koncepcija Lietuvoje buvo praplėsta, remiantis idėja, kad įtrauktis tiesiogiai siejasi su kokybe ir įtrauki bendruomenė gal reikšmingai paveikti visų vaikų ugdymo kokybę (Pasaulio švietimo forumas Dakare (2000), *UN neįgaliųjų teisių konvencija* (2006), *UNESCO Rekomendacijos įtraukiojo ugdymo vystymui* (2008), *UNESCO Gairės įtraukiojo ugdymo įgyvendinimui* (2009). Tikimasi, kad tolimesnis įtraukiojo ugdymo koncepcijos Lietuvoje plėtojimas vyks *Europos strategijos specialiesiems poreikiams* (2020) kontekste, kuris suteikia pirmenybę tyrimais grindžiamai įtraukiojo ugdymo politikai ES šalyse, ypač pabrėžiant kiekvieno asmens orumą, individualumą ir moralę, apimant ir nacionalinę tapatybę bei pilietybę.

Dabartinė įtraukiojo ugdymo koncepcija Lietuvoje: *Inkliuzinis ugdymas – procesas, užtikrinantis kokybišką ugdymą(si) visiems jo dalyviams, kai atsižvelgiama į kiekvieno mokinio, jo tėvų (globėjų, rūpintojų) lūkesčius, ugdymosi poreikių ypatumus, pagalbos ir paslaugų reikmes, užkertantis kelią „iškristi“ iš švietimo sistemos.* (Dėl bendrojo ugdymo mokyklų, vykdančių pradinio ir pagrindinio Ugdymo programas, stiprinimo ir inkluzinio ugdymo plėtros 2014–2016 metų veiksmų plano patvirtinimo); patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro, 2014-09-05, įstatymo Nr. V-808).

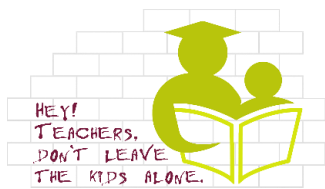
Lenkijos patirtis su įtraukiuoju ugdymu

Lenkijoje įtraukiojo ugdymo įstatyminė bazė buvo sukurta 2015 m., tačiau su šia idėja susijusias tradicijas galima atsekti iki 1990/1991 m. Remiantis naujausiomis teisinėmis normomis, SUP vaikų ugdymas įmanomas kelių skirtingų rūšių ugdymo įstaigose, pavyzdžiui valstybinėse mokyklose (darželiuose), valstybinėse mokyklose (darželiuose) su integruotomis klasėmis, integruotose mokyklose (darželiuose), valstybinėse mokyklose (darželiuose) su specialiosiomis klasėmis, specialiosiose mokyklose (darželiuose), ir įvairiuose ugdymo bei vystymosi centruose. Negalias turinčių ar galimai atskirtį patiriančių vaikų ugdymas gali būti pratęstas, esant poreikiui. Lenkijos valstybinėse bendrojo ugdymo mokyklose visi vaikai įtraukiami į bendrąjį ugdymo procesą.

Kiekvienas SUP vaikas dalyvauja individualizuotoje ugdymo ir terapinėje programoje, apimančioje:

- Ugdymo reikalavimų ir mokyklos ugdymo programos adaptavimo priemonės bei lygį, atsižvelgiant į individualų vaiko vystymąsi, vaiko ugdymo poreikius ir psichofizinius gebėjimus;
- Integruotus mokytojų ir kitų specialistų, dalyvaujančių ugdymo procese, veiksmus;
- Mokiniui teikiamos pedagoginės ir psichologinės pagalbos formą bei tam skiriamą laiką;
- Paramą vaikų tėvams;
- Ugdymo pratęsimo, reabilitacijos, socialinės terapijos ir kitus užsiėmimus, pritaikytus prie individualaus vaiko vystymosi;
- Mokytojų ir specialistų bendradarbiavimo apimtį;
- Metodus, kuriais vadovaujantis ugdymo sąlygos pritaikomos prie negalią turinčių vaikų negalios pobūdžio, įskaitant ir pagalbinių technologijų naudojimą ugdymo procese.

Pamatinė įtraukiojo ugdymo idėja – pakeisti mokymosi procesą, kad jis tinkamai atlieptų mokinių, patiriančių įvairių sunkumų ugdymo metu, poreikius. Remiantis Lenkijos valstybės kontrolės ataskaita apie Lenkijos valstybines mokyklas, pagrindinės institucijos, kurios turėtų įgyvendinti įtraukijį ugdymą, deja, nėra tinkamai pasiruošusios dirbti su SUP vaikais. Negalią turintys mokiniai turi įvairių specialiųjų poreikių, kuriuos valstybinės mokyklos ne visada yra pajėgios patenkinti. Plataus spektro įtraukiojo ugdymo gyvendinimas Lenkijoje reikalauja tarpdisciplininės intervencijos ir sisteminių pokyčių. Taip pat reikalingas didesnis ugdymo programų lankstumas, mokymo individualizavimas ir geresnių paramos sistemų pradinių klasių mokytojams parengimas.

Knygos

Al-Khamisy, D. (2013). *Edukacja włączająca edukacją dialogu: W poszukiwaniu modelu edukacji dla ucznia ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi*. Warszawa: Wyd. APS.

Bečan, T. (2012). *Ko naš učenec zboli, priročnik za učitelje (When our pupil falls ill, handbook for teachers) / elementary school, secondary school, elementary school with adapted programmes*.

Caldin, R., Serra, F. (a cura di) (2011). *Famiglie e bambini/e con disabilità complessa*. Padova: Fondazione “Emaunela Zancan “ Onlus.

Canevaro, A. (2006). *Le logiche del confine e del sentiero. Una pedagogia dell'inclusione (per tutti, disabili inclusi)*. Gardolo (TN): Erickson.

Canevaro, A., Alonzo, L., Ianes, D. Caldin, R. (2011). *L'integrazione scolastica nella percezione degli insegnanti*. Gardolo (TN): Erickson.

Gaspari, P., Sandri, P. (2014). *Inclusione e diversità. Teorie e itinerari progettuali per una rinnovata didattica speciale*. Milano: FrancoAngeli.

Grilc, N. (2014). *Govorno-jezikovne motnje, priročnik za učitelje (Speech and language disorders, handbook for teachers)*.

Fabbri, M. (2008). *Problemi d'empatia*. Pisa: ETS.

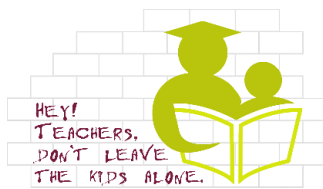
Fabbri, M. (2012). *Ragioni d'alleanza, problemi di disalleanza: territori e servizi per l'infanzia fra cultura e controcultura*. In: M. CONTINI (a cura di) *Dis-alleanze nei contesti educativi* (pp. 63 – 75). ROMA: Carocci.

Fabbri M. (2016). *I gesti dei padri. Oltre il transfert, verso l'interiorità delle relazioni di cura*. In: A. CINOTTI e R. CALDIN (a cura di) *L'educare dei padri* (pp. 41-51). NAPOLI: Liguori.

Ianes, D. (2016). *L'evoluzione dell'insegnante di sostegno. Verso una didattica inclusiva*, nuova edizione. Gardolo (TN): Erickson.

Janiszewska-Nieścioruk, Z. (2012). (red). *Edukacja integracyjna i włączająca w doświadczeniach pedagogów i nauczycieli*. Zielona Góra: Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego.

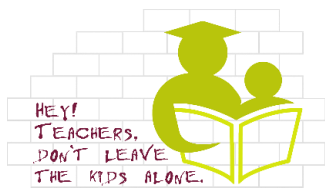
Kavkler, M., Adler, I. (2010). *Razvoj inkluzivne prakse s pomočjo inkluzivnih timov: zbornik prispevkov (Development of inclusive practice with the help of inclusive teams: collections of articles)*, 1st publication, 1st impression. – Ljubljana: National Education Institute Slovenia.

- Kavkler, M. et. al. (2010). Razvoj inkluzivne prakse s pomočjo inkluzivnih timov, priročnik za učitelje (Development of inclusive practice with the help of inclusive teams, handbook for teachers).
- Kavkler, M. et. al. (2008). Razvoj inkluzivne vzgoje in izobraževanja – izbrana poglavja v pomoč šolskim timom (Development of inclusive education – selected chapters to help school teams), 1st publication, 1st impression. – Ljubljana: National Education Institute Slovenia.
- Lesjak, B. S. (2012). Pinkate ponkate, Govorni razvoj skozi igro, sliko in gib, priročnik za učitelje (Speech development through play, picture and move, handbook for teachers) / pre-school education, elementary school, elementary schools with adapted programmes.
- Magajna, L. et. al. (2008). Učne težave v osnovni šoli: koncept dela (Learning difficulties in elementary school: work concept), Ljubljana: National Education Institute Slovenia.
- Mitchel, D. (2016). *Sprawdzone metody w edukacji specjalnej i włączającej: strategie nauczania poparte badaniami*. Gdańsk: Harmonia Universalis.
- Opara, B. et. al. (2010). Analiza vzgoje in izobraževanja otrok s posebnimi potrebami v Sloveniji (Analysis of education of children with special needs in Slovenia). Ljubljana: JRZ The Educational Research Institute.
- Poviliūnas, A. (2007). Kova su vaikų skurdu ir vaikų socialinės aprėpties skatinimas: Nacionalinės politikos kryptių tyrimas.
- Ptiaka, H. (2007). *Special & Inclusive Education in Cyprus*. Athens: Taksidēftis.
- Reingardė J., Vasiliauskaitė N., Erentaitė R. (2010). Tolerancija ir multikultūrinis ugdymas bendrojo lavinimo mokyklose. Vilnius, Kaunas: Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba.
- Φτιάκα, Ε. (2008). Περάστε για ένα καφέ, Σχέσεις Οικογένειας και σχολείου στην κόψη της διαφορετικότητας, Αθήνα: Ταξιδευτής.
- Σιμεωνίδου, Σ. & Φτιάκα, Ε. (2012). Εκπαίδευση για την ένταξη: Από την έρευνα στην πράξη.

Straipsniai/žurnalai

- Ališauskas A., Kaffemanienė I., Melienė R., Miltenienė L. Inkliuzinis ir specialusis ugdymas tėvų požiūriu, 2011 Specialusis ugdymas. 2011, Nr. 2 (25), p. 113-142.
- Canevaro, A. (2010). *Competenze professionali e sociali nella costruzione di processi e percorsi inclusivi*, 4, pp. 330-340

Chrysostomou, M. & Symeonidou, S. (2017). Education for disability equality through disabled people's life stories and narratives: working and learning together in a school-based professional development programme for inclusion. *European Journal of Special Needs Education*, 1469-591X (Online)

Drąsutė, V., Drąsutis, S., Kukučionytė, R. Bullying at School: Analysis, Facts and Intervention in Lithuania. Project "I Am Not Scared".

Genova, A. (2015). Barriers to inclusive education in Greece, Spain and Lithuania: results from emancipatory disability research.

Grujičić, B. (2007). Inkluzivno izobraževanje – Naj se šola prilagodi otroku in ne otrok šoli (Inclusive education – The school should adapt to the child and not vice versa) <http://www.branka.si/?p=109>

Jones, C. & Symeonidou, S. (2017). The Hare and the Tortoise: a comparative review of the drive towards inclusive education policies in England and Cyprus. *International Journal of Inclusive Education*, 1464-5173 (Online)

Kourea, L. & Phtiaka, H. (2003). Students' (without special needs) perceptions of their classmates with special needs in the general school. *Nea Paideia*, v.107, p.133-146

Kuginytė-Arlauskienė I., Jakaitienė R. (2010). Specialiųjų poreikių turinčių vaikų santykiai su mokyklos bendruomenės nariais (Relations of special needs children with school community members). Socialinis darbas, nr. 9(1).

Marussig, J. (2013). Znanje in sočutje (Knowledge and compassion), 19 October <https://www.dnevnik.si/1042610146/vec-vsebin/znanje-in-socutje>

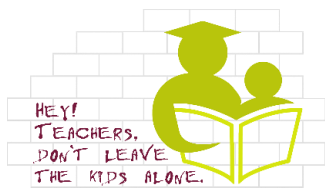
Mavrou, K. & Symeonidou, S. (2014). Employing the principles of universal design for learning to deconstruct the Greek-Cypriot new national curriculum, *International Journal of Inclusive Education*, 18:9, 918-933

Pasquale, G., Maselli, M. (2014). Educacao especial e Processos de Escolarizacao in *Educacao & Realidade*, n.10/2014 UFRGS – Universidade Federal Rio Grande do Sul.

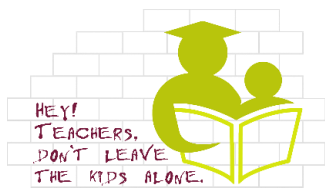
Phtiaka, H. (2004). Relationships between school and home in General and Special School. *Paidagogiki Epitheorisi*, v.37, 67-85.

Phtiaka, E. (2006). From separation to integration: parental assessment of State intervention. *International Studies in Sociology of Education*, 16 (3), 175-189.

Rovšek, M. "Nekritično zavzemanje za integracijo je totalitarizem" (Uncritical promotion of integration is totalitarianism), <http://www.mladina.si/95364/nekriticno-zavzemanje-za-integracijo-je-totalitarizem/>

- Sandri, P. (2015). Elementi di Didattica Speciale per l'inclusione. In: *L'integrazione scolastica e sociale*, 1, pp. 61-71
- Sandri, P. (2014). Integration and inclusion in Italy. Towards a special pedagogy for inclusion, *ALTER European Journal of Disability Research*, n. 8, pp. 92-104.
- Szumilas, E., Czopińska, M., Karczewska-Gzik, A., & Stępnia, K. (b.d.). Model współpracy instytucji i placówek oświatowych realizujących kształcenie dzieci i młodzieży ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Symeonidou, S. (2009). Trapped in our past: the price we have to pay for our cultural disability inheritance. *International Journal of Inclusive Education*, Vol. 13, No. 6, September 2009, 565–579.
- Symeonidou, S. & Phtiaka, H. (2009). 'My colleagues wear blinkers . . . If they were trained, they would understand better'. Reflections on teacher education on inclusion in Cyprus. *Journal of Research in Special Educational Needs*. 14 (2), 110–119. doi:10.1111/j.14713802.2012.01234.x
- Symeonidou, S. & Phtiaka, H. (2009). Using teachers' prior knowledge, attitudes and beliefs to develop in-service teacher education courses for inclusion. *Teaching and Teacher Education*, 25, 543 – 550
- Symeonidou, S., & Mavrou, K. (2014). Deconstructing the Greek-Cypriot New National Curriculum: To What Extent are Disabled Children Considered in the 'Humane and Democratic School' of Cyprus?'. *Disability and Society*. 29 (2) 303-316 doi:10.1080/09687599.2013.796879.
- Symeonidou, S. (2017). Initial teacher education for inclusion: a review of the literature. *Disability & Society*. doi: 10.1080/09687599.2017.1298992
- Rafał-Luniewska, J. (b.d.). Zmiany warunków organizowania kształcenia specjalnego. Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Tarwacki, M. (b.d.). Edukacja włączająca – przyszłość polskiej edukacji. Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Zaremba, L. (2011). *Jak promować jakość w edukacji włączającej?* Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Ena šola za vse otroke? (One school for all children?), <http://www.zurnal24.si/ena-sola-za-vse-otroke-clanek-100770>
- Didactica Slovenica – Pedagoška obzorja; publisher Pedagoška obzorja Novo mesto, Faculty of Education Ljubljana, Higher Education Centre Novo mesto; <http://www.pedagoska-obzorja.si/revija/Avtorji.html>
- Šolsko svetovalno delo (School advisory work) (3-4/2014), journal / elementary school, secondary school, student residence halls / school advisory work / publication year: 2014 / 92 pages

Šolsko svetovalno delo (School advisory work) (1-2/2014), journal / elementary school, secondary school, student residence halls / school advisory work / publication year: 2014 / 92 pages

Vzgoja in izobraževanje (Upbringing and education) (1-2/2017), journal / all / general / publication year: 2017 / 112 (80 journal + 32 supplement)

Razredni pouk (First-cycle teaching in elementary schools) (2-3/2016), journal / elementary school, class teaching / publication year: 2017 / 144 pages + 8 centre pages

Didakta, <http://www.didakta.si/revija/>

Pristatymai konferencijose

Diamantidou, E. & Phtiaka, H. (2001). The experience of disability at Evening High School in Cyprus through the voice of disabled students in Κοινωνική Δικαιοσύνη και Συμμετοχή: Ο ρόλος της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, σ.80-113. Notes from the conference: Social Justice and Participation: The role of Higher Education.

Firkowska-Mankiewicz, A. (2012). *Edukacja włączająca zadaniem na dziś polskiej szkoły*. Warszawa.

Śmiechowska-Petrovskij, E. (b.d.). *Warunki efektywności edukacji inkluzyjnej uczniów niewidomych i słabowidzących w kontekście modelu współpracy instytucji i placówek oświatowych*.

Witczak-Nowotna, J. (b.d.). *Model wspomagania uczniów z dysfunkcją wzroku, uczęszczających do płockich szkół ogólnodostępnych*.

Wrona, J. (b.d.). *Kształcenie uczniów niepełnosprawnych*. Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Zientecka, L. (2014). *Efektywność pomocy udzielanej uczniom o specjalnych potrzebach edukacyjnych osiągnana poprzez rozwiązania systemowe*.

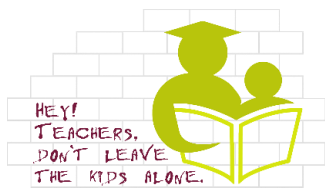
Δαμιανίδου, Ε. & Συμεωνίδου, Σ. (2011). Εφαρμογή των σπουδών περί αναπηρίας στην εκπαίδευση μέσα από το έργο του Orkun Bozkurt στο Κοινωνική Δικαιοσύνη και συμμετοχή: ο ρόλος της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Notes from the conference: Social Justice and Participation: The role of Higher Education.

Reglamentai ir teisės aktai

Placement of Children with Special Needs Act/Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami – ZUOPP-1 (uporablja od 1.9.2013)

Rules on additional professional and physical assistance for children with special needs Pravilnik o dodatni strokovni in fizični pomoči za otroke s posebnimi potrebami (Ur. l. RS, št. 88/2013)

Rules on the organisation and working methods of commissions for the placement of children with special needs

Pravilnik o organizaciji in načinu dela komisiji za usmerjanje otrok s posebnimi potrebami (Ur. l. RS, št. 88/2013)

Criteria for classifying types and levels of deficiencies, impairments and/or disorders in children with special needs

Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oziroma motenj otrok s posebnimi potrebami

Organization and Financing of Education Act

<http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO445>

Decree on criteria for setting up a public network of elementary schools, a public network of elementary schools and educational institutions for children and youth with special needs, and a public network of music schools

<http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=URED926>

Order on requirements for the establishment of public elementary schools, public elementary schools and educational institutions for children and youth with special needs, and public music schools

<http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV6693>

Rules on norms and standards for the implementation of the primary school programme

<http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV7973>

Rules on norms and standards for the implementation of education programmes for children with special needs in elementary schools with an adapted programme and in institutions for education of children with special needs

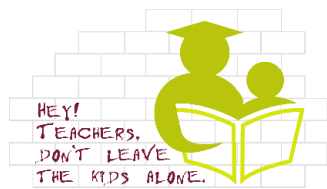
<http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV7972>

Rules on the level of education of teachers and other professionals in educational programmes of primary schools

<http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV10943>

Rules defining the field of education of teachers and other professional staff in the adapted education programme for nine-year elementary schools with a lower education standard

<http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV7184>

Tinklalapiai

Bravo Society, <http://www.drustvo-bravo.si/o-drustvu/>

Catalogue of special learning/teaching materials for kindergatren and pre-primary age children
<http://www.sppc.lt/index.php?371803544>

Complete national overview - Lithuania

<http://www.european-agency.org/country-information/lithuania/national-overview/complete-national-overview>

Education study field descriptor (Project, 2014) <http://www.skvc.lt/default/lt/kokybes-uztikrinimas/krypciu-aprasai>

European Agency for Special Needs and Inclusive Education, <https://www.european-agency.org/>

European Agency for Special Needs and Inclusive Education, <https://www.european-agency.org/>

German Education Server, http://www.education-worldwide.de/Inclusion-Europe-7015_e.html

Inclusive Education in Action: EMPOWERING TEACHERS: Empowering Learners, <http://www.inclusive-education-in-action.org/>.

Lifelong Learning Platform, <http://llplatform.eu/policy-areas/inclusive-education/>

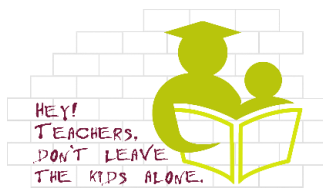
Lithuanian Report on the Development of Education UNESCO, 2008.
http://www.ibe.unesco.org/National_Reports/ICE_2008/lithuania_NR08.pdf

Inside the Classroom: Inclusive Education forum, <http://www.cbc.ca/news/canada/newfoundland-labrador/inside-classroom-part-one-inclusive-education-1.3968120>

INVESTT Knowledge Centre, <http://www.investt.eu/knowledge-centre/inclusive-education/inclusive-education-europe>

Izjava tedna (Statement of the week), Matej Rovšek, enakost otrok in socialna vključenost (equality of children and social inclusion), <http://4d.rtvsllo.si/arhiv/izjava-tedna/35902449>

National Education Institute Slovenia, virtual environment for the cooperation of teachers, advisory workers, headmasters and others in various areas, <http://www.zrss.si/ucilna-zidana/spletne-skupnosti>

National Education Institute Slovenia, Research Room, <http://www.zrssi.si/raziskovalnica>

National School of Leadership in Education, <http://solazaravnateljje.si/index.php/predstavitev>

National Education Institute, <http://www.zrssi.si/>

Project “Improving competences of professionals working in the area of managing innovative education institution 2016-2018” (IJZ), <http://www.zrssi.si/inovativni-javni-zavod/>

Project “STEP TO THE SUN” – a step on the way to ONE SCHOOL FOR ALL, <http://www.soncek.org/kaj-delamo/projekti/projekt-korak-k-soncku/>

Sonček Association, <http://www.soncek.org/domov/>

State strategy of education for 2013–2022 year (2013)
http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=463390&p_tr2=2

World Education Forum 2015, <http://en.unesco.org/world-education-forum-2015/5-key-themes/inclusive-education>